

20 20 ✓
SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

Zemědělská ekonomika

6

ROČNÍK XXVIII – PRAHA, PROSINEC 1955

CENA 10 Kčs

Předseda redakční rady:
Председатель редакционной коллегии:
Head of the Editing Circle:

Dopisující člen ČSAZV prof. Dr Ing. Jiří Kořátko

Redakční rada:
Редакционная коллегия:
Editing Circle:

Ing. Andrej Červený, dopisující člen ČSAZV Dr Ing. Alois Hrubeš, dopisující člen ČSAZV doc. Dr Ing. Jan Krblich, dopisující člen ČSAZV Ing. Ladislav Sobotka, Karel Svoboda, Dr Martin Ostrovský

Sborník ČSAZV, řada Zemědělská ekonomika vychází 6krát v roce. Přináší zprávy o vyřešených úkolech a dílčích výsledcích výzkumu v oboru zemědělské ekonomiky, organizace socialistických zemědělských závodů a plánování zemědělské výroby; obsahuje ekonomické studie a rozbor hospodářské činnosti socialistických zemědělských závodů a zabývá se i ekonomikou závodů jednotlivě hospodařících rolníků. Celoroční předplatné 60 Kčs. Vydavatel: Československá akademie zemědělských věd. Redakce a administrace: Praha XII, Slezská 7, telefon 57541, 57751-5. Expedice: Praha II, Václavské nám. 47, telefon 235341-9.

Сборник ЧСАХН, «Экономика сельского хозяйства», выходит шесть раз в год. Публикует сообщения о результатах научно-исследовательской работы в области экономики сельского хозяйства, организации социалистических сельскохозяйственных предприятий и планирования сельскохозяйственного производства. Годовая подписка 60 крон, цена отдельного номера 10 крон. Издатель: Чехословацкая академия сельскохозяйственных наук. Редакция и администрация: Прага XII, Слезка 7; телефон 575-41, 577-51—5. Экспедиция: Прага II, Вацлавская площадь 47; телефон 235-341—9.

The Annals of the CAAS the Series Agricultural Economics appear six times in a year. They publish the results about problems solved and partial results of research in the field of agricultural economics, organization of socialist agricultural enterprises and planning of agricultural production. The annual subscription rate 60 Kčs. Publisher: The Czechoslovak Academy of Agricultural Sciences. Editorial and executive offices: Praha XII, Slezská 7, tel. num. 57541, 57751-5. Expedition: Praha II, Václavské nám. 47, tel. num. 235341-9.

A 21544

Výsledky ekonomického výzkumu hospodaření JZD

Результаты экономического научного исследования хозяйствования в ЕСХК

Results of Economic Research in Agricultural Cooperatives Management

Ergebnisse einer ökonomischen Untersuchung der Wirtschaftsführung der JZD

Dr B. ŠEDIVÝ

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha

Došlo dne 1. VI. 1955

Úvod

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky zkoumá výsledky hospodaření našich JZD již po tři roky. Dosažené výrobní a finanční výsledky za rok 1951 sledoval celkem ve 32 JZD vyšších typů s provedenou hospodářsko-technickou úpravou pozemků. Výběr těchto družstev provedlo ministerstvo zemědělství ze všech krajů až na kraj Hradecký a Olomoucký, takže v průzkumu bylo pojato 14 družstev ve výrobním typu řepářském, 2 JZD v kukuřičném a 16 družstev ve výrobním typu bramborářském.

Hospodářské výsledky za rok 1952 sledoval VÚZE již v 51 JZD vyšších typů, takže v souboru byla zastoupena družstva ze všech českých krajů a všech výrobních oblastí, včetně pohraničních okresů.

Tento soubor 51 JZD byl při průzkumu výsledků hospodaření za rok 1953 zachován až na 2 družstva, která byla vyměněna pro vážné nedostatky jejich evidence. Zachování souboru umožnilo srovnání výsledků hospodaření JZD s výsledky roku 1952, avšak výsledky tohoto souboru se liší od celostátních údajů o JZD některými vyššími i nižšími hektarovými výnosy, odlišné jsou i stavy a užitkovost dobytka a hodnota pracovní jednotky je vyšší.

Výsledky hospodaření JRD slovenských krajů sledovala v téže době pobočka VÚZE v Bratislavě, která podávala o výsledku samostatnou zprávu.

Cíl a metoda výzkumného úkolu

Výzkumem mají být odhaleny hlavní příčiny dosažených výsledků hospodaření sledovaných 51 JZD vyšších typů za rok 1953 a navržena opatření ke zlepšení situace a k propagačnímu využití.

Průzkum prováděli pracovníci Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky v Praze a Brně pomocí metodiky schválené komisí pro ekonomiku JZD ekonomického odboru ČSAZV, v níž v zájmu srovnatelnosti byly zachovány ukazatele šetření v roce 1952, avšak rozmnoženy o další ukazatele pro možnost hlubšího rozboru. Za podklad průzkumu byly použity údaje evidence statistické, operativní a účetní v jednotlivých JZD, údaje výkupních míst, zemědělských oddělení ONV, funkcionářů MNV a JZD. Zjištěná data byla přezkoušena a zachycena v dotazníku o 56 listech, v nichž byla zpracována na srovnatelné ukazatele a sestavena do 64 přehledných analytických tabulek, které zachycují výrobní a finanční výsledky hospodaření každého šetřeného JZD a jež jsou nedílnou součástí rozboru. Družstva byla seřazena podle oblasti řepařské a kukuřičné a oblasti bramborářské a horské v pořadí od nejlepších hospodářských výsledků k nejhorším podle dosažené hodnoty hrubé produkce ve stálých cenách na 1 ha zemědělské půdy. Zjištěné a v přehledných tabulkách zpracované údaje umožňují vzájemné srovnání výsledků JZD v základních oblastech (řepařská včetně kukuřičné a bramborářská včetně horské). K tomu, aby se mohly posoudit příčiny různých výsledků, bylo vybráno 5 nejlepších (I.) a 5 nejhorších (II.) družstev jen řepařského a bramborářského typu podle dosažené hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy.

Nedostatky výběru i metodiky spočívají v tom, že nebylo technicky možné zpracovat větší počet JZD a v charakteristice jednotlivých typických družstev vystihnout místní výrobní a ekonomické podmínky a tak podepřít závěry z rozboru vyplývající.

Přesto skýtá shromážděný, zpracovaný a utříděný materiál podklady pro posouzení příčin dobrých i špatných výsledků hospodaření JZD vyšších typů pro potřebu řídicích orgánů i propagace. Snažili jsme se současně postupovat tak, aby celý rozbor mohl sloužit jako vzorová metodika pro podobné rozbor, které se v nejbližší době stanou samozřejmou činností našich ONV a MNV, má-li být JZD poskytována žádoucí pomoc.

V ý r o b n í f o n d y

A) P ů d n í f o n d :

Výrobní podmínky sledovaných JZD jsou v jednotlivých skupinách družstev různé. V souboru 25 řepařských a 26 bramborářských družstev jsou zahrnuta JZD ležící v různých subtypech sledovaných oblastí.

Rozdělení družstev na uvedené 2 skupiny je vhodné, neboť v průměru dosažená hodnota hrubé produkce v rostlinné výrobě na 1 ha zemědělské půdy je v řepařské oblasti o 66,5 % vyšší než v bramborářské. Přesto zůstává rozptyl, který činí v JZD řepařské oblasti 63,7 % (8.681 Kčs až 14.217 Kčs po vyloučení krajních hodnot) a bramborářské oblasti 96,8 % (4.633 Kčs až 9.121 Kčs opět po vyloučení krajních hodnot), takže dochází k částečnému překrývání dosažených hodnot hrubé produkce rostlinné výroby na 1 ha zemědělské půdy mezi oběma skupinami i oblastmi.

a) Původ půdy (vlastnický) sledovaných družstev v % z celkové výměry:

Tab. 1.

JZD oblast:	Členská	Nucený pacht	Konfiskov. půda	Církevní	Jiná státní	Obecní	Jiná	Celkem
25 řepařská	52,2	14,3	15,5	0,7	6,8	3,5	7,0	100
5 řepařská I.	43,2	15,5	20,3	0,6	4,4	2,0	14,0	100
5 řepařská II.	64,3	10,3	10,4	0,5	—	5,5	9,0	100
26 bramborářská	71,8	5,3	5,5	0,7	5,8	6,5	4,4	100
5 bramborářská I.	60,9	3,5	10,6	—	4,7	9,1	11,2	100
5 bramborářská II.	74,6	11,8	3,6	1,8	2,0	5,0	1,2	100
Celkem	62,1	9,7	10,5	0,7	6,3	5,0	5,7	100
JZD 1952	68,8	—	—	31,2	—	—	—	100
JZD pohraničí 53	74,7	—	—	25,3	—	—	—	100

Z přehledu je zjevné, že podíl členské půdy v roce 1953 klesl proti roku 1952 vlivem vyššího podílu rezervní půdy; tento podíl je ve vnitrozemí nižší než v pohraničí vlivem většího podílu půdy v nuceném pachtu, konfiskované a jinak získané půdy. Podíl nedružstevní půdy je největší (56,8 %) u 5 řepařských družstev I. (s nejvyšší hrubou produkcí na 1 ha zemědělské půdy); rovněž 5 bramborářských družstev I. má vyšší podíl nečlenské půdy (39,1 %) než 5 bramborářských družstev II. (25,4 %).

Lze proto říci:

1. Podíl členské půdy relativně klesá růstem podílu půdy předané družstvům státem do trvalého užívání, zejména růstem půdy konfiskované a v nuceném pachtu.

2. Výměra nečlenské (rezervní) půdy je relativně vyšší u družstev, která dosáhla nejvyšší hodnotu hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy jak v bramborářské, tak zejména v řepařské oblasti.

3. Nelze soudit, že jedna z hlavních příčin dobrých nebo špatných hospodářských výsledků je v menším či větším podílu nečlenské půdy.

b) Výměra JZD, záhumenku a hodnota hrubé produkce rostlinné výroby na 1 ha zemědělské půdy:

Tab. 2.

JZD v oblasti:	Výměra družstevní půdy		Výměra záhumenku		Hodnota hrubé produkce	
	ha	index	ha	index	Kčs	index
25 řepařské	363,86	109	23,66	120	11.420	125
5 řepařské I.	334,11	100	31,19	156	13.441	147
5 řepařské II.	420,69	126	26,56	153	9.369	103
26 bramborářské	302,78	91	15,65	78	6.859	75
5 bramborářské I.	265,69	79	8,67	43	8.751	96
5 bramborářské II.	364,31	109	15,31	77	5.382	59
Celkem	332,43	100	19,57	100	9.095	100
JZD 1952	256,54	77	20,13	101	8.517	93
řepařská	259,44	78	23,28	117	10.597	116*
bramborářská	253,77	76	17,09	86	6.517	71

Je zjevné, že výměra všech JZD stoupla v roce 1953 v průměru o 29 %, v řepařské o 40 %, v bramborářské oblasti o 19 %.

Průměrná výměra JZD je o 20 % větší v řepařské oblasti než v bramborářské. Avšak v družstvech řepařské I. je výměra o 25,8 % a bramborářské I. o 36,8 % menší než v družstvech II. V průměru hospodáři družstva řepařská I. i bramborářská I. déle (3, 2 roky), než družstva II. (2, 8 roků).

Podíl výměry záhumenků činí v řepařské oblasti 6,7 % a bramborářské 5,0 % z celkové výměry. Celková výměra záhumenků je vyšší v řepařské oblasti o 55,5 % a počet družstevníků o 43,3 %, takže výměra záhumenku připadající na 1 člena je zhruba stejná v obou oblastech (řepařská 30 arů, bramborářská 28 arů). Udávaná výměra 1 záhumenku činí v řepařské oblasti 50 arů, v bramborářské 52 arů.

V družstvech řepařské oblasti I. připadá na člena v průměru 36,2 aru, skupiny II. pak 29,4 aru a v družstvech bramborářských I. 18,6 aru a skupiny II. 25,1 aru. Hodnota hrubé produkce rostlinné výroby je v družstvech řepařských I. o 43 % a bramborářských I. o 62 % vyšší, než v družstvech skupiny II.

Na příklad JZD Račetice, které sdružilo veškerou, i záhumenkovou půdu v družstvo, dosáhlo hodnoty hrubé produkce v rostlinné výrobě 13.322 Kčs, zatím co 5 družstev, rovněž řepařských I., ač mají v průměru na člena 36,2 aru záhumenku, dosáhlo v průměru 13.441 Kčs na 1 ha zemědělské půdy.

Z uvedeného lze říci, že

1. lepších výsledků dosahují družstva menší průměrné výměry zemědělské půdy jak v řepařské, tak i bramborářské oblasti, neboť snáze zvládnou řízení výroby,

2. družstva hospodařící více roků dosahují lepších výsledků,

3. relativně vyšší podíl výměry záhumenků v řepařské oblasti je podmíněn vyšším počtem družstevníků,

4. není podstatný vliv výměry záhumenky, připadající na 1 družstevníka (nikoliv hospodářství), nepřesahuje-li 40 arů, na dosaženou hodnotu hrubé produkce z 1 ha zemědělské půdy družstevní.

c) Struktura závodů (v počtu a procentech) dosud jednotlivě hospodařících rolníků a drobných vlastníků půdy v obcích, v nichž jsou sledovaná JZD:

Tab. 3.

JZD s oblastí:	Do 2 ha		2—5 ha		5—10 ha		10—15 ha		15—20 ha		nad 20 ha	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
25 řepařské	65,9	89,0	3,0	4,1	2,3	3,1	1,2	1,6	1,2	1,6	0,5	0,5
5 řepařské I.	139,0	91,7	2,2	1,4	3,2	2,1	2,6	1,7	3,0	2,0	1,6	1,1
5 řepařské II.	120,6	94,8	1,6	1,2	3,0	2,4	0,6	0,5	1,4	1,1	—	—
26 bramborářská	9,9	50,4	4,0	20,4	3,1	15,8	1,6	8,2	0,5	2,6	0,5	2,6
5 bramborář. I.	4,4	21,2	7,2	34,6	5,0	24,0	2,5	12,5	1,4	6,7	0,2	1,0
5 bramborář. II.	6,0	83,4	0,2	2,8	—	—	0,4	5,5	0,4	5,5	0,2	2,8
Celkem	37,3	90,8	3,5	7,6	2,7	5,8	1,4	3,0	0,8	1,7	0,5	1,1

Z přehledu je zjevné, že v řepařské oblasti rozhodující podíl dosud nezdrůstevněných závodů připadá na drobné vlastníky půdy, zatím co v bramborářské oblasti tvoří drobní vlastníci polovinu závodů. V obcích, kde jsou družstva řepařská I. a bramborářská I. je dosud více všech jed-

notlivě hospodařících závodů, zejména vyšších velikostních skupin, než v obcích s družstvy řepařskými II. a bramborářskými II.

Z těchto i když nečetných údajů lze usoudit toto:

1. Je třeba dbát, aby se vstupem závodů do JZD vstupovaly rovněž ve větší míře pracovní síly zejména tam, kde je v JZD velký podíl nečlenské půdy.

2. Je třeba v přesvědčování a získávání nových členů ke vstupu do již existujících JZD dbát nejen o růst združstevněné půdy a závodů, ale zejména na to, aby vstupem závodů se rozšířila členská základna o politicky a odborně zdatné, na výměru vstupujícího závodu relativně početné, pracovní síly.

d) Struktura združstevněných závodů podle výměry zemědělské půdy v procentech:

Tab. 4.

JZD v oblasti:	Do 2 ha	2—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—20 ha	nad 20 ha
25 řepařské	30,5	27,2	28,5	8,7	3,2	1,9
5 řepařské I.	35,3	30,1	26,6	4,8	2,7	0,5
5 řepařské II.	32,1	20,8	33,5	8,2	1,0	4,4
26 bramborářské	17,0	21,6	26,7	29,3	4,6	0,8
5 bramborářské I.	24,9	21,6	23,1	18,1	12,3	—
5 bramborářské II.	5,8	19,7	32,8	38,9	2,0	0,8
Celkem	23,7	24,3	27,7	19,2	3,8	1,3
Pohraniční JZD 1953	19,5	—	31,5	39,1	9,2	0,7

Z přehledu je zjevné, že drobných a středních závodů jen do 10 ha je v řepařské oblasti 86,2 %, u družstev I. 92,0 % a II. 76,4 %; v bramborářské oblasti 65,3 %, u družstev I. 69,6 % a II. jen 58,3 %. Větších závodů je v řepařské oblasti (nad 15 ha) 5,1 %, u družstev I. pouze 3,2 % a II. již 5,4 %; v bramborářské oblasti (nad 20 ha) 0,8 %, u družstev I. žádný závod a II. již 1,3 %.

Posuzujeme-li tyto podíly s ohledem na vysoké podíly nečlenské půdy, vidíme, že právě při relativně vyšším podílu nejmenších závodů dosahují družstva lepších výsledků.

Lze proto soudit, že lépe hospodaří

1. JZD řepařské oblasti, která tvoří 60—70 % závodů do 5 ha zemědělské půdy, a v bramborářské oblasti taková, v nichž 60 až 70 % tvoří závody do výměry 10 ha zemědělské půdy,

2. JZD v nichž nejsou, nebo jen nepatrně, zastoupeny větší závody (nad 15 resp. 20 ha).

e) Tab. č. 5 ukazuje kolik osob a procent z počtu všech členů rodiny združstevněných závodů stále v družstvu pracuje.

Je zjevné, že bezzemků, drobných a středních rolníků jen do 10 ha pracuje v družstvech řepařské oblasti 83,4 %, v družstvech I. již 88,5 % a II. pouze 81,9 %; v bramborářské oblasti 63,2 %, v družstvech I. již 66,2 % a II. pouze 51,7 % ze všech pracujících členů družstev.

Z velkých závodů v řepařské oblasti (nad 15 ha) pracuje 5,4 %, v družstvech I. 5,3 % a II. 2,7 %; v bramborářské oblasti (nad 20 ha) 0,7 % a nikdo v družstvech I. a II.

Lze proto říci, že

1. největším zdrojem pracovních sil jsou v řepařské oblasti závody do 10 ha a v bramborářské do 15 ha zemědělské půdy,

Tab. 5.

JZD v oblasti	Do 2 ha		2—5 ha		5—10 ha		10—15 ha		15—20 ha		nad 20 ha		bez půdy	
	osob	%	osob	%	osob	%	osob	%	osob	%	osob	%	osob	%
25 řepařské	12	18,3	17	23,3	19	27,8	7	11,2	2	4,1	1	1,3	8	14,0
5 řepař. I.	9,2	14,3	13,4	20,9	15	23,4	4	6,2	2,8	4,4	0,6	0,9	19,2	29,9
5 řepař. II.	19,8	25,3	20,8	26,6	22,8	29,2	7,0	9,0	1,4	1,7	0,8	1,0	5,6	7,2
26 bramb.	5	12,2	9	16,9	14	15,3	16	32,1	2	4,0	1	0,7	4	8,8
5 bramb. I.	3,4	7,9	6,6	15,3	12,2	28,2	11,6	26,9	3	6,9	—	—	6,4	14,8
5 bramb. II.	2,6	4,7	9,0	16,1	16,6	29,8	25,4	46,0	1,6	2,9	—	—	0,6	1,1
Celkem	9	15,2	13	20,0	16	26,5	12	21,8	2	4,1	1	1,0	6	11,4

2. lepších výsledků dosahují družstva s velkým podílem pracovních sil z řad členů družstva bez půdy (v řepařské téměř 30 % a bramborářské téměř 15 % z celkového počtu pracovních sil), čímž se těmto družstvům zvyšuje celkový počet pracovních sil.

f) Podíl do družstva vstoupivších členů rodiny z celkového jejich počtu v procentech:

Tab. 6.

JZD v oblasti:	Do 2 ha	2—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—20 ha	nad 20 ha	bez půdy
25 řepařské	31,5	41,4	51,3	63,6	50,0	80,0	30,7
5 řepařské I.	28,5	46,5	44,6	64,5	48,3	100,0	33,3
5 řepařské II.	31,6	36,3	54,0	56,4	77,7	28,6	18,4
26 bramborářské	33,3	37,5	53,8	48,5	40,0	100,0	50,0
5 bramborářské I.	44,7	54,1	55,9	51,8	65,2	—	51,6
5 bramborářské II.	26,0	30,6	48,5	48,6	30,7	—	33,3
Celkem	32,6	40,6	51,6	54,5	43,0	100,0	35,3

Z přehledu je zjevné, že relativně nejvíce pracovních sil získávají družstva z řad drobných a středních rolníků od 2 až do 20 ha, méně však z malozávodů do 2 ha, u nichž zdrojem obživy rodiny je práce členů, zejména mužů, mimo zemědělskou výrobu.

g) Počet stále v zemědělství pracujících členů rodiny soukromě hospodařících rolníků a drobných vlastníků půdy mimo JZD:

Tab. 7.

V obcích s JZD oblastí	Do 2 ha		2—5 ha		5—10 ha	
	osob	%	osob	%	osob	%
25 řepařské	10,4	40,3	4,1	15,9	4,7	18,2
5 řepařské I.	20,4	44,9	2,6	5,7	5,6	12,3
5 řepařské II.	5,8	32,2	2,0	11,1	5,6	31,1
26 bramborářské	6,8	26,5	5,9	22,9	7,3	28,4
5 bramborářské I.	4,2	11,2	12,4	33,1	11,0	29,4
5 bramborářské II.	6,2	72,0	0,4	4,7	—	—
Celkem	8,5	33,1	5,0	19,5	6,0	23,3

V obcích s JZD oblasti:	10—15 ha		15—20 ha		nad 20 ha	
	osob	%	osob	%	osob	%
25 řepařské	2,6	10,1	3,1	12,0	0,9	3,5
5 řepařské I.	5,4	11,9	8,0	17,7	3,4	7,5
5 řepařské II.	1,4	7,8	3,2	17,8	—	—
26 bramborářské	3,5	13,6	1,1	4,3	1,1	4,3
5 bramborářské I.	6,2	16,6	3,4	9,1	0,2	0,6
5 bramborářské II.	0,8	9,3	0,8	9,3	0,4	4,7
Celkem	3,1	12,1	2,1	8,2	1,0	3,8

Porovnáme-li tento přehled se strukturou individuálně obhospodařovaných závodů, vidíme, že se změnila podíly v jednotlivých velikostních skupinách, zejména prudkým poklesem počtu pracovníků ve velikostní skupině do 2 ha, zvláště v řepařské oblasti.

Hůře hospodařící řepařská družstva II. by mohla zlepšit svou situaci získáním pracovních sil jen ze závodů do 10 ha a i z drobných vlastníků půdy do 2 ha, v bramborářských II. pak jen vstupem drobných vlastníků půdy do 2 ha, ovšem jen těch, kteří by trvale v JZD pracovali.

h) Pohyb členstva během roku 1953 a podíl výměry jednotlivě hospodařících rolníků a drobných vlastníků půdy koncem roku 1953:

Tab. 8.

JZD oblasti:	Přistoupilo		Vystoupilo		Vyloučeno		Podíl výměry mimo JZD v %:
	členů %	závodů %	členů %	závodů %	členů %	z toho boháčů %	
25 řepařských	7,6	8,9	2,5	0,9	1,3	—	16,1
5 řepařských I.	12,5	7,0	1,8	1,6	0,7	—	38,2
5 řepařských II.	5,3	6,2	1,7	1,1	0,4	—	17,0
26 bramborářských	5,7	6,0	1,6	1,3	0,9	20,0	18,0
5 bramborářských I.	6,4	0,8	1,7	—	—	—	32,1
5 bramborářských II.	—	—	—	—	—	—	6,5
Celkem	6,8	6,0	2,2	1,1	1,2	12,5	17,1

Přehled ukazuje, že v družstvech, která v průměru existují 2,8 let došlo v roce 1953 jen k malým změnám.

V řepařských družstvech I. přistoupilo nejvíce nových členů, a to více než závodů, zatím co v II. skupině bylo tomu naopak. Podobně je tomu v bramborářských II., kde vystoupili jen členové bez půdy. Je třeba zdůraznit, že k většímu vstupu mohlo dojít v obou oblastech u skupin I. proto, že byla v těchto obcích relativně vyšší výměra půdy mimo JZD a i proto, že družstva lépe hospodařící měla větší přitažlivost pro dosud jednotlivě hospodařící rolníky.

ch) Rozmístění pracovních sil v obcích sledovaných JZD (v průměru na 1 obec):

Tab. 9.

Obec s JZD v oblasti:	Pracovní síly JZD				Podíl pracovních sil obce v %			Počet práce- schopných v obci mimo zemědělství
	stálé	výpomoc*)		na 100 ha zemědělské půdy	v JZD	jednotli- vých země- dělců	mimo země- dělství	
		nečlenů	brigád					
25 řepařské	66,0	27,6	7,6	22,5	37,1	10,0	52,9	278,6
5 řepařské I.	64,2	36,6	12,0	29,3	10,4	7,4	82,2	507,6
5 řepařské II.	78,2	59,4	5,9	21,7	17,5	4,0	78,5	351,0
26 bramborářské	51,0	9,2	1,5	17,5	48,8	17,3	33,9	59,3
5 bramborářské I.	43,2	10,6	3,4	18,7	34,1	29,5	36,4	46,0
5 bramborářské II.	55,8	4,6	0,8	15,6	54,9	8,5	36,6	37,2
Celkem	59,0	18,2	4,5	19,9	43,0	13,7	43,3	166,7

* V přepočtu na 1 stálou pracovní sílu.

Z přehledu vidíme, že v řepařské oblasti většina pracovních sil obce pracuje mimo zemědělství, zejména v obcích poblíž průmyslových míst, při čemž jsou však velké rozdíly. V bramborářské oblasti sídlí v obci již menší počet pracovníků mimo zemědělství.

Družstva I. obou oblastí mají však větší možnost získat výpomoc z řad pracujících obce, než družstva II. Avšak řepařská I. ji využívala méně než řepařská II. proto, že měla v průměru o 7,6 více pracovníků na 100 ha zemědělské půdy. Bramborářská I. používala výpomoci brigád ve větším rozsahu než bramborářská II., přesto, že měla o 3,1 více pracovníků na 100 ha zemědělské půdy.

Lze proto říci, že

1. je možno posílit družstva rovněž z řad pracovníků, kteří v obci bydlí a v zemědělství dříve pracovali, zejména osobami odborné zdatnými a politicky uvědomělými,

2. výpomoc družstvům i na sezónní práce je možno organisovat z místa nebo okolních obcí a ušetřit tak zbytečné náklady na dopravu pracovníků z dalekých měst, kteří většinou práci v zemědělství neznají.

B) Ostatní základní fondy JZD

a) Hodnota základních výrobních prostředků na 1 ha zemědělské půdy v Kčs a členění v %:

Tab. 10.

JZD v oblasti:	Základní stádo:		Stavby:		Stroje:		Náradí a zařízení:	
	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%
25 řepařské	881	32,4	950	34,9	386	14,2	179	6,6
5 řepařské I.	1047	26,5	1680	42,4	527	13,3	284	7,2
5 řepařské II.	805	39,6	623	30,7	170	8,4	118	5,8
26 bramborářské	702	24,3	755	28,3	383	14,4	173	6,5
5 bramborářské I.	812	21,1	1284	33,4	526	15,7	220	5,7
5 bramborářské II.	543	36,9	50	3,4	184	12,5	77	5,2
Celkem	789	29,3	850	31,6	384	14,3	176	6,5
JZD 1952*)	823	30,2	754	27,6	540	19,8		
řepařská*)	878	33,2	692	26,1	576	21,8		
neřepařská*)	769	27,4	814	29,0	506	18,0		

JZD v oblasti:	Trvalé porosty:		Stavby rozestavěné:		Porosty ve výstavbě:		Pozemky:		Úhrnem:	
	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%
25 řepařské	19	0,7	242	8,9	14	2,3	—	—	2721	100
5 řepařské I.	2	0,1	334	8,4	83	2,1	—	—	3957	100
5 řepařské II.	8	0,4	305	15,0	3	0,1	—	—	2032	100
26 bramborářské	3	0,1	638	23,9	12	0,4	2	0,1	2668	100
5 bramb. I.	7	0,2	967	25,1	17,4	0,5	11,6	0,3	3845	100
5 bramb. II.	4	0,3	614	41,7	0,8	—	0,2	—	1473	100
Celkem	11	0,4	443	16,3	37	1,4	1,0	—	2691	100
JZD 1952*)	7	0,3			602	22,1			2727	100
řepařská*)	11	0,4			490	18,5			2647	100
neřepařská*)	3	0,1			710	25,3			2804	100

*) Po přepočtu 5 : 1.

Nedokončené stavby a porosty uvedeny jen pro srovnatelnost vývoje.

Z přehledu, v němž jsou shrnuty údaje podle ocenění stavu k 31. XII. 1953, lze usoudit, že v průměru všech družstev proti roku 1952 nedošlo k růstu hodnoty základních výrobních prostředků, vyjma u strojů, náradí a zařízení (+ 20 Kčs) a u trvalých porostů (+ 4 Kčs). U staveb došlo sice k růstu hodnoty o 96 Kčs, avšak současně se snížila hodnota staveb rozestavěných o 122 Kčs, takže je zjevné, že mimo možných chyb různého ocenění a vlivu měnové reformy hodnota všech staveb klesla. Pro oceňování starých i nových staveb by bylo třeba vypracovat vhodné směrnice ministerstvem zemědělství a financí.

Poklesla rovněž hodnota základního stáda proti roku 1952, což je velmi vážným a neblahým jevem.

b) Hodnota základního stáda a stavy koní, krav, prasnic a kanců na 100 ha zemědělské půdy v roce 1953 a 1952.

Tab. 11.

Ukazatelé:	JZD		
	řepařská	bramborářská	celkem
Koně a hřibata v DJ:*)			
1952	9,36	10,14	9,75
1953	12,2	10,2	11,2
%	130	100	115
Krávy v kusech:			
1952	27,36	30,37	29,36
1953	28,5	26,0	27,3
%	104	85	93
Prasnice a kanci v kusech:			
1952	10,85	8,58	9,69
1953	10,0	6,7	8,3
%	92	78	85
% hodnoty	100,3	91,3	95,8

*) Včetně hřibat a v DJ, protože nejsou jiná data z roku 1952.

Z přehledu je zjevné, že došlo skutečně k poklesu hodnoty základního stáda, zejména prasnic a krav v bramborářské oblasti, neboť došlo k váž-

němu poklesu jejich stavu. Pokles hodnoty základního stáda je menší než pokles stavů, neboť stoupla hodnota i počet koní.

Porovnáme-li opět hodnotu základního stáda v družstvech I. a II., je v řepařských I. o 30 % vyšší než v II. a v bramborářských I. téměř o 50 % vyšší než v II., což je jednou ze základních příčin vyšší hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy, dosažené družstvy I.

c) Hodnota staveb sice v průměru všech družstev proti roku 1952 stoupla, avšak vlivem většího poklesu hodnoty rozestavěných staveb rovněž klesá.

Jsou opět několikanásobné rozdíly v hodnotě staveb jak mezi družstvy I. a II. ve prospěch I., tak i mezi jednotlivými družstvy stejných výrobních oblastí.

Náklady na nákup stavebního materiálu pro údržbu činily v průměru pouze Kčs 4,95 na 100 ha zemědělské půdy a pouze 0,2 % všech materiálových nákladů JZD. Nákup stavebního materiálu na opravy činí v družstvech řepařské oblasti jen 0,70 % hodnoty staveb a v družstvech bramborářské oblasti dokonce pouze 0,43 %, což ukazuje velmi malou péči o údržbu staveb. V průměru připadá na 1 JZD podle doby jejich existence a hodnoty staveb na 1 ha zemědělské půdy:

4 roky —	905 Kčs,
3 roky —	906 Kčs,
2 roky —	780 Kčs,
1 rok —	117 Kčs,

což svědčí o tom, že družstva starší zvyšují stavební investice více, než mladá.

Z těchto, i když kusých údajů, lze říci, že

1. je třeba vypracovat vhodné směrnice pro jednotné oceňování staveb starých i nových, adaptací i inventiční údržby pro všechna JZD,
2. je třeba zvýšit dotace stavebních fondů a cílevědomě je umisťovat podle potřeb výstavby a výroby, zejména v JZD již upevněných,
3. je třeba přidělovat stavební materiál a prostředky pro údržbu staveb a vhodné adaptace rovněž družstvům s nízkými fondy a důchody, aby u nich nedocházelo k zbytečnému znehodnocování staveb.

d) Hodnota strojů, nářadí a zařízení v roce 1953 stoupla, avšak v průměru všech JZD pouze o 3,6 %, při čemž v bramborářské oblasti stoupla o 10 %, v řepařské pak dokonce klesla o 1,9 %.

Tab. 12.

JZD oblasti:	Hodnota strojů Kčs	Udržování investic Kčs	Náklad na STS Kčs	Hodnota hrubé produkce Kčs
25 řepařské	386,—	63,42	234,85	16.698,10
5 řepařské I.	527,—	145,12	283,82	20.648,90
5 řepařské II.	170,—	47,46	267,97	13.793,20
26 bramborářské	383,—	31,94	190,48	11.546,30
5 bramborářské I.	526,—	36,34	247,45	14.975,10
5 bramborářské II.	184,—	17,32	152,64	8.652,40
Celkem	384,—	47,37	212,23	14.071,60

Z uvedeného přehledu je zjevné, že v řepařské oblasti při téměř stejném strojovém vybavení používají družstva o 23 % více práce STS a do-

sahuji také o 44,6 % vyšší hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy než v bramborářské.

V řepařské oblasti družstva I. mají o 110 % vyšší hodnotu strojů, používají o 5,9 % více služeb STS a dosahují o 49,7 % vyšší hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy než družstva II.

Rovněž v bramborářské oblasti družstva I. mají o 185,8 % vyšší počet strojů, používají ještě o 62,1 % více STS a dosahují dokonce o 73 % vyšší hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy než družstva II.

Podobně je tomu s hodnotou náradí a zařízení družstev. Je proto zřejmý vliv vyšší mechanizace na vyšší dosaženou hodnotu hrubé produkce.

Prostředků na udržování investic (včetně stavebních) vynakládají JZD řepařské oblasti zhruba dvojnásobně než v oblasti bramborářské a opět družstva I. obou oblastí ještě více než družstva II.

Náklady na udržování investic činí jen 3,83 % hodnoty staveb a strojů, v řepařské oblasti pak 4,74 %, v bramborářské pouze 3,93 %.

Z těchto údajů lze soudit, že

1. vyšší vybavení JZD stroji nesnižuje potřebu služeb STS; naopak, družstva, která i při větším vlastním strojovém parku vyžadují více práce STS, dosahují vyšší hrubé produkce,

2. prostředky, které JZD vynakládají na udržování investic jsou neúměrně nízké, zvláště v bramborářské oblasti, což nutně přináší rychlé spotřebování těchto investic,

3. je proto třeba zvyšovat vybavení družstev jak lehčími stroji, náradím a zařízeními, tak i přidělem materiálu a prostředků na udržování investic.

e) Závislost hodnoty základních výrobních prostředků a dosažené hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy a 1 pracovníka:

Tab. 13.

J Z D v oblasti:	Hodnota základních výrobních prostředků na 1 ha zemědělské půdy		Hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy		Hodnota hrubé produkce na 1 pracovníka	
	Kčs	index	Kčs	index	Kčs	index
25 řepařské	2721	101	16698,1	118	77457,1	107
5 řepařské I.	3957	147	20648,9	146	74323,3	103
5 řepařské II.	2032	75	13793,2	98	66460,8	92
26 bramborářské	2668	99	11546,3	82	66921,6	93
5 bramborářské I.	3845	143	14975,1	106	82996,1	115
5 bramborářské II.	1473	54	8652,4	61	56050,6	77
Celkem	2691	100	14071,6	100	72086,0	100

Z přehledu je zjevné, že je závislost mezi výší hodnoty základních výrobních prostředků a dosaženou hodnotou hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy. Rovněž je závislost výše hodnoty základních výrobních prostředků na dosaženou výrobnost práce, která je však značně ovlivněna počtem pracovních sil.

Lze proto říci, že

1. je třeba zvyšovat hodnotu základních výrobních prostředků v JZD, neboť s vyšší hodnotou základních výrobních prostředků roste i hodnota produkce,

2. je třeba dbát o plné využití těchto prostředků, o řádné jejich ošetřování a údržbu.

C) Oběžné fondy

a) Hodnotu zásob oběžných prostředků k 31. 12. 1953 na 1 ha zemědělské půdy v KČS a členění v procentech ukazuje tab. č. 14.

Hodnota oběžných výrobních prostředků podle ocenění stavu k 31. XII. 1953 rovněž klesla proti roku 1952, a to v průměru všech sledovaných družstev o 4,1 %. Poklesla hodnota zvířat mimo základní stádo o 8,8 %, osiva a sadby o 35,4 % a hnojiv o 3,6 %, stoupla však hodnota krmiv o 6,7 % a ostatních prostředků a zásob o 13,9 %.

Rovněž je patrné, že družstva I. obou oblastí měla značně větší hodnotu zvířat, osiv, sadby a zejména krmiv, avšak nižší hodnotu nakoupených hnojiv, event. pohonných látek než družstva II. Z toho lze vyvodit, že při posuzování situace zásob v družstvech je třeba rozlišovat a podporovat růst zásob těch oběžných výrobních prostředků, které družstva sama vyrábějí, a snižovat růst zásob takových prostředků, které družstva odebírají a často zbytečně dlouho a se ztrátami skladují (na př. hnojiva, pohonné látky).

Největší část hodnoty (asi třetinu) všech zásob tvoří hodnota zvířat a je jistě jevem nežádoucím, snížila-li se v řepařských družstvech o 3,4 % a v bramborářských družstvech dokonce o 13,3 %, jak je zjevné ze snížení početního stavu ostatního skotu a prasat v kusech.

Tab. 15.

J Z D oblast:	Ostatní skot			Prasata			Index hodnoty 1951 = 100
	1952	1953	%	1952	1953	%	
Řepařská	34,6	32,8	94,7	72,7	68,6	94,3	96,6
Bramborářská	38,0	31,4	82,6	60,0	55,3	92,1	86,2
Celkem	36,4	32,1	88,1	66,2	61,7	93,2	91,2

Z přehledu je zjevné, že pokles hodnoty zvířat byl způsoben poklesem početních stavů nejdůležitějších skupin dobytka.

d) Vliv výše hodnoty základních a oběžných výrobních prostředků na celkovou produkci je zřejmý z tohoto přehledu:

Tab. 16.

Hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v KČS	Počet JZD:	Hodnota oběžných výrobních prostředků v KČS				Hodnota základních výrobních prostředků
		všech	jen zvířat	jen krmiv	ostat- ních	
Do 10.000 Kčs	9	934	341	282	311	2137
10—13.000 Kčs	10	1321	460	361	600	2454
13—15.000 Kčs	12	1228	420	400	408	2611
15—18.000 Kčs	12	1366	435	473	458	2915
nad 18.000 Kčs	8	1699	538	537	624	3401

Tab. 14.

J Z D oblasti:	Zvířata mimo základní stádo:		Osiva a sadba:		Krmiva a steliva:		Hnojiva jen nakoupená:		Pohonné látky:		Oběžné prostředky ostatní:		Ostatní zásoby:		Zásoby celkem:	
	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%
25 řepařské	459	32,2	125	8,8	455	32,0	66	4,6	3	0,2	139	9,8	176	12,4	1423	100
5 řepařské I.	544	29,3	148	8,0	593	32,0	56	3,0	1	0,1	211	11,4	301	16,2	1854	100
5 řepařské II.	385	33,0	113	9,7	348	29,0	62	5,3	1	0,1	131	11,2	128	10,9	1168	100
26 bramborářské	415	35,0	131	11,1	368	31,0	45	3,8	2	0,2	104	8,8	120	10,1	1185	100
5 bramborářské I.	398	31,4	159	12,5	459	36,2	31	2,4	1	0,1	153	12,1	67	5,3	1268	100
5 bramborářské II.	358	41,0	86	10,0	215	24,6	51	5,8	3	0,3	38	4,3	123	14,0	874	100
C e l k e m	436	33,5	128	9,8	410	31,5	55	4,3	3	0,2	122	9,4	147	11,3	1301	100
51 JZD 1952*)	478	35,3	198	14,6	384	28,3	57	4,2	3	0,2	236	17,4			1356	100
řepařská*)	475	32,1	224	15,1	419	28,3	77	5,2	4	0,3	282	19,0			1481	100
neřepařská*)	481	38,9	171	13,9	350	28,3	39	3,2	2	0,1	192	15,6			1235	100

*) Po přepočtu 5 : 1.

Vidíme, že na vzestup hodnoty hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy působil růst jak základních, tak i oběžných výrobních prostředků.

Lze proto říci, že

1. s růstem všech základních i oběžných výrobních prostředků v JZD roste výrobnost družstev (ovšem při účelném využití těchto prostředků),

2. je třeba dbát toho, aby družstva zbytečně dlouho neskladovala jinde vyráběné oběžné výrobní prostředky (hnojiva, pohonné látky, nakoupená osiva, součástky a drobný materiál).

Družstevní výroba

A) Část obecná

a) Výrobní zaměření družstev

Výrobní zaměření družstev se značně různí podle způsobu rozplánování výrobních úkolů, odlišných výrobních a ekonomických podmínek družstva a stupně jeho vyspělosti.

Tab. 17.

JZD oblast:	Zrny	Technické plodiny	Z toho cukrovka	Brambory	Krmné plodiny	Zelenina	Ovoce	Celkem rostlinná výroba
25 řepařská	23,2	15,1	11,7	7,0	16,3	5,3	0,8	68,4
5 řepařská I.	21,3	13,	11,5	7,1	15,0	4,9	1,4	65,1
5 řepařská II.	25,6	12,2	10,4	8,4	17,8	3,7	0,2	67,9
26 bramborářská	22,5	3,6	1,1	11,2	18,8	2,3	0,2	59,4
5 bramborářská II.	25,6	2,8	1,0	9,6	10,5	3,2	0,7	62,2
5 bramborářská I.	22,4	3,9	0,9	14,0	16,4	1,5	—	58,4
Celkem	22,9	10,3	7,0	8,8	17,3	4,0	0,6	64,7
51 JZD 1952	21,4	—	5,9	7,4	17,1	3,3	0,5	59,3
řepařská 1952	21,2	—	10,9	5,9	15,2	5,2	0,5	64,2
neřepařská 1952	21,7	—	1,0	8,7	19,0	1,4	0,5	54,5

Pokračování tabulky:

JZD oblast:	Skot	Mléko	Prasata	Veje	Celkem ŽV	Hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	
						rostlinná	živočišná
25 řepařská	6,0	12,8	10,0	1,7	31,6	11.420,4	5.274,8
5 řepařská I.	6,0	12,6	11,5	2,3	34,9	13.441,8	7.216,8
5 řepařská II.	6,2	12,6	10,9	1,6	31,1	9.369,3	4.423,9
26 bramborářská	8,6	16,9	11,8	2,4	40,6	6.859,5	4.632,3
5 bramborářská I.	8,0	17,8	13,4	3,0	41,6	8.751,4	6.221,3
5 bramborářská II.	9,6	15,6	8,6	2,6	37,8	5.381,9	3.274,1
Celkem	7,1	14,5	10,7	2,0	35,3	9.095,2	4.972,8
51 JZD 1952	9,2	14,5	14,2	1,6	40,7	8.517,0	5.760,0
řepařská 1952	7,7	12,2	13,5	1,3	35,8	10.597,0	5.926,0
neřepařská 1952	9,2	14,5	14,9	1,9	45,5	6.517,0	5.599,0

Tab. č. 17 porovnává podíly hlavních produktů na hodnotě hrubé produkce ve stálých cenách v jednotlivých sledovaných JZD v procentech rovněž s výsledky roku 1952.

Z přehledu je zjevné, že v roce 1953 se snížil podíl hodnoty živočišných produktů celkově i v obou oblastech, a to jak snížením hodnoty hrubé produkce v živočišné výrobě, tak i růstem podílu hodnoty hrubé produkce v rostlinné výrobě.

Rovněž vidíme, že je značně vyšší podíl hodnoty živočišných produktů v družstvech I. než v družstvech II. obou oblastí, a to vlivem rozvinutější výroby živočišné, která je výsledkem i předpokladem rovněž rozvinutější výroby rostlinné.

Vliv různých podílů rostlinných a živočišných produktů na dosaženou hodnotu hrubé produkce blíže osvětlí tento přehled:

Tab. 18.

Podíl živočišné výroby z celkové hodnoty hrubé produkce v %:	Počet JZD:	Hodnota hrubé produkce na 1 ha v Kčs výroby					
		rostlinné		živočišné		celkem	
		Kčs	index	Kčs	index	Kčs	index
Oblast řepařská							
Nad 35 %	5	10565	92	7118	135	17683	105
30—35 %	9	11270	98	5463	103	16733	100
25—30 %	7	11152	97	4340	82	15492	92
do 25 %	4	13316	116	4178	79	17494	104
průměr 31,6 %	25	11424	100	5274	100	16698	100
Oblast bramborářská							
Nad 48 %	6	5405	78	5347	114	10752	93
40—48 %	6	7610	110	5924	126	13534	117
35—40 %	8	7067	103	4300	91	11367	98
do 35 %	6	7306	106	3282	71	10588	91
průměr 40,6 %	26	6864	100	4682	100	11546	100

Vidíme, že nejlepších výsledků hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v oblasti řepařské dosáhla družstva s nejvíce rozvinutou živočišnou výrobou, v bramborářské oblasti pak družstva druhé skupiny.

Rovněž nadprůměrnou hodnotu hrubé zemědělské produkce v řepařské oblasti ve 4 JZD s nejmenším podílem živočišné výroby způsobuje jejich intenzivní rostlinná výroba, avšak poměrně nízká produkce prasat a mléka.

V bramborářské oblasti v 6 JZD s největším podílem živočišné výroby (nad 48 %) způsobuje nízkou hodnotu hrubé zemědělské produkce méně rozvinutá rostlinná výroba, zejména v technických plodinách.

Lze proto říci, že nejvyšší hodnoty hrubé zemědělské produkce dosáhla

1. v řepařské oblasti ta družstva, která nejvíce a všestranně rozvinula živočišnou výrobu, kdy její podíl na celkové produkci přesahoval 35 % při intenzivní rostlinné výrobě,

2. v bramborářské oblasti ta družstva, která při velké a všestranně rozvinuté živočišné výrobě při podílu 40—48 % z celkové produkce současně rozvíjejí i rostlinnou výrobu.

Roztrídíme-li družstva podle výše podílu jednotlivých výrobků na hrubé produkci, projevuje se vliv různě rozvinutých odvětví neb úseků družstevní výroby na celkovou hodnotu hrubé zemědělské produkce takto:

Tab. 19.

Výrobní zaměření na:	Počet JZD:	Podíl v %:	Podíl na hrubé produkci ve stálých cenách v %:									Hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v cenách	
			obilí	cukrovka	brambory	zelenina	mléko	prasata	drůbež a vejce	RV celkem	ŽV celkem	stálých	běžných
Mléko	6	11,7	19,0	0,1	9,5	1,5	20,7	8,7	4,1	36,15	43,85	11267	3029
Mléko a prasata	11	21,6	18,1	2,5	8,6	2,2	17,1	14,7	3,2	55,85	44,11	14582	3838
Cukrovka, mléko	9	17,6	22,2	13,9	6,1	5,6	12,8	7,9	2,4	70,56	29,44	15851	3771
Cukrovka, mléko, prasata	3	5,9	21,8	14,5	7,8	3,1	11,2	12,9	2,6	66,80	33,20	18524	5220
Zelenina, mléko	4	7,9	22,6	3,2	6,7	15,7	13,4	10,3	1,3	69,37	30,63	13004	5118
Obilí a mléko	8	15,7	27,5	4,8	10,4	1,8	15,9	8,5	2,9	68,08	31,86	11736	2873
Obilí, mléko a prasata	2	3,9	27,4	5,8	11,5	0,9	14,4	13,1	1,3	64,30	35,70	14347	4181
Brambory, mléko a prasata	5	9,8	21,1	—	16,0	0,7	13,7	12,3	4,0	60,94	39,06	13284	3888
Rostlinná výroba	3	5,9	26,1	14,3	6,1	2,4	9,7	7,3	1,6	76,20	23,80	17469	4505
C e l k e m	51	100,0	22,0	7,0	8,8	4,0	14,5	10,7	2,9	64,7	35,3	14072	3654

Z přehledu je zjevné, že jednotlivé skupiny družstev různých výrobních změřených netrpí jednostrannou specializací, neboť žádné skupiny výrobků nebo jednotlivé výrobky nepřesahují 30 % celkové hodnoty.

Nejvyšší hodnoty hrubé produkce ve stálých i skutečných cenách dosáhla 3 JZD řepařské oblasti, zaměřená na cukrovku, prasata a mléko, avšak s více rozvinutou rostlinnou než živočišnou výrobou, která se podílí jen 33,2 % na celkové hrubé produkci.

Následují 3 JZD opět řepařské oblasti, zaměřená převážně na výrobu rostlinnou, v nichž živočišná se podílí pouze 23,8 %; na hodnotě hrubé produkce se nejvíce podílí obiloviny a cukrovka a v JZD Smolnice rovněž chmel — 7,4 %; lze o nich říci, že nemohou plně využít odpadů cukrovky a obilovin pro dobytek, a proto je v nich nutno zvýšit živočišnou produkci, zejména produkci mléka.

Následuje podle dosažených hodnoty hrubé zemědělské produkce 9 JZD řepařské oblasti, zaměřených rovněž na cukrovku a také mléko se značným podílem zeleniny, avšak nízkou produkcí prasat.

Lze proto říci:

1. Zaměření jednotlivých družstev, které by mělo určovat výrobní plán, se vytváří s malým ohledem na přírodní a ekonomické podmínky.

2. Lepších výsledků dosahují družstva s všestranně rozvinutou výrobou rostlinnou i živočišnou, jejíž podíl na hrubé produkci přesahoval v řepařské oblasti 35 % a v bramborářské činil 40—48 %.

3. Při rozmístění výrobních úkolů by bylo vhodné dbát příznivých podmínek nejen pro základní plodiny, ale i pro základní úseky živočišné výroby.

B) Rostlinná výroba

a) Struktura půdního fondu

Vliv různé struktury půdního fondu, zejména rozdílných podílů luk a pastvin na hospodářské výsledky JZD ukazují přehledy pro oblast řepařskou a bramborářskou.

1. JZD řepařské oblasti:

Tab. 20.

Podíl luk a pastvin v % ze zemědělské půdy:	Počet JZD:	Hodnota hrubé produkce RV na 1 ha zemědělské půdy ve stálých cenách		Hodnota hrubé produkce ŽV na 1 ha zemědělské půdy ve stálých cenách	
		Kčs	index	Kčs	index
0—1 %	6	12.059	100,0	4.877	100,0
1—5 %	9	11.724	97,2	5.182	106,3
5—15 %	7	10.946	90,8	5.756	118,0
nad 15 %	3	10.338	85,7	5.223	107,0

2. JZD bramborářské oblasti:

Tab. 21.

Podíl luk a pastvin v % ze zemědělské půdy:	Počet JZD:	Hodnota hrubé produkce RV na 1 ha zemědělské půdy ve stálých cenách		Hodnota hrubé produkce ŽV na 1 ha zemědělské půdy ve stálých cenách	
		Kčs	index	Kčs	index
0—20 %	7	8.120	100,0	4.697	100,0
21—30 %	7	7.565	93,3	4.774	101,6
31—40 %	9	5.798	71,4	4.091	78,3
nad 41 %	3	5.442	67,0	4.543	96,7

Se stoupajícími podíly luk a pastvin v obou sledovaných skupinách JZD klesá dosažená hodnota hrubé produkce rostlinné výroby. Hodnota hrubé produkce živočišné výroby nestoupá úměrně s růstem podílů luk a pastvin, nýbrž roste pomaleji v JZD řepařské oblasti, zatím co v JZD bramborářské oblasti je zhruba vyrovnaná při různých podílech luk a pastvin.

Z uvedeného lze říci (při dosažených obecně nízkých hektarových výnosech luk a pastvin):

1. Se stoupajícími podíly luk a pastvin klesá dosažená hodnota hrubé produkce rostlinné výroby a stoupá hodnota hrubé produkce živočišné výroby s výjimkou těch JZD, v nichž připadá více jak 30 % zemědělské půdy na louky a pastviny.

2. Růst hodnoty hrubé produkce živočišné výroby nevyváží vliv vysokých podílů luk a pastvin na pokles hodnoty hrubé produkce rostlinné výroby, takže celková hodnota hrubé zemědělské produkce klesá se stoupajícími podíly luk a pastvin.

3. Při vysokých podílech luk a pastvin je proto třeba zvýšit intenzitu zemědělské výroby jejich zúrodněním, event. postupným zařazováním vhodných luk a pastvin do systému obdělávané orné půdy, zaváděním pícninářských osevních postupů, vyšším podílem okopanin, zrnin, případně technických plodin (lnu a j.).

4. Vhodnými agrotechnickými zásahy soustavně zlepšovat fyzikální a produkční vlastnosti luk a pastvin i jiné nevyužité zemědělské půdy, hospodárnou sklizní všech luk a hospodárným spásáním všech pastvin zvýšit výťažnost živin z luk a pastvin, zejména v bramborářské a horské oblasti.

b) Struktura půdního fondu

Podíly skupin plodin na orné půdě v jednotlivých oblastech v porovnání s rokem 1952 v procentech:

Tab. 22.

JZD oblasti:	Zrniny	Olejiny	Cukrovka	Ostatní tech. plodiny	Brambory	Zelenina	Krmná řepa	Pícniny
25 řepařské	48,9	2,3	14,9	1,2	8,5	1,6	2,0	20,6
5 řepařské I.	50,3	1,8	15,9	2,1	8,0	1,8	1,3	18,8
5 řepařské II.	49,2	2,3	13,4	0,5	10,5	1,5	2,2	20,4
26 bramborářské	53,8	1,8	1,2	2,8	13,6	0,4	1,9	24,5
5 bramborářské I.	53,5	2,1	0,7	2,5	18,0	0,3	1,6	21,3
5 bramborářské II.	58,3	1,9	1,6	1,1	12,7	0,6	1,4	22,5
Celkem	50,8	2,1	9,5	1,7	10,5	1,2	2,0	22,2
JZD 1952	49,9	1,7	6,9	1,9	11,8	1,3	1,9	24,5
řepařská	47,6	2,1	13,1	1,5	9,4	2,3	1,8	22,2
neřepařská	52,2	1,3	1,0	2,2	14,1	0,3	2,0	26,7

V řepařské oblasti se proti roku 1952 zvýšil podíl zrnin o 2,7 %, a to na př. růstem podílu pšenice o 1,7 %, ječmene o 0,6 % a poklesem podílu žita o 1,0 %, ovsa o 1,1 %; vzrostl podíl olejnin o 0,2 %, cukrovky o 1,8 %, při poklesu ostatních technických plodin o 0,7 % a zeleniny rovněž o 0,7 %. Byl však snížen podíl brambor o 0,9 %, pícnin na orné půdě dokonce

o 1,6 %; hodnota hrubé produkce živočišné výroby klesla pak o 11,0 %. I když vlivem těchto změn v osevních plochách plodin v roce 1953 stoupla také hodnota hrubé produkce rostlinné výroby o 7,2 %, nevyváží vážný pokles živočišné výroby.

Tyto údaje ukazují, že je třeba

1. změnit metodiku takového „plánování“,

2. zvýšit podíly jetelovin a jetelotravních směsí v druzích, odrůdách a směsích odpovídajících místním podmínkám s ohledem na navrhovaný osevní postup, podíly luk a pastvin, krmivářský osevní postup, na úkor zejména jiných pícnin na orné půdě, event. na úkor těch plodin, které v místě trvale dávají nízké výnosy, zejména pro špatné hnojení chlévskou mrvou a pod.,

3. v rozplánování jednotlivých druhů plodin ve skupině ponechat určitou vůli, aby družstva mohla lépe umisťovat druhy plodin podle místních podmínek a podle svých zkušeností a iniciativně opravovat základní nedostatky rozplánování plodin,

4. pomocí hmotné zájmy zainteresovaných usměrňovat iniciativu družstev na ty plodiny, o jejichž rozšíření je největší zájem, a to na úkor plodin v potřebě méně naléhavých.

Struktura osevní plochy vytváří nebo nevytváří podmínky pro soulad výroby, účelné využití místních podmínek a zkušeností družstevníků a ovlivňuje také dosažené hospodářské výsledky. Nelze však jen ze struktury vyvodit možný hospodářský výsledek, který ovlivňuje řada činitelů, zejména pracovní úsilí za trvalé vyšší výnosy. Uvádíme proto přehled výsledků družstev podle různého podílu jetelotrav a jiných plodin i ukazatelů.

Tab. 23.

JZD v oblasti:	Jeteliny a jetelotrávy % z orné půdy	Podíly z orné půdy v %					Podíl orné půdy v %	Počet DJ na 100 ha země- dělské půdy	Hodnota hrubé produkce výroby	
		zrnin	techni- kých plodin	brambor	všech pícnin	rost- linné			živo- čišné	
9 řepařské	do 15	50,9	17,0	10,2	18,3	92,5	90,4	10957	5452	
13 řepařské	15 — 19	49,6	18,1	7,9	22,2	91,4	90,4	11634	5056	
3 řepařské	nad 19	43,5	17,4	9,5	23,4	91,3	92,6	11886	5692	
9 bramborářské	do 15	57,5	4,4	14,8	22,2	76,9	70,8	7119	4455	
11 bramborářské	15 — 22	51,1	6,7	14,1	25,1	70,5	76,2	7175	5068	
6 bramborářské	nad 22	53,5	5,0	11,5	27,8	66,7	74,4	5900	4316	

V řepařské oblasti dosáhla nejlepších výsledků v rostlinné i živočišné výrobě družstva s nejvyšším podílem jetelovin a jetelotravních směsí i pícnin na orné půdě a nejhorších pak družstva s nejnižším podílem, avšak dosáhla vyšší živočišné produkce než skupina střední. V bramborářské oblasti nejlepších výrobních výsledků dosáhla střední skupina, avšak skupina s nejvyšším podílem jetelotravních směsí a pícnin uživila více DJ, avšak s horším výsledkem, než skupina družstev s nejnižším podílem jetelotravních směsí a také luk a pastvin.

Projevuje se vliv různých podílů jetelotrav a pícnin, zejména v řepářské oblasti, avšak působí vliv jiných činitelů, zejména pracovní úsilí a schopnost, které vyústí ve vysoké či nízké hektarové výnosy i užitkovost. Lze však říci, že plánování struktury osevních ploch vážně předurčuje hospodářské výsledky, zvláště na řadu let dopředu.

Plnění plánu rozepsaných osevních ploch ukazuje, že většina družstev překračuje s oblibou zrniny proto, že vyžadují nejméně ruční práce při dokonalejší mechanisaci.

Nejvíce překračují družstva, zejména v řepářské oblasti, plánované pícniny na orné půdě.

c) Osevní postupy

Strukturu osevních ploch, zejména podíly víceletých pícnin určují v jednotlivých družstvech osevní postupy. Ve většině JZD je ponecháno na družstevnících samých, aby překonávali rozpor mezi navrhovanými osevními postupy, které v menší či větší míře jsou při HTÚP navrhovány s ohledem na požadavky pokrokové agronomické vědy, a mezi požadavky plánovaných osevních ploch mnoha plodin, kdy se na místní požadavky vhodného střídání plodin, zejména na potřebný podíl víceletých vojtěškotravních směsí nehledělo.

Ve sledovaných JZD to pak vypadá tak, že se polní osevní postupy často mění; na příklad JZD Ředhošť přešlo ze 3 sedmihonných na jeden desetihonný; JZD Hostovlice z devíti na desetihonný; JZD Tismice z 2 (devíti a sedmihonného) na 1 osmihonný; JZD Ždírec z osmi na devítihonný a JZD Horní Ves z pěti na desetihonný. Při růstu družstevní půdy si stěžují družstva na to, že přebíraná půda, zejména po větších rolnících, je vlivem nízkých stavů dobytka u větších rolníků nevyhnojená, zaplevelená a vy-mrskaná.

V roce 1953 jen jeden polní osevní postup mělo 60 % řepářských a 88 % bramborářských, dva polní osevní postupy 32 % řepářských a 12 % bramborářských a tři polní osevní postupy 8 % řepářských JZD.

Pícninářský či krmivářský osevní postup zčásti zavádí 24 % řepářských a 19 % bramborářských JZD.

V řepářské oblasti ponejvíce je zaveden polní devítihonný (52 %), ale také desetihonný (16 %), osmihonný (24 %) a sedmihonný (8 %). V bramborářské oblasti je ponejvíce zaveden osmihonný (42 %), pak devítihonný (26 %), sedmihonný (18 %) a pěti až šestihonný (14 %).

Stav roztržnění půdního fondu ukazuje přehled průměrné velikosti parcel v ha jednotlivých skupin plodin u družstev obou oblastí:

Tab. 24.

JZD oblast:	Zrniny	Technické plodiny	Zelenina	Brambory	Krmné okopaniny	Pícniny na orné půdě	Orná půda celkem
22 řepářská	7,76	7,39	2,18	6,73	3,30	6,90	7,01
24 bramborářská	5,72	2,18	0,84	6,29	2,99	6,48	5,25

Vidíme, že průměrná velikost parcel na orné půdě je sice v řepařské oblasti o 14,4 % větší než v bramborářské oblasti, avšak uvážíme-li, že v řepařské oblasti činí průměrná výměra orné půdy družstva 347,38 ha, zjistíme nikterak příznivý výsledek, neboť v řepařské výrobní oblasti připadá průměrně na 1 družstvo 50 parcel. Ve výrobní oblasti bramborářské, kde průměrná výměra družstva činí jen 215,51 ha orné půdy a průměrná velikost parcel je menší, průměrný počet parcel je příznivější a činí 41 parcel na 1 JZD.

Hlavní příčiny tohoto stavu jsou v tom, že HTÚP a navržené osevnické postupy někdy neodpovídaly místním výrobním podmínkám a nárokům státního plánu. Byly vytvořeny nesourodé hony, zejména v členitém terénu s více parcelami, které ještě v mnoha případech plán osevnických ploch rozděluje.

Z uvedeného vyplývá, že je proto třeba pomoci družstvům sladit jak potřebu velkých parcel, avšak na pokud možno stejnorodých půdách v zájmu lepšího využití přírodních podmínek, tak i rozplánovat osevnické plochy na menší počet různorodých plodin, druhů a odrůd, odpovídajících místním podmínkám i zkušenostem družstevníků.

d) Hektarové výnosy

Vývoj hektarových výnosů hlavních plodin v letech 1951 až 1953 v oblastech a sledovaných JZD ukazuje tento přehled (1951 = 100):

Tab. 25.

Plodiny:	Řepařská oblast:			Bramborářská oblast:		
	1951	1952	1953	1951	1952	1953
Pšenice	100	96,5	100,4	100	100,1	105,4
Žito	100	91,0	107,2	100	78,2	88,6
Ječmen	100	105,0	101,3	100	109,2	112,0
Oves	100	69,3	99,7	100	99,9	89,9
Řepka	100	62,3	79,7	100	84,4	68,7
Cukrovka	100	105,5	112,2	100	104,0	111,5
Brambory	100	127,8	141,0	100	102,4	154,0
Krmná řepa	100	109,9	115,4	100	100,7	112,3

V roce 1952 poklesly výnosy obilovin, vyjma ječmene, avšak v roce 1953 opět stouply, vyjma u ovsa v bramborářské oblasti. Naproti tomu hektarové výnosy okopanin stále stoupají v obou oblastech. Klesaly však výnosy olejnin.

Hektarové výnosy některých plodin, a to plánované a skutečné v q/ha

a plnění plánu (v %) v průměru družstev obou skupin v roce 1953 byly tyto:

Tab. 26.

Plodiny:	Řepařská oblast:			Bramborářská oblast:		
	plán	skutečnost	plnění	plán	skutečnost	plnění
Pšenice	25,60	25,50	99,6	22,20	21,60	97,8
Žito	23,20	24,40	105,2	21,60	18,90	87,5
Ječmen	25,50	24,30	95,3	21,50	20,60	95,8
Oves	23,40	23,00	98,3	21,30	17,90	84,0
Obilní směsky	20,50	22,00	107,3	17,60	15,60	88,6
Kukuřice	26,20	23,10	88,2	—	—	—
Luštěniny jedlé	14,70	11,40	77,6	12,60	7,90	62,7
Luštěniny krmné	17,60	18,10	102,8	15,10	13,80	91,4
Řepka	15,60	10,50	67,3	13,50	8,20	60,7
Hořčice	9,90	7,80	78,8	8,30	5,90	71,1
Mák	9,50	7,80	82,1	7,20	5,30	73,6
Len semeno	6,30	5,20	82,5	4,10	4,00	97,6
Len stonky	22,0	17,00	77,3	18,80	20,30	108,0
Cukrovka	302,87	241,80	79,8	274,16	239,63	87,4
Zelí	300,00	262,60	87,5	208,90	203,30	97,3
Brambory rané	97,10	101,60	104,6	89,00	86,80	97,5
Brambory ostatní	158,00	139,60	88,4	155,60	132,40	85,1
Krmná řepa	424,40	324,80	76,5	374,40	275,50	73,6
Jetelotravy	40,00	35,70	89,3	41,20	34,50	83,7
Vojtěškotravy	55,70	46,50	83,6	60,40	50,10	82,9
Směsky zelené píce	172,60	182,00	105,4	172,30	165,80	96,2
Louky - seno	36,10	29,60	82,0	33,70	27,10	80,4
Pastviny - zelená píce	55,00	46,93	85,3	41,00	39,78	97,0

Skutečné hektarové výnosy pšenice jsou nejvyšší ze všech obilovin v obou oblastech; přes 30 q dosáhlo 20 % JZD řepařských a jen 4 % bramborářských (JZD Trstenice), méně než 20 q dosáhlo 8 % JZD řepařských a 42 % JZD bramborářských a horských oblastí. Výnosy žita jsou již nižší v obou oblastech a méně než 20 q dosáhlo 16 % JZD řepařských a 57 % bramborářských oblastí.

Plánovaný výnos pšenice překročilo 52 % řepařské a 42 % JZD bramborářské oblasti; ostatní JZD nesplnila plán nikoliv pro neodpovídající plánovaný výnos, jako spíše pro nedostatečné výnosy některých družstev vlivem vymrzání ozimé pšenice, pozdním setím, špatnou odrůdou a pod. Plánovaný výnos žita překročilo 64 % JZD řepařské oblasti, avšak pouze 15 % JZD bramborářské oblasti, a to zejména pro pozdní orbu pod žito i pozdní výsev.

Plánovaný výnos ječmene překročilo 36 % řepařských a 30 % JZD bramborářských oblastí, neboť méně než 20 q sklídilo 20 % řepařských a dokonce 57 % bramborářských družstev a přes 30 q sklídilo pouze 12 % JZD řepařské oblasti.

Nejnižší plánované i skutečné výnosy ze všech obilovin dosáhla družstva u ovsa. Plán splnilo 50 % řepařských a méně než 20 q však již 36 % řepařských a 61 % bramborářských družstev.

Ještě nižších výnosů dosáhla družstva u obilních směsek na zrno.

Výnosy krmných obilovin svědčí o obecně nízké péči o ně při zařazování do osevního postupu i při kultivaci, o nízké péči šlechtitelů a seme-

nářů o krmný ječmen jarní i ozimý, oves, kukuřici, o určení krajově nejvhodnějších krmných směsí na zrno, o nedostatečném přidělu a používání hnojiv, málo prováděném moření vlastních osiv, zejména ovsa a směsí (častá snětivost) atd.

Křížový a úzkořádkový osev až na výjimky používají téměř všechna družstva. JZD sice udávají, že dosahují většího výnosu, většinou však neprovádějí oddělený výmlat, takže jejich hodnocení ani záznamy neříkají v jakém rozsahu úzkořádkový a křížový osev zvýšil hektarové výnosy jednotlivých plodin a odrůd. Většina předsedů a družstevníků uznávají křížový a úzkořádkový osev za účelný, zejména u jařin i ozimé pšenice.

Lze podle zkušeností z družstev říci, že je třeba, aby naše zemědělská propagace kladla důraz na to, že jen křížové a úzkořádkové seti nemůže nahradit chyby způsobené chybami osevního postupu, jarní orby, špatné přípravy půdy a kultivace, nedostatky hnojení, zaplevelení a pod.

Doopylování žita použilo 28 % JZD řepařských a 11 % bramborářských na plochách 4—6 ha a 4 JZD na celé ploše. Většina družstev uvádí, že doopylováním se zvýšil výnos, ježto žito bylo skutečně méně zubaté. Vzhledem k tomu, že v JZD Předmostí provedla doopylování střední škola a byl pozorován vyšší výnos, doporučujeme více používat vyšších tříd středních a odborných škol, při současném pozorování podmínek i výsledků.

Hektarové výnosy luštěnin, zejména jedlých, jsou nízké, snižuje je pravděpodobně zatažená osobní spotřeba. Pouze 8 % JZD řepařských sklídilo více než 20 q jedlých luštěnin, avšak méně než 10 q sklídilo 32 % řepařských a 61 % bramborářských. Jedlé luštěniny vůbec nepěstuje 30 % JZD bramborářských a krmné dokonce 44 % řepařských a 38 % bramborářských.

Lze proto říci, že luštěninám je věnována velmi malá péče jak při plánování výroby, tak při pěstování ve většině družstev. Že je lze pěstovat, svědčí o tom to, že přes 20 q krmných luštěnin sklízelo 26 % družstev, která je pěstovala.

Hektarové výnosy všech olejnin jsou nízké. Přes 12 q řepky sklízelo pouze 28 % družstev řepařských a 10 % bramborářských a méně než 6 q dokonce 12 % řepařských a 35 % bramborářských. Vůbec žádnou řepku nepěstuje 20 % řepařských a 23 % bramborářských družstev, což nesevčí o jejím účelném rozmístění. Nízké výnosy odůvodňují silným výskytem škůdců a pozdní setbou. Ještě nižší jsou výnosy hořčice, kterou pěstuje 28 % řepařských, avšak jen 28 % bramborářských družstev, což opět nesevčí o vhodném rozmístění této olejliny s nejkratší vegetační dobou.

A ještě nižší jsou výnosy máku, náročného na ruční práci, který pěstuje 48 % řepařských, avšak 73 % bramborářských JZD.

Výnosy lněného semene, ač nejsou vysoké, přibližují se téměř výnosům máku a hořčice.

Lze proto říci, že je třeba rozvážlivěji rozmisťovat jednotlivé olejliny s ohledem na přírodní podmínky i rozdělení prací během roku. Rovněž bude třeba věnovat větší péči šlechtění těchto plodin a hledat olejliny další.

Výnosy lnu ve stoncích jsou velmi nízké, zejména v řepařské oblasti; pěstovalo jej 12 % JZD řepařské, ale jen 61 % bramborářské oblasti, což rovněž nesevčí o účelném plánování. Přes 22 q sklízelo 50 % JZD bramborářské oblasti, avšak žádné JZD řepařské oblasti. Křížového osevu lnu použilo JZD Udánky s výnosem 26,87 q/ha. Zdá se, že úzkořádkový

výsev lnu se propaguje méně, ač ve lnářských oblastech se někde dosud vyskytují staré úzkořádkové koňské secí stroje.

Hektarový výnos cukrovky má v obou výrobních oblastech stoupající tendenci. Ovšem dosažený průměrný hektarový výnos nemůže uspokojit, neboť je mnoho JZD s nízkými hektarovými výnosy. Celkem 12,5 % JZD nedosáhlo ani 200 q/ha (JZD Byškovice jen 159,10 q), 25 % dosáhlo od 200—220 q a 37,5 % od 220—280 q. Jen 24 % JZD dosáhlo vyššího výnosu než 280 q (nejvyšší výnos vykazuje JZD Šlapanice, a to 357,7 q).

Některé z příčin těchto nízkých hektarových výnosů vidíme ze srovnání těchto dvou krajních výsledků.

Tab. 27.

Ukazatelé:	J Z D	
	Byškovice	Šlapanice
Hektarový výnos v q	159,10	357,80
Podíl cukrovky z orné půdy v %	17,4	13,7
Podíl řepy semenačky, raných brambor a zeleniny v %	3,9	1,6
Výměra orné půdy na 1 přesčopného pracovníka v ha	7,87	3,44
Výměra cukrovky na 1 přesčopnou ženu v polní skupině v ha	4,05	1,80
Podíl jarní orby v %	53,0	12,9
Na 1 ha orné půdy připadlo chlévské mrvy v q	50,40	79,00
Strojených hnojiv v q	2,22	6,75
Ukončení ve dnech a měsících:		
I. okopávka	10. V.	25. V.
jednocení	25. V.	7. VI.
II. okopávka	25. VI.	30. VI.

Z tohoto srovnání je zřejmý vyšší podíl cukrovky a ostatních plodin náročných na ruční práci v jarním období v JZD Byškovice. Tato okolnost spolu s vysokou výměrou orné půdy na 1 přesčopného pracovníka a zvláště pak velkou výměrou cukrovky, která připadá na 1 přesčopnou členku polní skupiny, může být hlavní příčinou nízkého výnosu v tomto družstvu. Porovnáme-li však další ukazatele, vidíme, že nízký výnos byl způsoben také menší dávkou chlévské mrvy a vysokým podílem jarní orby, což nesevědí o dobré pomoci STS tomuto družstvu, a nepomohla pak ani dříve dokončená okopávka a jednocení.

K porovnání hektarových výnosů zeleniny srovnáme jen výnosy zelí; přes 300 q sklídilo jen 37 % JZD řepařských a žádné bramborářské. Méně než 200 q pak také 37 % řepařských a 36 % bramborářských. I když tato čísla nemohou vyjádřit úroveň zelinářství v JZD, lze však usoudit, že při rozmísťování druhů a odrůd zeleniny takřka do všech JZD se nejméně dbá jak na výrobní možnosti, tak zejména na zkušenosti družstev, při čemž si družstva stěžují na neúčelnou organizaci výkupu, kdy se vypěstovaná zelenina nedala prodat (na př. JZD Nejdek).

Výnosy brambor, ač mají stoupající tendenci, jsou stále nízké; přes 150 q sklídilo jen 36 % řepařských a 38 % bramborářských, méně než 100 q pak 24 % řepařských, ale pouze 15 % bramborářských JZD.

Rané brambory pěstovalo 84 % JZD řepařských, ale také 19 % bramborářských družstev, v nichž výnosy byly velmi nízké a ranost v době

sklizně problematická. Předklíčování veškeré sadby provedlo JZD Šlapanice a sklídilo 132,5 q/ha a JZD Předmostí 113,6 q/ha. Hnízdovou výsadbu raných brambor provedlo JZD Nejdek na 4 ha a sklídilo 180 q/ha.

Hnízdovou výsadbu brambor použilo 86 % JZD řepařských na ploše 1—10 ha, JZD Příkazy pak na 22 ha. Téměř všechna JZD uvádějí vyšší výnos než při sadbě řádkové, avšak 12 % udává výnos nižší, a to vlivem špatné kultivace, kdy je proorala STS jen jednou a jedním směrem (JZD Příkazy).

V bramborářské oblasti použilo hnízdovou výsadbu jen na malých plochách od 0,2—6 ha pouze 50 % JZD a celkem více než polovina z nich uvádí výnos za stejný nebo horší, než při normální výsadbě, zejména vlivem nahnílé sadby, pozdní výsadby a špatné kultivace.

I když tyto údaje jsou nepřehledné, lze říci, že dosud se v oblasti řepařské osvědčila hnízdová výsadba lépe než v bramborářské, kde provádějí proti řepařům lepší kultivaci v řádcích než při hnízdové výsadbě, jejíž kultivaci dosud neznají a nemají k ní vlivem nedostatku strojů sázecích, kultivačních i sklizňových plnou důvěru. Je proto třeba opět říci, že zemědělská propagace musí více dbát na to, aby vysvětlila neúčelnost hnízdové výsadby, je-li tato provedena špatnou sadbou a pozdě při nedostatku vhodných sázecích, kultivačních i sklizňových strojů.

Výnosy krmné řepy jsou nízké v obou oblastech. Přes 400 q sklídilo jen 20 % JZD řepařských a 23 % bramborářských, avšak méně než 200 q 12 % řepařských a 23 % bramborářských. I když výnosy krmné řepy byly pravděpodobně větší, neboť jsou většinou odhadovány, je třeba v propagaci se zaměřovat nejen na jednocení, okopávku a kultivaci cukrovky, ale i krmné řepy a jiných okopanin, právě tak jako ve šlechtění na vyšší obsah živin.

Stále nízké jsou výnosy jetelin a jetelotravních směsek, které pěstuje jen 32 % JZD řepařských a 38 % bramborářských. Výnosy vojtěšek a vojtěškotravních směsek jsou již vyšší a pěstuje je 96 % JZD řepařských a jen 38 % bramborářských. Žádné jetele ani vojtěšky nemá lukařské JZD Maršov. Přes 60 q sklídilo jen 24 % JZD řepařských a 7 % bramborářských, méně než 30 q pak také 24 % řepařských a 23 % bramborářských. Svědčí to jak o špatném ošetřování porostů, tak i jejich zakládání, určování vhodných druhů, odrůd a směsí v jednotlivých podmínkách družstev atd. Výrobní praxe JZD si stěžuje na to, že víceleté porosty se zaorávají dříve než jsou plně produkční, přesto, že vojtěškotravní osevní postup je narušen jejich nízkým podílem, i na to, že ve směsích je nedostatek vojtěšek a jetelů, avšak nadbytek trav, což prý obojí podstatně snižuje hektarové výnosy jetelevin.

Nejnižší pak jsou výnosy směsek na zelenou píci. Ani jediné družstvo nedosahuje výnos 300 q, avšak méně než 200 q sklídilo 56 % JZD řepařských a 65 % bramborářských, což svědčí o zcela nedostatečné péči družstev o šťavnatou píci na zimu a v některých JZD i pro letní krmení. Silážní plodiny, jako kukuřice, se pěstují v nepatrné míře.

Ještě horší jsou pak výnosy luk a pastvin.

Lze jen říci, že jak pícniny na orné půdě, tak louky a pastviny zaostávají v péči družstev za všemi ostatními plodinami nejen vlivem nedostatku v plánování osevních ploch, přidělu hnojiv, prostředků na meliorace, ale také vlivem nižší zainteresovanosti jednotlivých pracovníků skupiny na překračování plánovaných výnosů krmných plodin pro nedostatečné doplňkové odměny.

Usnesení X. sjezdu KSČ o růstu zemědělské výroby ukládá našemu

zemědělství mimo jiné i zvýšit hektarové výnosy některých plodin v různých výrobních oblastech.

Porovnání skutečných hektarových výnosů se stanovenými, ukazuje tento přehled:

Tab. 29.

Oblast:	Plodiny:					
	pšenice	žito	brambory	cukrovka	řepka	len
	q					
Řepařská: hektarový výnos v roce 1957 v roce 1953	24—27 24,32	23—26 25,56	140—150 141,19	290—300 242,91	13—16 10,50	22—24 16,72
Bramborářská: hektarový výnos v roce 1957 v roce 1953	20—23 23,71	19,22 19,41	170—180 134,72	262—272 239,63	13—16 8,33	22—25 21,72
Kukuřičná: hektarový výnos v roce 1957 v roce 1953	23—26 30,57	10—22 21,27	110—120 130,00	267—277 216,34	— —	— 17,50
Horská: hektarový výnos v roce 1957 v roce 1953	16—19 15,92	16—19 12,91	130—140 104,57	— —	9—12 5,00	18—21 10,35

Uvedené průměry hektarových výnosů v roce 1953 zahrnují výsledky v oblasti řepařské a bramborářské 24 JZD, v oblasti kukuřičné pouze 1 JZD, v oblasti horské jen 2 JZD.

U družstev řepařské oblasti vidíme, že průměry hektarových výnosů v roce 1953 se již pohybují u pšenice, žita a brambor v mezích směrnicemi navržených hektarových výnosů, avšak výnosy cukrovky, řepky a lnu jsou hluboko pod nimi. Stanovených výnosů dosáhlo nejvíce družstev u pšenice (62,5 %), u žita (62,5 %), u brambor (58,3 %). Určených výnosů cukrovky dosáhlo pouze 21,7 % družstev, řepky 40 %. U lnu, který pěstovala v řepařské oblasti pouze 2 JZD, nedosáhlo ani jediné směrnicemi navrženého průměrného výnosu.

V bramborářské oblasti je situace proti oblasti řepařské lepší u pšenice, kde již 82,5 % družstev dosáhlo výnosu v mezích směrnic, u cukrovky pak 41,7 % přesto, že průměrné skutečně dosažené výnosy jsou o něco málo nižší než v oblasti řepařské. U žita splnilo hektarový výnos v mezích směrnic 54,2 % družstev, u lnu 51,7 % družstev. Nejhorší je situace u brambor, kde pouze 12,5 % družstev dosáhlo hektarových výnosů v mezích směrnic, u řepky dokonce jen 10,5 % JZD.

Pro posouzení výnosů v oblasti kukuřičné a horské je v sledovaných družstvech příliš málo případů (1 a 2 JZD).

Vezmeme-li v úvahu okolnost, že usnesení stanoví minimální hranice hektarových výnosů, jichž má být dosaženo v roce 1957, pak výsledky dosažené v roce 1953 nemohou uspokojit, zejména u cukrovky, brambor a řepky.

Podstatný růst hektarových výnosů je podmíněn řadou činitelů, jako jsou přírodní podmínky, dodržování osevních postupů a agrotechnických lhůt, využití mechanizačních prostředků v rámci STS, odpovídající počet schopných pracovníků a v neposlední řadě pracovní úsilí družstevníků. V přehledu ukážeme vliv některých činitelů na hektarové výnosy v družstvech I. a II. řepařské a bramborářské oblasti.

Tab. 30.

Ukazatelé:	Řepaři		Bramboráři	
	I.	II.	I.	II.
Průměrný hektarový výnos:				
u obilovin	26,30	20,60	22,33	16,53
u cukrovky	286,25	215,51	215,00	224,54
u brambor	172,98	105,44	162,25	88,60
u krmné řepy	365,29	309,11	257,40	193,92
Spotřeba strojních hnojiv na 1 ha orné půdy v kg	3,54	1,98	3,16	2,42
Spotřebované PJ v RV na 1 ha zemědělské půdy	198,10	169,26	132,41	112,86
Výměra orné půdy na 1 praceschopného v ha	4,68	6,29	5,80	5,33
Práce STS na 1 ha orné půdy průměrných ha	3,27	2,14	2,59	2,19
Na 1 praceschopného v RV připadá PJ	329,2	282,8	316,8	341,0

Vidíme, že nejlepších výnosů v obilovinách i okopaninách dosáhla nejlepší družstva řepařská I., která spotřebovala více minerálních hnojiv, ale také pracovních jednotek v rostlinné výrobě na 1 ha zemědělské půdy. Rovněž výměra, připadající na 1 člena JZD, je v této skupině nejnižší a činí jen 4,68 ha orné půdy. Řepařská družstva I. též nejvíce používala pomoci STS, vyjádřené v počtu odpracovaných průměrných hektarů na 1 ha orné půdy. Pracovní úsilí družstevníků by měla vyjádřit spotřeba pracovních jednotek na 1 praceschopného člena JZD. Vidíme, že největší spotřebu vykazují družstva bramborářská II., což jest ovlivněno jednak měkčími normami, jednak vyšším vynaložením pracovních jednotek na zaplevelených pozemcích a pod.

Bramborářská družstva I., která mají v průměru o něco lepší výnos než řepařská II., mají na 1 praceschopného družstevníka více orné půdy, než u bramborářských II.

Družstva bramborářská II., která z uvedených skupin dosáhla nejnižších výnosů, spotřebovala více minerálních hnojiv na 1 ha orné půdy než řepařská II. Z uvedeného lze říci, že pouze sladěním a růstem všech činitelů za vyššího pracovního úsilí družstevníků budou vytvořeny předpoklady ke zvýšení hektarových výnosů. Ve většině sledovaných družstev jsou již vytvořeny možnosti pro dosažení usnesením vytčených hektarových výnosů; je však třeba zaměřit zvýšené úsilí při pěstování cukrovky, brambor a zejména řepky.

Podíl JZD s vlastními semenářskými dílci jednotlivých plodin vypadal v procentech v roce 1952 a 1953 takto:

Tab. 31.

J Z D oblast:	Pšenice	Žito	Ječmen	Oves	Brambory	Jeteloviny a traviny	Nákup osiv a sádí na 1 ha země- dělské půdy	Spotřeba vlastních osiv a sádí na 1 ha zemědělské půdy
	%	%	%	%	%	%	Kčs	Kčs
Rok 1953:								
řepařská	72	40	80	40	24	12	160,5	82,8
bramborářská	61	65	61	61	46	4	93,8	93,6
Rok 1952:								
řepařská	36	20	40	32	12	nezjiš.	164,4*	102,4*
bramborářská	23	23	34	30	15	nezjiš.	115,8*	102,2*

*) Po přepočtu 5 : 1.

Počet JZD s vlastními semenářskými dílci proti roku 1952 stoupl zhruba na dvojnásobek v obou oblastech. Přesto náklady, které družstva vynaložila na nákup osiv a sádí, klesly proti roku 1952 jen o 2,4 % v řepařských a o 12,3 % v bramborářských družstvech. Hodnota spotřebovaných vlastních osiv a sadby klesla o 12,3 % a o 10,9 %, což svědčí o tom, že družstva používají státního fondu osiv více než vlastního, a to řepařská téměř dvojnásobně a bramborářská pak téměř v stejném poměru.

Podíly semenářských dílců z výměry příslušné plodiny u jednotlivých JZD silně kolísají a činí zhruba u poloviny družstev méně než 10 % výměry, u ostatních pak více, dokonce až 20 %. Nejméně pečují družstva o semenářské dílce víceletých plicin, zejména v bramborářské oblasti.

Tyto, i když kusé, údaje svědčí o tom, že družstva s malými semenářskými dílci a bez nich dosud používají značného podílu vlastních osiv z běžného pěstování, při čemž vyžadují stále většinu osiv a sádí ze státních fondů, což neprospívá finančnímu hospodářství družstev. Mnohá JZD si stěžují na dodávky nevhodných odrůd obilovin, luštěnin i jiných — JZD Pyšely dostalo místo přesívky pšenici ozimou. Nejhorší je pak kvalita bramborové sadby, přidělované družstvům, neboť si většina družstev stěžuje jak na směšování odrůd, tak na neodborné a pozdní přemísťování ve volně ložených vagonech, na namrzlost atd.

Je proto třeba cílevědomě vést družstva k zakládání vlastních semenářských dílců. Stane se to zlepšenou propagací, školením, avšak také vyšším hmotným zainteresováním jak polních skupin, event. semenářských čet, vyšší doplňkovou odměnou, tak i zainteresováním družstva, zvýhodněním dodávkových norem, k produkci těch osiv, jichž je největší nedostatek a pro které mají příznivé podmínky.

Je však třeba včas provádět promyšlenou specialisaci semenářských dílců podle nejlepších místních přírodních podmínek pro jednotlivé druhy plodin a odrůd i podle místních zkušeností družstevníků-semenářů.

f) Hnojení

Prímý vliv větších dávek chlévské mrvy na vyšší hektarové výnosy, ukazuje následující přehled, v němž uvádíme množství chlévské mrvy v q, připadající na 1 ha veškeré orné půdy — v porovnání s hektarovými výnosy cukrovky v řepařské oblasti a hektarovými výnosy brambor v bramborářské oblasti — ač skutečné dávky chlévské mrvy pro tyto plodiny byly větší.

Řepařská oblast:

Tab. 32.

Na 1 ha orné půdy množství chlévské mrvy v q:	Počet JZD	Hektarový výnos cukrovky		Na 1 ha orné půdy připadá chlévské mrvy	
		q	index	q	index
Do 35	7	228,0	82,9	27,6	33,6
35—70	11	235,0	85,4	55,0	66,9
nad 70	5	275,0	100,0	82,2	100,0

Bramborářská oblast:

Tab. 33.

Na 1 ha orné půdy množství chlévské mrvy v q:	Počet JZD	Hektarový výnos brambor		Na 1 ha orné půdy připadá chlévské mrvy	
		q	index	q	index
Do 55	7	106,0	64,2	46,9	43,1
55—80	14	133,0	80,6	64,2	59,1
nad 80	5	165,0	100,0	108,7	100,0

Předpokladem řádného a dostatečného hnojení chlévskou mrvou je vyšší výroba chlévské mrvy, jejíž množství, připadající na 1 ha zemědělské půdy i orné půdy v q a podíl vyhnojené orné a zemědělské půdy v roce 1953 v %, ukazuje tento přehled:

Tab. 34.

JZD oblast:	Výroba chlévské mrvy na		Vyhnojený podíl	
	1 ha země- dělské půdy v q	1 ha orné půdy v q	orné půdy	zemědělské půdy
25 řepařská	54,5	59,4	18,6	17,1
5 řepařská I.	59,9	63,6	18,8	17,7
5 řepařská II.	48,2	50,7	18,0	17,1
26 bramborářská	48,4	68,1	24,0	17,0
5 bramborářská I.	62,5	76,6	27,7	22,6
5 bramborářská II.	36,6	53,7	21,6	14,7

Více chlévské mrvy použila družstva řepářské oblasti s větším počtem DJ na 100 ha zemědělské půdy — 90,7 proti 73,9 DJ v bramborářské oblasti. Podíl chlévské mrvy na 1 ha orné půdy se snižuje úměrně s poklesem podílu orné půdy, který je menší v řepářské, avšak větší v bramborářské a zejména horské oblasti. JZD řepářské oblasti mohou v průměru vyhnout ornou a zemědělskou půdu každý pátý až šestý rok, zatím co v bramborářské oblasti ornou půdu 4. až 5. rok, avšak zemědělskou půdu včetně luk a pastvin již jen každý pátý až sedmý rok.

Některé příčiny vlivu na výši podílu vyhnouté výměry chlévskou mrvou ukazuje následující přehled, v němž je srovnáno 5 JZD s nejvyšším podílem pohnojenej orné půdy a 5 JZD s nejmenším podílem v řepářské oblasti.

Tab. 35.

Počet JZD:	Podíl pohnojenej orné půdy v %	DJ na 100 ha zemědělské půdy	Podíl orné půdy připadající na obiloviny v %	Hodnota hrubé produkce v živočišné výrobě v Kčs
5 řepářských I.	22,2	102,7	49,4	6.175,8
5 řepářských II.	10,4	85,2	46,9	4.916,9

Je zjevná přímá souvislost mezi zvýšeným počtem DJ na 100 ha zemědělské půdy a větším podílem obilnin na orné půdě s vyššími hektarovými výnosy, neboť s větší možnou produkcí slámy zvyšuje se produkce mrvy, a tím i možnost pohnojit větší plochy orné půdy.

Velmi nedostatečně jsou však hnojena luka a pastviny. Lukám se věnuje ta nejmenší pozornost, neboť při nízké produkci chlévské mrvy se především hnojí orná půda, avšak kompostů, které by mohly chlévskou mrvu zmnožit, použila pouze 3 JZD, t. j. 5,9 %. Stejně nedostačující je hnojení neorganickými hnojivy. Ještě horší je situace v hospodaření a využívání močůvky, jejíž použité množství se prakticky nedá v družstvech zjistit.

Aby se zlepšila situace v produkci chlévské mrvy a stupeň uchování živin v ní, lze navrhnout:

1. Zvýšit výstavbu a opravy hnojišť a jímek a také hmotnou zainteresovanost na dobrém ošetření doplňkovou odměnou stájovým četám podle stupně péče o mrvu a močůvku.

2. Zvýšit produkci chlévské mrvy zvýšením stavů dobytka kde jsou nízké, zejména skotu, a zlepšit její jakost, která je závislá jak na způsobu stlaní, tak na druhu steliva, na jakosti krmiv a na způsobu ošetřování a manipulací s mrvou.

3. Snižovat ztráty, které vznikají při nesprávném použití (na př. pozdním zaoráním rozvezené mrvy, takže se nemůže projevit její plná účinnost), vhodnou a účelnou propagací, odměňováním i pokusy.

4. Zakládat komposty, které mohou využít všech odpadků z rostlinné i živočišné výroby, vyrovnávat zaměstnanost pracovní i tažné síly v dobách klidu na poli a zvýšit produkci zejména luk a pastvin na výši, stanovenou usnesením X. sjezdu.

Nezbytným doplňkem při hnojení chlévskou mrvou je používání neorganických hnojiv, jehož rozsah ukazuje tento přehled:

Tab. 36.

JZD v oblasti:	V kg na 1 ha orné půdy				Náklady na neorganická hnojiva v Kčs	Hodnoty hrubé produkce v RV v Kčs
	dusíkatá	fosforečná	draselná	vápenatá		
25 řepařské	0,77	0,58	1,07	0,62	116,12	11.420,40
5 řepařské I.	0,85	1,51	1,18	1,44	163,38	13.441,80
5 řepařské II.	0,59	0,76	0,63	0,01	108,04	9.369,30
26 bramborářské	0,62	1,16	0,51	0,73	105,70	6.859,50
5 brambor. I.	0,70	1,41	1,05	1,28	155,12	8.751,40
5 bramb. II.	0,55	0,98	0,89	0,57	63,53	5.381,90

Jak ukazuje tabulka, dávky používaných strojených hnojiv a tím i náklady jsou jen o 9,8 % vyšší v oblasti řepařské než bramborářské. Větší rozdíly jsou však mezi družstvy I. a II., která používají vedle větších dávek chlévské mrvy i vyšších dávek neorganických hnojiv; v těchto JZD s intenzivnější rostlinnou výrobou, s vyšším hnojením chlévskou mrvou a strojenými hnojivy a jen o 55 a 71 Kčs vyššími náklady stoupla hodnota hrubé produkce rostlinné výroby o více než 4.000 a 3.300 Kčs, a to hlavně vlivem intenzivnějšího hnojení. Celkem stejné užití druhů hnojiv v obou oblastech svědčí o špatném rozdělování těchto hnojiv. Malá je spotřeba dusíkatých hnojiv, ač jsou nejvíce požadována a jsou pak nahrazována těmi, která jsou na skladě, i když jejich použití není vždy účelné.

Proto je třeba:

1. Plánovat především výrobu těch hnojiv, kterých je nedostatek, která jsou přednostně žádána a pro výživu jednotlivých plodin potřebná.
2. Rozdělovat hnojiva podle výrobních oblastí, potřeb a výrobních úkolů, a to včas.
3. Zlepšit ošetřování a skladování strojených hnojiv v JZD.
4. Aby sklady dodávaly družstvům ta hnojiva, která potřebují a nevnucovaly ta hnojiva, která jsou na skladě.
5. Zamezit nevčasným dodávkám hnojiv, na př. rychle působících na podzim a dlouho působících na jaře, neboť skladováním vznikají ztráty na živinách a nadto pak nesprávným použitím jednotlivých druhů se zvyšují materiální náklady družstev bez znatelných kladných výsledků.

g) Práce STS a prostředky družstev v rostlinné výrobě

Početní stavy družstevních traktorů, koní a podíl prací STS ukazuje tento přehled:

Tab. 37.

JZD v oblasti:	Na 100 ha zemědělské půdy připadá			Na jednotku připadá ha zeměd. půdy			Odpracovala STS	
	HP traktoru na háku	koní (ks)	celkem HP	traktorovou (15 HP)	1 koně	na všechny HP Ø ha	Ø ha na 1 ha zeměd. půdy	podíl mechanizačních prací v %
25 řepařské	7,66	5,70	11,94	195,82	17,54	55,29	2,23	46,2
5 řepařské I.	12,49	5,72	16,78	120,10	17,48	45,87	3,05	64,4
5 řepařské II.	3,19	6,06	7,73	470,21	16,50	72,29	2,06	41,0
26 bramborářské	4,27	5,18	8,16	351,29	19,31	57,60	1,72	46,7
5 bramborářské I.	6,05	4,01	59,0	247,93	24,94	51,59	2,14	49,6
5 bramborářské II.	2,18	5,46	6,28	688,07	18,32	57,75	1,60	45,7
Celkem	5,93	5,44	10,01	252,95	18,38	56,47	1,97	46,4

Z přehledu vidíme, že družstva řepařské oblasti jsou lépe vybavena mechanickou i živou tažnou silou, než v oblasti bramborářské. Zatím co v řepařské oblasti pouze 12 % JZD nemá družstevní traktor, v bramborářské oblasti je jich již 27 % bez traktoru. Počet koní (a tažných volů v přepočtu 3 = 2 koně) je již stejnoměrnější v obou oblastech i v družstvech.

Rovněž vidíme, že družstva I. jsou značně lépe vybavena traktory, než družstva II., avšak mají o něco méně koní, zejména v bramborářské oblasti.

Přes lepší vybavení družstev řepařské oblasti než bramborářské a družstev I. než II., vidíme, že řepařským a družstvům I. odpracovala STS více průměrných ha než bramborářským a družstvům II.

Podíl polních prací, provedených STS, byl stanoven z výpočtu maximálně možné mechanizace prací za současného stavu mechanizace v jednotlivých družstvech podle skutečných výměr plodin a kultur. Vidíme, že STS pomáhala družstvům v obou oblastech zhruba stejně, v méně než polovici nutných polních prací, avšak opět více v družstvech I. než II. obou oblastí, ač jsou lépe vybavena družstevními traktory.

Rozsah plánovaných a skutečných prací STS v průměrných ha v jednotlivých skupinách družstev ukazuje tento přehled:

Tab. 38.

JZD v oblasti:	Počet JZD, v nichž plán STS		Rozsah práce STS v průměrných ha		
	nesplnila	splnila	plán	skutečnost	plnění
25 řepařské	8	17	783,2	827,6	105,7
5 řepařské I.	—	5	863,2	1.063,2	123,2
5 řepařské II.	1	4	819,1	888,6	108,5
26 bramborářské	9	17	447,5	530,7	118,6
5 brambor. I.	1	4	365,9	569,0	155,5
5 brambor. II.	2	3	544,0	611,3	112,4
Celkem	17	34	615,3	676,3	109,9

Ve většině družstev nebyl plán splněn, ač celkové plnění plánu činí 109,9 %, neboť STS plánované práce nevykonala — nebo jen částečně — a naopak prováděla práce, které vůbec neplánovala. Úroveň plánu prací STS osvětlí příklad JZD Úmyslovice, kde byl vypracován za spolupráce zemědělské technické školy v Poděbradech a úsekového agronoma STS:

Tab. 39.

Ukazatelé:	Plán ø ha	Skutečnost ø ha	Plnění ø ha
Orba střední	204,0	206,8	101,4
Orba hluboká	341,0	40,4	11,8
Smykování	377,0	433,9	115,1
Kultivace	337,0	240,6	71,4
Vláčení	359,0	391,2	108,9
Setí	250,0	288,3	115,3
Válení	—	502,2	—
Rozmetání hnojiv	70,0	36,5	52,1
Prosekaní cukrovky	10,0	—	—
Sečení	194,0	270,2	139,3
Sklizeň kombajnem	—	9,8	—
Sázení brambor	18,0	18,0	100,0
Vyorávání řepy	35,0	17,7	50,7
Podmítka	145,0	140,4	96,9
Výmlat	—	28,1	—
Různé jiné práce	—	359,4	—
Celkem	1.322,3	1.362,0	103,0

Podobný je stav plánování a práce STS v mnoha JZD, a proto si JZD stěžují na špatné plnění plánu prací traktorovými brigádami.

Podíly prací STS na všech mechanisovatelných polních pracích v družstvech v průměrných ha a náklady v Kčs ukazuje tento přehled:

Tab. 40.

JZD v oblasti:	Potřeba průměrných ha mechanisované práce na 1 ha		STS provedla prací na 1 ha		Podíl práce STS v %	Náklady na STS na 1 ha zemědělské půdy
	zeměděl. půdy	orné půdy	zeměděl. půdy	orné půdy		
25 řepařské	4,84	5,30	2,23	2,44	46,2	234,85
5 řepařské I.	4,83	5,23	3,05	3,27	64,4	283,82
5 řepařské II.	5,12	5,36	2,06	2,14	41,0	267,97
26 bramborářské	3,73	5,25	1,72	2,39	46,7	190,48
5 bramborářské I.	4,22	5,31	2,14	2,59	49,6	247,45
5 bramborářské II.	3,59	5,19	1,60	2,19	45,7	152,64
Celkem	4,27	5,27	1,97	2,42	46,4	212,23

Potřeba průměrných hektarů mechanisované práce byla stanovena za předpokladu současného stavu možné mechanisace tak, že na každou plošinu byla vypočtena potřeba mechanisované práce v průměrných hektarech podle jednotlivých pracovních úkonů, které lze za dnešního stavu

techniky vykonat. Skutečně provedené práce STS byly rovněž přepočteny v průměrných hektarech.

Podíly prací STS i náklady za ně jsou v JZD oblasti řepařské i bramborářské zhruba stejné. Avšak v družstvech řepařských I. vykonala STS o 57,0 % více průměrných hektarů, náklady jsou pouze o 5,6 % vyšší než v řepařských II. V bramborářských I. vykonala STS rovněž více průměrných ha o 8,5 % a náklady jsou vyšší již o 62,1 % než v bramborářských II. Z těchto dat lze usoudit, že větší rozsah prací, provedený STS v družstvech I. spolupůsobil na vyšší hodnotu hrubé produkce. Z různých relací průměrných ha a nákladu za práce STS je zjevné, že přepočty prací na průměrné náklady za tyto práce nejsou úměrné, a proto pro přesnější výpočet by bylo třeba oba tyto přepočty přiměřeně sladit na stejném poměru. Rozsah STS skutečně vykonaných základních prací v družstvech ukazuje tento přehled jednotlivých prací v procentech z celkově nutných polních prací:

Tab. 41.

Druh práce:	Oblast:						
	řepařská			bramborářská			Celkem 51 JZD
	25	I.	II.	26	I.	II.	
Orba	92,6	118,8	85,2	97,8	117,8	89,2	94,7
Seti	43,8	44,0	49,8	55,5	60,1	53,3	48,1
Rozmetání chlévské mrvy	4,7	4,9	—	12,6	—	2,3	8,7
Plečkování, oborávka	8,4	22,9	8,3	8,2	14,8	—	8,3
Sekání	63,0	72,5	59,0	49,2	61,0	49,2	56,3
Sklizeň obilí kombajnem	9,6	21,3	7,9	9,6	9,0	4,4	9,6
Podmítka	69,2	83,3	62,0	80,6	60,2	44,6	73,2
Výmlat	22,9	56,6	15,5	38,3	11,6	68,5	29,3
Podíl jarní orby							
z celkové orby	36,3	39,8	42,4	34,0	12,0	42,3	35,1
Podíl náhradního osevu jařin za ozimy	29,0	—	27,6	24,8	—	22,7	26,9

Rozsah jednotlivých prací, provedených STS, je ovlivněn jak počtem a stavem družstevních mechanizačních prostředků pro jednotlivé polní práce a počtem pracovních sil v JZD, tak i vybavením STS potřebnými prostředky a stupněm jejich využití. Vidíme však na příklad na orbě provedené STS, i když přesahuje 90 %, že stupeň pomoci JZD není uspokojivý. Proto také každoročně je prováděna více než třetina orby až z jara, což je jedna z hlavních příčin nízkých hektarových výnosů, zejména u okopanin. Na příkladě rozsahu orby, kterou provedla STS v družstvech I. obou oblastí a v porovnání s orbou v družstvech II., vidíme hlavní příčiny lepších výsledků zejména v tom, že družstva I. orala vícekrát a více půdy zaorala na zimu. Špatná a pozdní orba zavinuje také velký podíl nezasetých a vymrzlých ozimů; lze soudit, že právě jakostnější a včasná orba je hlavní příčinou toho, že družstva I. obou oblastí nemusela nahrazovat osev ozimů jařinami. Je třeba uvést, že stále si některá družstva stěžují na nejakostní orbu, jak ji provádějí někteří traktoristé STS, kteří nedovedou řádně seřadit pluh, rozměřit a začít hon, a to s ohledem na vhodné umístění rozhorů, neumějí dokončit orbu, aniž by se neotáčeli na oranici a pod.

Ještě horší je pomoc STS při podmítce sklizených ploch, kultivaci,

rozmetání mrvy a výmlatu, neboť v těchto pracích se nejvíce projevuje jak nedostatek nářadí, tak i odborných znalostí.

Z přehledu je však zřejmé, že větší rozsah prací (mimo setí v řepné oblasti), zejména při hluboké orbě a podmítce, provedených STS v družstvech I. obou oblastí, přináší i vyšší hodnotu hrubé produkce než v družstvech II.

Obilí sklízela STS kombajny pouze z 9,6 %, při čemž kombajnu se použilo v 23 z 51 sledovaných JZD.

Len pěstovalo 18 družstev, z nichž v 7 případech se sklízelo stroje a jen v 5 případech na celé ploše.

Pro posouzení výhodnosti rozsahu prací prováděných STS porovná-
vame ha výnosy 5 JZD, v nichž STS provedla přes 60 % všech prací,
které lze za současného stavu mechanisovat (A), a 5 družstev s podílem
práce STS do 35 % (B).

		Obilí	Brambory	Cukrovka
5 řeparská JZD	A	24,40	148,03	275,10
5 řeparská JZD	B	24,07	147,45	231,26
5 bramborářská JZD	A	20,73	130,02	—
5 bramborářská JZD	B	17,75	113,50	—

Výši hektarových výnosů v družstvech A ovlivňuje mnoho činitelů, avšak rovněž pomoc strojní stanice při rychlém a včasném provádění orby, jarních prací, křížového setí, sklizně a pod., jak ukazuje tento přehled:

Tab. 42.

Ukazatelé:	J Z D oblast:			
	řeparská		bramborářská	
	A	B	A	B
Průměrná velikost parcel	5,11	3,21	5,57	4,15
Podíl:				
jarní orby z celkové orby v %	29,2	26,1	34,8	22,1
náhradní osev místo ozimů v %	11,8	9,5	13,5	—
Skončení:				
jarní orby	24. 3.	9. 4.	10. 4.	23. 4.
setí jarein	1. 4.	20. 4.	16. 4.	18. 4.
Křížové a úzkořádkové setí obilí v %	37,9	20,1	74,0	47,8
Sklizeň lučního sena:				
počátek	12. 6.	30. 5.	19. 6.	7. 6.
skončení	28. 6.	30. 6.	6. 7.	7. 7.
Sklizeň obilí:				
počátek	21. 7.	15. 7.	23. 7.	23. 7.
skončení	21. 8.	24. 8.	29. 8.	21. 8.

Lepší předpoklady pro používání mechanizačních prostředků STS i družstevních jsou v družstvech skupiny A, neboť mají pozemky ve větších celcích. Přesto, že tato družstva prováděla jarní orbu i náhradní osev ve větším měřítku než družstevní skupina B, skončila jarní orbu i setí

jařin zhruba o 2 týdny dříve a navíc setí křížové a úzkořádkové provedla ve větším rozsahu. Vliv větší pomoci STS se projevuje i na trvání senoseče a žni. Avšak při sklizni obilí družstva B bramborářská skončila žně v průměru o 8 dní dříve, i když STS sklídila pouze 27,5 % plochy obilí, neboť mají družstevní traktory a samovazy.

Ve skupině A bramborářské, která má osevní plochu obilovin o 4,4 % vyšší proti skupině B, sklídila STS obilí, včetně sklizně kombajny na 78,5 %. K opožděnému skončení žni došlo zejména proto, že tato družstva mají proti skupině B nižší stav potahů a vozů.

Tak v družstvu skupiny A bramborářské oblasti — Dolní Libchavy posekala STS celou plochu obilí. Se sklizní začali 25. 7., ale svoz obilí se protáhl až do 10. září, neboť na svoz 166 ha obilí včetně všech ostatních potažních prací měli 8 párů koní, t. j. na 1 pár koní připadalo 20,75 ha obilovin.

V JZD Zárybničná Lhota, kde začali se sklizní 18. 7., posekala STS 7,30 ha, a zbytek 17,63 ha posekali vlastním traktorem a samovazačem. Snadno zdolali i odvoz, neboť počítáme-li 2 páry koní a 1 družstevní traktor, připadá na 1 potah asi $\frac{1}{3}$ výměry obilovin proti JZD Dolní Libchavy.

Družstva A, která používají více pomoci STS, spotřebují méně PJ a docilují vyšší hodnoty hrubé produkce na 1 PJ než družstva B, jak ukazuje tento přehled:

Tab. 43.

J Z D skupiny:	Spotřeba PJ na 100 ha zemědělské půdy		Hodnota hrubé produkce na 1 PJ	
	oblast			
	řepařská	bramborářská	řepařská	bramborářská
A	3.561,20	2.338,90	344,80	278,56
B	3.687,60	3.686,30	291,40	192,84

Vidíme, že družstva A vyšší pomocí STS ušetřila ruční práce v řepařských JZD o 3,5 % a bramborářských JZD o 57,6 % a hodnota hrubé produkce na 1 PJ byla vyšší o 18,3 a 44,4 %.

Vliv stupně používání STS se projevuje i na rozmístění pracovních sil v JZD.

Tab. 44.

J Z D :		Počet pracovníků přepočtených na 100 ha zemědělské půdy		Podíl pracovníků v živočišné výrobě z celkového stavu v %
		v rostlinné výrobě	v živočišné výrobě	
Řepaři	A	13,1	8,4	37,2
Řepaři	B	14,4	8,0	33,2
Bramboráři	A	9,3	8,3	47,7
Bramboráři	B	11,7	7,8	42,6

Nižší spotřeba práce v rostlinné výrobě ve družstvech A vlivem vyšší pomoci STS jim umožňuje zařadit větší počet pracovních sil do živočišné výroby a umožnit její další rozvoj.

Na příklad v JZD Zábědov připadá v živočišné výrobě 10,6 pracovníků přepočítaných na 100 ha zemědělské půdy, t. j. 38,8 % veškerých pracovníků JZD. Hodnota živočišné produkce ve stálých cenách na 1 ha dosáhla 8.934 Kčs, spotřeba všech PJ na 1 ha pouze 38,28. Naproti tomu ve Veverských Kninicích je pouze 7,1 pracovníků v živočišné výrobě na 100 ha, t. j. 30,9 % z celkového počtu. Hrubá hodnota živočišné výroby na 1 ha činí pouze 4.995 Kčs, kdežto celková spotřeba PJ 45,30 na 1 ha.

Využití vlastní tažné síly:

Tab. 45.

J Z D :		Počet HP na háku vlastních traktorů na 100 ha země- dělské půdy	Počet potahů na 100 ha zemědělské půdy	Podíl mechaniso- vatelných polních prací provedených vlastními traktory a potahy
Řepaři	A	4,31	6,0	32,9
Řepaři	B	8,43	6,4	73,9
Bramboráři	A	4,78	4,3	30,8
Bramboráři	B	5,04	5,4	76,7

Polovina družstev skupiny A nemá družstevní traktor, ve skupině B nemá traktor pouze JZD Postoupky.

Porovnáme-li stavy družstevních traktorů a potahů s podílem práce vykonané STS, vidíme, že potahy jsou lépe využity u skupin B, zejména v oblasti bramborářské.

Příkladem špatného využití potahů je JZD Meclov, v němž STS provedla 73,2 % všech mechanisovatelných prací (veškerou orbu a sekání obilí, převážnou část přípravy půdy, setí a četné jiné práce). Na 1 koňský potah připadá 26,60 ha orné půdy a po odečtení práce, vykonané STS, činilo podle záznamů družstva využití potahů v letních měsících jen 45,4 %. Tento stav zavinuje jak nedostatečná organizace práce, tak i neuspokojící pracovní účast členů, takže hodnota PJ včetně naturalii činila jen 10,78 Kčs. I když družstevní evidence potažní a traktorové práce neumožňuje přesnější zhodnocení stupně využití, lze říci, že mnohá družstva využívají vlastní tažné síly nedostatečnou měrou.

Vcelku lze říci, že STS pomáhala JZD zdolat špičkové práce, v některých případech je vykonává sama a působí příznivě na úsporu PJ i rozmístění pracovních sil v JZD. Aby pomoc STS byla větší, je třeba zvětšit strojní park stanic i velikost jednotlivých parcel a všemožně zvyšovat kvalitu provedené práce. Rovněž je nutno dbát na dobré využití družstevní tažné síly, na jejich nejvhodnější počet a využití v souladu k prostředkům STS podle místních poměrů tak, aby družstevními prostředky a mechanisací STS byly ve všech JZD zajištěny hlavní polní práce v agrotechnických lhůtách.

a) Stavy hospodářských zvířat

Pro celkové posouzení rozsahu živočišné výroby v jednotlivých skupinách JZD uvádíme přehled o hustotě a struktuře společně ustájeného dobytka v dobytčích jednotkách na 100 ha zemědělské půdy podle stavu k 31. XII. 1953 a několik dalších ukazatelů v porovnání s rokem 1952.

Tab. 46.

Ukazatel:	Řepaři			Bramboráři			Průměr všech	Rok 1952		
	celkem	I.	II.	celkem	I.	II.		celkem	řepaři	brambor.
Koně	12,2	12,8	13,0	10,2	7,9	10,1	11,2	9,7	9,4	10,1
%	13,5	12,7	14,9	13,8	9,6	15,1	13,7	—	—	—
Skot	41,2	43,3	38,0	38,4	40,1	36,3	39,7	42,1	39,9	44,4
%	45,4	43,2	43,7	52,0	48,9	54,4	48,4	—	—	—
z toho krávy	28,8	30,1	25,2	26,3	28,1	23,3	27,5	28,7	27,4	30,1
%	31,8	30,0	13,1	35,6	34,3	34,9	33,5	—	—	—
Prasata	31,6	36,6	30,6	21,3	29,4	17,1	26,3	32,9	35,8	30,1
%	34,8	36,5	35,1	28,8	35,9	25,7	32,1	—	—	—
z toho prasnice	6,1	6,8	5,2	4,1	5,3	3,2	5,0	6,1	6,7	5,4
%	6,7	6,8	6,0	5,5	6,5	4,8	6,1	—	—	—
Ovce	0,7	0,8	0,7	0,3	0,8	0,2	0,5	—	—	—
%	0,8	0,8	0,8	0,4	1,0	0,3	0,6	—	—	—
Drůbež	5,0	6,8	4,7	3,7	3,8	3,0	4,3	—	—	—
%	5,5	6,8	5,4	5,0	4,6	4,5	5,2	—	—	—
Celkem	90,7	100,3	87,1	73,9	82,0	66,7	82,0	—	—	—
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	—	—	—

Z přehledu je zjevné, že ke konci roku 1953 se snížila proti roku 1952 hustota DJ, a to u skotu a krav, zejména v bramborářské a horské oblasti, zatím co v řepařské oblasti se nepatrně zvýšila; snížila se rovněž hustota DJ u prasat, opět zejména v bramborářské oblasti, ale také v řepařské. Na snížení hustoty dobytka měla zřejmě nepříznivý vliv zhruba o $\frac{1}{3}$ nižší zásoba vlastních krmiv (v hodnotě stravitelných bílkovin) koncem roku 1952, takže až do nové zelené píče byl v roce 1953 citelnější nedostatek krmiv, než tomu bylo na začátku roku 1954.

Rovněž je zjevné, že hustota DJ je v řepařské oblasti o 12 % vyšší než v bramborářské oblasti; právě tak je značně vyšší u družstev I., než v družstvech II. obou oblastí. Počet DJ v jednotlivých JZD značně kolísá, a to v řepařské oblasti až o 41,5 % (po vyloučení krajních hodnot) a v bramborářské oblasti až o 43,6 % (opět bez krajních hodnot), což svědčí o velkých rozdílech v plánování stavů i ve skutečných stavech.

Značně rozdílná je i struktura chovů; v řepařské oblasti je relativně více prasat a prasnic, drůbeže a i ovcí, než v bramborářské oblasti, právě tak i v družstvech I. než v II., což svědčí o tom, že lepších výsledků dosahují družstva při všestranně rozvinuté živočišné výrobě.

Vliv struktury chovů na dosaženou hodnotu hrubé produkce nám osvětlí tento přehled:

Tab. 47.

Ukazatelé:	Zaměření chovu:					
	krávy	prasata	drůbež	skot a prasata	skot	celkem
JZD:	9 ř.	4 ř.		7 ř.	3 ř.	25 ř.
počet	17	6	2 ř.	12	14	51
%	8 b.	2 b.		5 b.	11 b.	26 b.
Na 100 ha zemědělské půdy připadají na jednotlivé chovy podíly	33,3	11,8	3,9	23,5	27,5	100,0
DJ v %:						
koně						
ř.	9,9	12,0	12,7	12,2	10,4	11,2
b.	11,7	12,2	13,4	14,7	15,3	13,7
skot celkem	ř.	47,0	35,3	40,1	39,3	53,1
b.	55,4	36,0	41,8	47,2	48,8	48,4
krávy	ř.	33,8	25,3	26,3	22,0	27,3
b.	39,8	23,8	27,5	32,0	32,4	33,3
prasata celkem	ř.	23,5	44,4	31,4	27,2	20,5
b.	27,7	45,3	32,7	32,7	30,1	32,1
prasnice a kanci	ř.	5,0	7,3	5,5	4,8	4,3
b.	5,9	7,4	5,7	5,8	6,3	6,1
ovce	ř.	0,3	1,5	—	0,4	0,5
b.	0,3	1,5	—	0,5	0,7	0,6
drůbež	ř.	4,2	4,9	11,6	4,1	3,5
b.	4,9	5,0	12,1	4,9	5,1	5,2
celkem	ř.	84,9	98,1	95,8	83,2	68,0
b.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Hodnota hrubé produkce v ŽV na 1 ha zemědělské půdy v cenách:						
stálých	5738	6309	4210	4584	3912	4872
běžných	1687	2142	1329	1251	998	1435

1. Plnění plánovaných stavů koní

Tab. 48.

Ukazatelé:	Řepaři		Bramboráři		Celkem
	plán				
	plní	neplní	plní	neplní	
Počet JZD	11	14	12	14	51
Plán na 100 ha zemědělské půdy v kusech	6,0	7,1	4,6	6,6	6,3
Skutečný stav na 100 ha zemědělské půdy v kusech	7,5	5,5	5,3	5,6	5,9
% plnění plánu	125,0	77,5	115,2	84,8	96,0
Počet mužů na 100 ha zemědělské půdy	8,6	8,8	8,2	7,6	8,2

Plánované a skutečné stavy koní jsou proti roku 1952 vyšší v obou skupinách družstev (o 1,4 plán a 0,9 skutečnost). V plánování stavů koní jsou těžko vysvětlitelné rozdíly, které činí více než čtyřnásobek (2,5 až 10,2 kusy na 100 ha zemědělské půdy v řepařské a 2,3 až 9,5 kusů v bramborářské oblasti); podobně je tomu ve skutečných stavech koní.

Příčinu neplnění plánovaných stavů koní u většiny družstev nelze vidět jen v nedostatku schopných pracovních sil; jejich počet je též ovlivněn místními podmínkami, kolik združstevněných závodů mělo dříve koně, i různými názory na možnosti jich využití.

Dosavadní evidence nesleduje využití potažních sil v jednotlivých pracích během roku, proto je obtížné hodnotit stupeň a způsob jejich využití. Je však třeba říci, že družstva I. měla v řepářské oblasti o 0,4 a v bramborářské o 1,3 koní na 100 ha zemědělské půdy méně než družstva II. Rovněž družstva srovnaná podle zaměření chovů (viz předchozí stat') s menším podílem DJ koní dosahovala vyšší hodnoty hrubé produkce živočišné výroby než družstva s vyšším podílem.

2. Plnění plánovaných stavů skotu

Hustota skotu na 100 ha zemědělské půdy se u zkoumaných JZD pohybuje v řepářské oblasti od 37,4 kusů do 77,8 kusů, u bramborářů od 39,4 kusů do 72,9 kusů. Obdobné rozdíly jsou ve stavech plánovaných, které splnila pouze 4 řepářská a 1 bramborářské družstvo.

Tab. 49.

JZD oblasti:	Plán na 100 ha zemědělské půdy v kusech		Skutečnost na 100 ha zemědělské půdy v kusech		Procento plnění	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
Řepářské	62,2	69,3	61,5	61,6	98,8	90,6
Bramborářské	67,4	69,6	66,4	57,4	98,5	83,2
Celkem	64,8	69,4	64,0	59,4	98,7	86,8

V porovnání s rokem 1952 poklesla hustota skotu v JZD oblasti bramborářské a v důsledku zvýšeného plánu se procento plnění vesměs snižuje.

Družstva, která plán splnila, měla plánovaný počet skotu vesměs pod průměr. Pro posouzení rozdílů uvádíme průměry 5 družstev s nejnižší a nejvyšší dosaženou hrubou produkcí v obou oblastech.

Tab. 50.

Ukazatel:	Řepaři		Bramboráři		Průměr všech
	I.	II.	I.	II.	
Plán na 100 ha zemědělské půdy	70,9	68,9	67,1	70,2	69,4
Skutečnost na 100 ha zemědělské půdy	66,7	58,1	59,6	55,1	59,4
% plnění	94,0	84,3	88,8	78,5	86,8
Narozeno telat na 100 ha zemědělské půdy	27,1	22,1	26,2	19,8	23,6
Hektarů zemědělské půdy na 1 družstevníka	4,93	6,56	6,83	7,59	6,53
Počet DJ na 1 družstevníka v živočišné výrobě	12,2	15,8	18,0	14,6	14,7
Zásoba stravitelných bílkovin vlastní výroby k 1. I. na 1 DJ v kg	45,56	28,47	32,19	22,39	29,99
Celková spotřeba stravitelných bílkovin na 1 DJ v kg	211,16	189,50	224,88	106,25	201,04

V uvedených družstvech byla plánována podobná hustota skotu na 100 ha zemědělské půdy, avšak družstva I. v obou oblastech plnila asi o 10 % plán lépe než družstva II. Příčiny neplnění lze spatřovat v menší výrobě krmiv, v menším počtu pracovních sil na zemědělskou půdu, jakož i v menším počtu narozených telat.

Plánované stavy krav v celkovém průměru taktéž splněny nebyly, jejich počet se pohybuje od 18,3 do 41,6 u řepařů a od 14,6 do 34,7 u bramborářů; plán překročilo pouze 6 JZD, obdobně jako u skotu, protože plánovaná hustota byla podprůměrná.

Tab. 51.

J Z D v oblasti:	P l á n		Skutečnost		% p l n ě n í	
	na 100 ha zemědělské půdy				1952	1953
	1952	1953	1952	1953		
Řepařské	32,2	33,1	27,4	28,8	85,0	88,8
Bramborářské	31,4	33,1	29,4	26,0	93,6	79,9
Celkem	31,8	33,1	28,4	27,3	89,3	84,2

U řepařů se stavy krav proti roku 1952 nepatrně zvýšily, avšak v bramborářské oblasti se značně snížily, podobně jako u všeho skotu.

Tab. 52.

U k a z a t e l :	Řepaři		Bramboráři		Průměr všech
	I.	II.	I.	II.	
Plán krav na 100 ha zemědělské půdy	35,0	32,0	31,2	32,1	33,1
Skutečný stav na 100 ha zemědělské půdy	30,1	26,2	28,1	22,8	27,3
% plnění	86,0	81,9	90,0	71,0	84,2
Počet jalovic převedených do krav na 100 ha	7,1	5,4	3,5	4,0	5,1
Počet vybrakovaných krav na 100 ha	8,6	7,5	6,7	6,4	7,5
Počáteční stav krav na 100 ha	21,7	15,9	28,8	24,7	22,4
Podíl brakovaných krav z počátečního stavu	39,6	47,2	23,3	25,9	33,4

Neplnění plánovaných stavů krav spočívá hlavně v nedostatečném vlastním odchovu a doplňování základního stáda. Počet jalovic, převedených do krav, je ve všech případech nižší než počet krav vybrakovaných, a při porovnání s počátečními stavy vidíme, že skutečné stavy byly doplňovány nákupem a svodem, ale nikoliv vlastním odchovem. V každém případě je neúměrně vysoký podíl brakovaných krav. To byla hlavní příčina toho, že nebyly splněny plánované stavy skotu celkem.

Porovnání zkoumaných družstev podle podílu krav ze skotu dokazuje, že se vzrůstajícím podílem krav se zvyšuje hustota krav, počet narozených telat a zčásti i hustota skotu celkem (viz tab. 53).

V průměru lze počítat s výměnou základního stáda krav během 8 let, t. j. podíl brakování by měl činit 12,5 % počátečního stavu. Brakování bylo však téměř trojnásobné, takže k výměně krav by docházelo po 3 letech, což je pro obrát stáda neúnosné.

Tab. 53.

Ukazatelé:	Podíl krav ze skotu v %:				Celkem
	do 40	40 — 45	45 — 50	nad 50	
Počet JZD	5	20	19	7	51
Na 100 ha zemědělské půdy:					
počet skotu celkem	57,0	60,1	59,7	58,6	59,4
počet krav	21,2	25,9	29,0	31,5	27,3
počet narozených telat	19,9	21,8	25,6	26,2	23,6
počet jalovic převedených do krav	4,8	4,8	5,5	4,0	5,1
počet brakovaných krav	7,1	6,5	8,2	7,6	7,5
počáteční stav krav	21,3	20,4	24,0	25,1	22,4
% brakovaných krav	33,3	31,9	34,2	30,3	33,4

Je proto třeba uvážit, zda by nebylo vhodné

1. do obratu stáda skotu v družstvech započítávat i záhumenkové krávy a jejich přichovek, jimž by bylo možné doplňovat stáda družstevní,
2. zavést doplňkovou odměnu ošetřovatelům za udržování krav v průměrné doživosti po 5.—6. teleti progresivně odstupňované,
3. zavést doplňkovou odměnu za odchov býčků a jalovic kontrolovaných krav,
4. snížit normu ošetřovaných plemenných kusů telat, jalovic a kontrolovaných krav.

Ostatní skot

Tab. 54.

Ukazatelé:	Oblast:		
	řepařská ks	bramborářská ks	celkem ks
Stav počátkem roku	24,3	32,7	28,5
Přikoupeno	2,1	2,5	2,3
Svedeno od členů	11,2	3,2	7,1
Převedeno z jiných skupin	0,1	0,1	0,1
Narozeno	24,2	23,0	23,6
Jinak získáno	0,1	0,3	0,2
Celkem	62,0	61,8	61,8
Prodej:			
na povinnou dodávku	19,5	21,2	20,4
nadsmluvní	0,8	1,8	1,3
družstevní trh	0,1	0,3	0,2
Převod do jiné skupiny	5,7	4,7	5,2
Vráceno členům	0,1	0,1	0,1
Společné stravování	—	—	—
Uhynulo	3,0	2,3	2,6
Stav koncem roku	32,8	31,4	32,0
Stav, který by měl být, aby byla stejná hustota	34,1	39,0	36,9

Největší podíl na doplnění stavů ostatního skotu má narození telat (82,8 %). Oblast řepařská se podílí 99,6 %, bramborářská 70,3 %. Počet narozených telat ovlivňuje povinné dodávky státu, jak je vidět z tab. 55.

Tab. 55.

Narozeno telat na 100 ha zemědělské půdy	Počet JZD	Dodáno na povinnou dodávku skotu v kusech na 100 ha	Plnění plánu povinné dodávky hovězího masa v %
Do 20	17	14,2	96,5
20—30	24	19,3	105,2
nad 30	10	33,6	110,6

Z přehledu je patrné, že se stoupajícím počtem narozených telat stoupá též počet ostatního skotu, odevzdaného na povinnou dodávku, jakož i plnění povinných dodávek hovězího masa. Tak JZD Komárov, které vykazuje nejvíce narozených telat na 100 ha zemědělské půdy, dodalo na stejnou výměru 44,8 % ostatního skotu, při čemž splnilo plán dodávek hovězího masa na 138 %.

Naproti tomu družstvo s nejmenším počtem narozených telat na 100 ha zemědělské půdy (JZD Kravaře — 12,7 ks) dodalo na povinnou dodávku pouze 11,7 kusů ostatního skotu při nejnižším plnění plánu dodávek — 83,1 %. Růst stáda ostatního skotu byl však opět pomalejší než růst půdního fondu, takže hustota na 100 ha zemědělské půdy klesla v průměru o 4,9 kusů skotu.

Vliv doplňování stavu skotu nákupem může osvětlit tento přehled, v němž jsou JZD seskupena podle počtu přikoupených krav a ostatního skotu:

Tab. 56.

Ukazatel:	Počet JZD:			
	19	21	11	51
Přikoupeno na 100 ha:				
krav	—	0,7	3,7	1,1
ostatního skotu	1,4	2,4	2,8	2,3
Průměrná dojivost	1700	1631	1558	1663
Denní přírůstek skotu	0,41	0,41	0,38	0,40
Hodnota hrubé produkce ze ŽV na 1 ha	5104	4788	5097	4972
Podíl skotu na dosažení hrubé produkce celkem	7,0	8,4	5,2	7,1
Hodnota tržní produkce skotu na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	749,0	1079,0	732,0	914,0

Z přehledu je zřejmé, že nakupovaný skot není zárukou růstu užitkovosti a vyšší výroby. Lze proto říci, že družstva mohou doplňovat svůj stav vlastním chovným skotem a příchovkem záhumenkových krav. Téměř 40 % JZD dokupovalo skot jen v nepatrné míře, vyšší měrou pak 21 % družstev.

3. Plnění plánu početního stavu prasat

Z celkového počtu zkoumaných JZD splnilo plánované stavy prasat 9 družstev řepařských a 10 bramborářských, ostatní plánované stavy nesplnila, a plán nebyl splněn ani v celkovém průměru, jak ukazuje tento přehled:

Tab. 57.

J Z D v oblasti:	Plán na 100 ha orné půdy ks		Skutečnost na 100 ha orné půdy ks		% plnění	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
Řepařské	87,2	90,0	89,9	79,7	103,1	93,0
Bramborářské	68,3	71,5	95,7	64,2	140,2	90,9
Celkem	77,5	80,5	92,9	71,7	119,8	91,9

V porovnání s rokem 1952 se jeví vzrůst plánovaných stavů, avšak pokles hustoty prasat na 100 ha orné půdy. Pro zjištění příčin srovnáme družstva, která plán splnila a nesplnila.

Tab. 58.

Ukazatel:	JZD, která plán		Průměr všech:
	splnila	nesplnila	
Počet JZD	19	32	51
Plán na 100 ha orné půdy v kusech	72,8	85,2	80,5
Skutečnost na 100 ha orné půdy v ks	86,8	62,8	71,7
% plnění	119,2	73,7	91,9
Počet narozených selat na 100 ha zemědělské půdy v kusech	97,4	80,4	86,8
Výroba prasat na 1 ha zemědělské půdy v kg	61,8	50,4	54,7
Podíl prasat na tržní produkci ŽV	18,7	15,6	16,7
Počet prasnic na 100 ha orné půdy	11,2	9,3	10,0
Vyrobeno stravitel. bílkovin na 1 DJ	149,7	144,6	14,04

Opět vidíme, že plán překročila družstva s nižším plánovaným stavem prasat a naopak. Rozdíly v plánovaných stavech činí v jednotlivých JZD téměř trojnásobek (od 56,2 do 166,6 ks na 100 ha orné půdy v řepařské a od 37,2 do 109,8 ks v bramborářské oblasti).

Hlavní příčinou poklesu stavu prasat je opět jako u skotu pokles stavů prasnic, jak ukazuje tento přehled:

Tab. 59.

JZD v oblasti:	Plán na 100 ha orné půdy		Skutečnost na 100 ha orné půdy		% plnění	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
Řepařské	12,6	12,7	12,5	11,1	98,6	88,5
Bramborářské	11,3	10,2	12,4	8,9	110,2	89,8
Celkem	11,9	11,4	12,4	10,0	104,2	89,1

Vidíme, že stavy prasnic vážně poklesly zvláště v bramborářské oblasti, ač plánovaný stav byl zvýšen.

Vliv počtu prasnic na produkci vlastních selat, počet nakupovaných selat a produkci vepřového masa osvětlí tento přehled:

Tab. 60.

U k a z a t e l ě :	Počet odchovaných selat na 1 prasnici				
	do 6	6—8	8—10	nad 10	celkem
Počet JZD	8	17	14	12	51
Počet narozených selat na 1 prasnici	7,8	9,8	11,1	14,0	10,7
Plán prasnic v kusech na 100 ha orné půdy	10,0	11,6	11,2	12,3	11,4
Skutečný stav prasnic v kusech na 100 ha orné půdy	8,4	9,4	10,7	10,9	10,0
% plnění plánu	84,0	81,0	95,5	88,6	89,1
Podíl prasnic z prasat	14,4	13,1	13,6	14,7	14,1
Počet vrhů na 1 prasnici	1,06	1,20	1,45	1,51	1,32
Nákup selat na 100 ha kusů	13,2	7,3	9,9	4,3	9,3
Skutečná výroba prasat v kg na 1 ha zemědělské půdy	45,0	46,5	65,0	60,6	54,7

Z přehledu je zjevné, že družstva s největším počtem prasnic nakupovala méně selat než družstva s nízkým stavem prasnic. Současně družstva s vyšším stavem prasnic dosahovala vyšší počet narozených selat na 1 prasnici, vyšší počet vrhů na prasnici a ovšem také vyšší výrobu vepřového masa než družstva s nižším stavem. Rovněž vyšší podíl prasnic z celého stáda prasat se projevuje příznivě, až na 1 skupinu 8 JZD s nejnižší užitkovostí.

Lze proto říci, že družstva s větší hustotou prasnic o ně lépe a všestranně pečují a dosahují vyšší užitkovosti také vlivem větší zapracovanosti ošetřovatelů.

4. Ch o v o v c í

Chovem ovcí se zabývá v různém rozsahu (hustota se pohybuje od 0,6 do 35,1 ks na 100 ha zemědělské půdy) pouze 56 % JZD řepařských a jen 30 % JZD bramborářských, u kterých se v porovnání s rokem 1952 jeví značný pokles hustoty.

Tab. 61.

JZD v oblasti:	Plán na 100 ha zemědělské půdy		Skutečnost na 100 ha zemědělské půdy		% plnění	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
Řepařské	3,9	8,1	6,7	7,0	169,1	87,4
Bramborářské	5,2	5,5	5,7	3,2	110,1	57,3
C e l k e m	4,6	6,7	6,2	5,1	135,1	75,0

Je třeba uvážit, zda malý počet ovcí v JZD, u nichž pak nemůže být prováděna odborná ovčácká péče, není na úkor rozvoje chovu ovcí i organizace práce a neměla-li by družstva chovat větší stáda.

5. Stavby drůbeže a slepic

Drůbež celkem:

Tab. 62.

JZD v oblasti:	Plán na 100 ha zemědělské půdy		Skutečnost na 100 ha zemědělské půdy		% plnění	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
řepařské	293	310,6	215	208,8	73,4	72,9
bramborářské	253	269,9	202	174,1	79,8	65,4
Celkem	273	289,6	208	190,9	76,4	69,0

Opět vidíme, že stavby drůbeže povážlivě klesly, zejména v bramborářské oblasti, ač se značně zvýšil plánovaný stav, takže se rovněž značně zhoršilo plnění stavu.

Podobně je tomu u stavu slepic, které tvoří hlavní podíl veškeré družstevní drůbeže.

Tab. 63.

Ukazatel:	JZD, která plán		Průměr všech
	splnila	nesplnila	
Počet JZD	7	44	51
Plán na 100 ha zemědělské půdy kusů	07	287	276
Skutečnost na 100 ha zemědělské půdy ks	232	172	180
% splnění plánu	112,0	59,9	68,4
% plnění dodávky vajec	76,6	70,4	71,0
Průměrná nosnost	75,4	73,9	74,3

Vidíme, že jen 13,7 % družstev splnila plánované stavby slepic vlivem nižších plánovaných stavů i vlivem vyšších skutečných stavů. Avšak nosnost slepic je v obou skupinách nízká.

Závěrem k stati o plnění stavů hospodářských zvířat sledovaných JZD je třeba uvést, že stavby se během roku snížily, zejména v bramborářské oblasti, a to ve všech družích i u základních stád. V roce 1953 se sice zvýšila hodnota hrubé produkce rostlinné výroby, klesla však hodnota produkce živočišné výroby. Je proto třeba rázně skoncovat se snižováním stavů, zvýšit produkci krmiv a všestrannou péči o veškeré družstevní zvířectvo.

b) Užitkovost dobytka

1. Užitkovost krav ukáže tento přehled:

Tab. 64.

JZD v oblasti:	Roční dojivost:			Narozeno telat na 100 krav			Podíl uhynulých telat
	plán	skutečnost	plnění	plán	skutečnost	plnění	
25 řepařské	2069	1730	83,6	86,3	88,5	102,5	11,4
5 řepařské I.	2308	2077	90,0	91,4	97,7	106,9	9,2
5 řepařské II.	1990	1506	75,7	84,2	97,0	103,3	9,7
26 bramborářské	1858	1579	85,0	80,8	84,5	104,6	8,7
5 bramborářské I.	1034	1815	89,2	81,0	90,4	111,6	7,8
5 bramborářské II.	1587	1234	77,7	83,1	82,7	99,5	15,0
Celkem	1961	1653	84,3	83,5	86,5	103,6	10,0
51 JZD 1952	1967	1797	91,3	75,0	77,9	103,9	nezjištěno
25 řepařských 1952	2070	1954	94,4	74,2	79,8	107,5	nezjištěno
26 neřepařských 1952	1868	1645	88,1	75,8	76,2	100,4	nezjištěno

Je zřejmé, že dojivost proti roku 1952 poklesla. Naopak vzestup počtu narozených telat ovlivňuje vysoké brakování krav po otelení jalovic, takže se uměle zvyšuje porodnost asi o $\frac{1}{10}$. Počet narozených telat snižuje velké hynutí, které činí u 27,5 % družstev více než 15 %.

Plánovanou dojivost překročilo pouze 16 % JZD a přes 90 % plánu dojivosti splnilo také jen 16 % JZD v řepařské oblasti, v bramborářské pak jen 15,4 % družstev překročilo plán a 23,1 % JZD splnilo dojivost přes 90 % plánu. Méně než 70 % plánu nadojilo také 16 % JZD řepařské a 11,5 % bramborářské oblasti. Dojivost přes 2.000 l ročně naplánovalo téměř 50 % družstev, splnilo však jen 11,7 % družstev, což svědčí o tom, že družstva plánují vyšší užitkovost v CVP pro vyšší plánovanou hodnotu PJ, aniž ji v praxi zajistí.

O nevyužití všech možností svědčí to, že 6 JZD, která nadojí přes 2.000 litrů mléka od krávy ročně, třikrát denně krmí a dojí; zatím co ještě $\frac{1}{3}$ družstev krmí i dojí celý rok pouze dvakrát a další $\frac{1}{3}$ krmí a dojí jen část roku třikrát, obvykle v létě do žní.

Výběh pro krávy má zřízeno necelých 10 % a pastvu krav provádělo pouze necelých 4 % JZD.

Zdravotní stav krav byl označován u 15 % družstev za horší vlivem následků slintavky a kulhavky z minulého roku, což je také uváděno jako hlavní příčina vysokého brakování krav i hynutí telat; 8 % družstev označuje svá stáda krav za tuberkulosní, 2 % JZD si stěžují na infekční záněty, u stáda krav.

Pravidelné masáže vemene a rozdojování provádělo 25 % družstev, avšak většinou jen v některé stáji nebo některá dojička. Ostatní JZD uvádějí, že pro nedostatek píce nezavádějí žádné pokrokové metody. Zchutňování píce provádělo 33 % JZD různým způsobem a v různém rozsahu.

Vliv vybudování porodnice na hynutí telat může vyjádřit tento přehled:

Tab. 65.

J Z D :	Počet JZD	Na 100 krav telat	
		uhynulo	narozeno
S porodnicí	15	8,1	86,3
Bez porodnice	36	9,2	87,3

Vidíme, že jen 29 % JZD mělo vybudovanou porodnici a měla také poněkud nižší hynutí telat.

2. Užitkovost ostatního skotu

Tab. 66.

J Z D v oblasti:	Denní přírůstek v dkg	Průměrná váha dodaného			Hodnota hrubé produkce ŽV na 1 ha zemědělské půdy v cenách		Poměry cen
		ostatního skotu kg	krav kg	telat kg	stálých	běžných	
25 řepařské	39	327,3	438,9	56,5	5274	1471	27,9
5 řepařské I.	47	330,2	525,5	60,5	7216	2357	32,6
5 řepařské II.	37	305,4	428,5	56,8	4423	1295	29,3
26 bramborářské	40	314,2	467,6	46,1	4682	1400	29,9
5 brambor. I.	50	374,2	490,1	52,9	6221	2180	35,0
5 brambor. II.	31	237,7	292,4	45,2	3274	732	22,3
Celkem	40	320,7	453,5	51,2	4972	1435	28,8
JZD v r. 1952	—	334,0	485,0	60,0	nezjištěno		—

Z těchto ne zcela přesných dat, jež je možno získat z družstevní evidence, je zřejmé, že vyšší denní přírůstky skotu jsou zárukou i vyšší porážkové váhy dodaného skotu. Jsou také zárukou vyšší hodnoty hrubé produkce živočišné výroby ve stálých cenách, zejména však v běžných cenách, vlivem vyšší ceny podle jakosti kusu. Zároveň vidíme velmi nízkou porážkovou váhu skotu, která činí u 15 % družstev méně než 250 kg. Stejně nízká je porážková váha krav, která dokonce u 17 % družstev je nižší než 400 kg, což svědčí o tom, že se dodávají krávy po ztrátě tuku i masa. Váha jatečných telat rovněž svědčí o tom, že jde o velký podíl nucených porážek. Proti roku 1952 se všude porážkové váhy snížily. Výběhu pro skot používá pouze 39,2 % JZD, což se nutně projevuje v nízkém zdravotním stavu.

Je proto třeba rovněž snížit normu ošetřovaných kusů, zejména u mláďat a chovného skotu, zvýšit dodávky mléka pro telata, používat pastvin nebo aspoň výběhů a ozdravovat chovy.

Tab. 67.

JZD v oblasti:	Počet narozených selat na 1 prasnici			Podíl uhynulých v %	Počet vrhů na 1 prasnici	Denní přírůstek prasat v dkg	Porážková váha prasat. v kg
	plán	skutečnost	plnění				
25 řepařské	11,8	10,7	90,7	18,6	1,37	33	100,5
5 řepařské I.	13,2	11,3	85,6	22,1	1,52	39	107,1
5 řepařské II.	11,0	11,1	100,9	13,9	1,39	37	80,5
26 bramborářské	11,1	10,9	98,2	23,4	1,27	34	83,1
5 bramborářské I.	12,9	11,3	87,6	14,1	1,28	34	105,7
5 bramborářské II.	9,3	11,9	128,0	18,5	1,60	28	71,4
Celkem	11,4	10,8	94,7	21,1	1,32	33	91,6
51 JZD 1952	9,3	10,3	110,8	22,6	1,29	43	104,0
25 řepařské 1952	9,5	10,5	110,5	22,2	1,27	41	105,0
26 neřepařské 1952	9,0	10,2	113,3	23,0	1,31	44	102,0

Počet narozených selat na 1 prasnici je sice vyšší v bramborářské oblasti, avšak rovněž vyšší je počet uhynulých selat. Značně kolísá mezi jednotlivými družstvy počet narozených selat (4,5 JZD Draženov až do 16,4 JZD Meclov) a počet uhynulých od 0,0 % až přes 50 % (JZD Choceřady, které odměňuje podle kusů ošetřovaných prasnic, právě tak i JZD Meclov).

Porovnáme-li užítkovost prasnic s užítkovostí v roce 1952, pak počet narozených selat v roce 1953 nepatrně stoupl (o 4,9 %) a klesl i podíl uhynulých selat (o 1,5 %). Rovněž, ač nepatrně, stoupl počet vrhů (o 0,3 %), zejména v řepařské oblasti.

Je však třeba ozdravovat chovy prasnic pastvou, výběhy a zvýšenou péčí a krmením; pro selata zajistit živočišnou bílkovinu, zejména odstředěné mléko.

Denní přírůstky prasat na žíru jsou obecně nízké, nižší než v roce 1952 a dokonce nižší než u skotu, což je důsledek špatné péče o krmení. Pouze 30 % družstev dosáhlo denního přírůstku přes 40 dkg; nejvyššího přírůstku dosáhlo JZD Stráž — 51 dkg, které odměňuje krmiče podle přírůstku a používá mleté vojtěšky před květem, a JZD Chlupice — 50 dkg, které odměňuje rovněž podle přírůstku (za 10 kg 0,50 PJ); nejhorší přírůstek mělo JZD Labská Stráň, 16 dkg, které odměňuje podle kusů (60 kusů — 1,25 PJ).

Porážková váha proti roku 1952 klesla a svědčí o značném podílu nucených porážek.

Z přehledu opět vidíme, že družstva I. dosáhla vyšších výsledků jak v užítkovosti prasnic, tak i v přírůstku i porážkové váze než družstva II., ač hůře splnila plánovanou užítkovost. Svědčí to o značných možnostech všech JZD, avšak rovněž o tom, že se mnohdy plánuje užítkovost příliš nízká, někdy opět vysoká.

Vliv výběhů na užítkovost prasnic může osvětlit tab. 68:

Tab. 68.

J Z D :	Počet JZD	Počet šelát na 1 prasnici	
		narozených	uhynulých
S výběhem	19	11,5	2,3
Bez výběhu	32	10,3	2,1

Vidíme, že jen 37 % družstev má výběh pro prasnice; lze říci, že působí příznivě na počet narozených selat, avšak sám bez zvýšené všestranné péče o matku a mládě nevyřeší vysoký úhyn u selat.

4. Užítkovost drůbeže

Plán snůšky vaječ na 1 slepici kolísá od 80 do 127 v oblasti řepařské a od 65 do 140 v oblasti neřepařské. Skutečná snůška se pohybuje mezi 31,2 až 122,— v řepařské a od 26,2 do 130,— v bramborářské oblasti. Kolísání skutečné snůšky je hlavní příčinou velkých výkyvů v plnění plánu obou výrobních oblastí. V řepařské oblasti splnilo plán snůšky na 1 nosnici jen JZD Zábědov, protože péči o nosnice svěřilo odborně zdatným družstevníkům.

V oblasti bramborářské splnila nebo překročila plán snůšky 3 JZD, t. j. 11,5 % z celkového počtu družstev této oblasti.

5. Užítkovost ovcí

Při posuzování užítkovosti ovcí je třeba brát v úvahu malý počet JZD (35 %) a malý rozsah tohoto druhu výroby ve většině sledovaných JZD.

Tab. 69.

J Z D oblast	Počet narozených jehňat na 100 bahnic			Z narozených jehňat uhynulo %	Roční stříž vlny		
	plán	skutečnost	plnění		plán	skutečnost	plnění
Řepařská	116,7	83,9	71,9	22,5	2,9	2,9	100,0
Bramborářská	100,0	109,3	109,3	18,0	2,5	2,3	92,0
Celkem	110,0	95,2	86,0	20,5	2,8	2,7	96,4

Počet narozených jehňat na 100 bahnic je v oblasti bramborářské vyšší, avšak v obou oblastech je vysoký podíl uhynulých jehňat, který je způsoben, podobně jako v ostatních chovech, hlavně nedostatečným ošetřováním, krmením, ustájením; z toho vyplývá špatný zdravotní stav ovcí.

Rozsah výroby živočišných produktů a další ukazatele v porovnání s výsledky s rokem 1952 ukazuje tab. č. 70.

Tab. 70.

J Z D oblast:	Výroba na 1 ha zemědělské půdy			Stavy DJ na 100 ha	Na 1 práce- schopného družstevníka případá ha zem. půdy	Na 1 DJ při- padá polních pícnin, luk a pastvin, krm. okopanin a cukrovky v ha
	hově- zí kg	vepřo- vé kg	mlé- ko l			
Řepařská	49,0	60,0	465	90,7	6,20	0,52
Řepařská I.	66,7	86,2	563	100,3	4,93	0,46
Řepařská II.	41,8	54,9	371	87,1	6,56	0,53
Bramborářská	47,5	49,5	425	73,9	6,85	0,65
Bramborářská I.	58,5	72,3	557	82,0	6,83	0,46
Bramborářská II.	41,2	26,8	302	66,7	7,59	0,71
51 JZD 1952	63,5	74,0	458	89,6	5,53	nezjištěno
25 řepařských 1952	62,1	81,5	458	89,8	5,16	nezjištěno
26 neřepařských 1952	64,7	66,2	458	89,4	5,89	nezjištěno

Pokračování tab. 70

J Z D :	Nákup krmiv na 1 DJ v stravitel- ných bílkovinách	Hektarový výnos brambor	Stavy prasat na výkrm v DJ na 100 ha zeměděl- ské půdy	Průměrná poráž- ková váha prasat	Průměrná poráž- ková váha jatečného skotu	Denní při- růstek v dkg	
						ostatní- ho skotu	prasat
Řepařská	58,53	139,6	21,7	100,52	327,0	40	34
Řepařská I.	80,19	173,0	25,5	107,14	330,0	47	39
Řepařská II.	48,12	105,4	20,5	80,46	306,0	37	37
Bramborářská	59,58	132,4	14,5	83,07	314,0	41	36
Bramborářská I.	62,88	162,3	21,3	105,66	374,0	50	34
Bramborářská II.	37,63	88,6	11,6	71,44	238,0	31	28
51 JZD 1952	nezj.	115,1	23,0	104,00	334,0	48	43
25 řepařských	nezj.	123,4	24,5	105,00	342,0	48	41
26 bramborář.	nezj.	107,5	21,4	102,00	327,0	48	44

Rozsah živočišné výroby na 1 ha zemědělské půdy ve svých hlavních produktech poklesl, zvláště u masa, velmi podstatně. Výroba hovězího a vepřového masa v průměru se snížila proti roku 1952 prakticky o více než $\frac{1}{4}$. Při porovnání poklesu výroby mléka je třeba vzít v úvahu, že v roce 1953, na rozdíl proti roku 1952, je v celkové výrobě zahrnuto i mléko vyssáté telaty, takže skutečný pokles výroby mléka na 1 ha proti roku 1952 ve zkoumaných JZD činí také téměř 20 %.

Hlavní příčinou poklesu výroby byl velký nedostatek krmiv v jarním období 1953, jak ukazuje tab. č. 71.

Jak nedostatečně byla sledovaná družstva ve svém průměru zásobena krmivy na jarní období 1953, osvětluje tento příklad:

Průměrná denní potřeba stravitelných bílkovin — pro výrobu masa i mléka rozhodující — při dosaženém stupni výroby a při průměrné struktuře stáda v roce 1953 činí 0,55 kg (viz oddíl krmivová základna). Při této průměrné spotřebě by zásoba krmiv k 1. I. 1953 vystačila v průměru pouze 75 dní, t. j. do 20. III. Prakticky však družstva s touto zásobou krmiv musela vystačit téměř o 2 měsíce déle. Důsledkem muselo být — a v mnoha

Tab. 71.

JZD oblasti:	Zásoba krmiv na 1 DJ:			
	1. I. 1953		1. I. 1954	
	stravitelných bílkovin	škrobových jednotek	stravitelných bílkovin	škrobových jednotek
Řepařské	43,0	427	64,3	633
Bramborářské	40,0	425	44,3	523
Celkem	41,3	426	54,1	577

případech bylo — malé přírůstky, nízká dojivost a mnohde i úbytky na váze, zejména u žirného skotu a dojnic. Tyto nedostatky se pak projevovaly nízkými přírůstky a nízkou dojivostí dlouho do letního období, špatným zdravotním stavem zvířat a hynutím mláďat.

Další příčinou poklesu výroby je snížení krmivové základny snížením podílu píce z orné půdy. Z toho pak vyplynula nižší výroba píce na 1 DJ. Na snížení výroby vepřového masa pak mělo vliv zvláště snížení podílu brambor na orné půdě o 1,3 % a jiné, které uvedeme ve statí krmivová základna.

e) Stavby a mechanisace živočišné výroby

Při posuzování staveb pro společné ustájení je nutno uvést, že většina našich družstev musela postavit nebo adaptovat společné stáje, které mnohde nejsou ještě dokončeny a zařízeny, někde nestačí pro veškerý dobytek.

Počet kusů dobytka v 1 stáji ukazuje tento přehled:

Tab. 72.

JZD oblast:	Koně	Krávy	Ostatní skot	Vepřový dobytek	Ovce	Drůbež
Řepařská	6,3	36,9	31,2	70,5	50,0	337
Řepařská I.	10,5	41,8	33,9	70,2	30,0	299
Řepařská II.	7,8	36,9	47,6	83,8	120,0	473
Bramborářská	6,2	43,3	33,4	75,5	36,3	285
Bramborářská I.	5,9	37,5	32,1	90,2	30,0	285
Bramborářská II.	4,8	51,8	49,7	68,0	45,0	348
Celkem	6,2	39,0	32,1	71,7	43,1	313

Přehled nevyjadřuje přesný obraz, nýbrž pouze průměrné počty dobytka, ustájeného v 1 stáji, přesto však ukazuje na nedostatečné vybudování společného ustájení. Na příklad v JZD Vlčice stav dojnic k 31. prosinci 1953 činil 142 kusů a byl ustájen na 5 místech, takže v průměru vychází 28 kusů na 1 stáj. Ve skutečnosti bylo 72 krav ve společném kravině, 50 bylo ustájeno ve 4 malých stájích.

Nejvíce pokročila výstavba drůbežáren, neboť stavební náklady nebyly tak vysoké, společně jsou ustájeny ovce, jejichž stav je v družstvech poměrně nízký. Horší je stav ustájení skotu. Družstva stavěla nebo adaptovala nejdříve společné kraviny; stavby společných stájí pro ostatní skot

se odkládaly a družstva ve většině případů užívají bývalých stájí družstevníků, kteří rovněž tento skot ošetřují a krmí.

Ustájení skotu na několika různých místech ztěžuje kontrolu krmení, ošetřování, případně i dojení. Krmívy, určenými pro družstevní dobytek, se často krmí záhumenkový dobytek, zvětšuje se objem dopravy atd.

Podobně je tomu při roztríštěném ustájení koní, u nichž se navíc nepříznivě projevuje zdlouhavé přidělování práce, nelze u nich zjistit dobu zapřahání, polední přestávky a pod.

Vliv společného ustájení na užitkovost může vyjádřit v procentech tento příklad podílů JZD na dojivosti krav:

Tab. 73.

Dojivost:	Počet JZD:	Společné ustájení:	Část krav u členů:
Přes 2.000 l	7	100,0	—
Do 1.300 l	8	62,5	37,5

I když nelze vyšší dojivost v družstvech vysvětlovat jen společným ustájením, je zjevné, že umožňuje družstvům lepší hospodaření i vyšší užitkovost. Je však třeba dodat, že výstavba společných stájí v JZD probíhá nejen pomalu, ale rovněž s malým ohledem na celkové výrobní zaměření družstev, na využití již postavených budov a jejich rozmístění v obci, na komunikace a dopravu krmiv, hnoje a vody, při malé šetrnosti s ornou půdou a pod.

Je proto nejvýše žádoucí, aby Agroprojekt přešel na komplexní řešení vhodných typů staveb v souvislosti s ostatními provozními budovami, s ohledem na hospodárnost a účelnost stavebních investic i požadavků výrobního zaměření JZD, maximálního využití dosud vhodných družstevních staveb v obci, při větší šetrnosti k zemědělské půdě, podle možnosti nejúčelnější dopravy hmot a mechanisace živočišné výroby.

Stav mechanisačního vybavení stájí může vyjádřit tento přehled (tab. č. 74):

Tab. 74.

JZD v oblasti:	Napaječky	Mechanisace dopravy		Strojní dojení	
		drážková	visutá	zavedeno	roze-stavěno
25 řepařské	76,0	8,0	36,0	84,0	8,0
5 řepařské I.	100,0	—	60,0	100,0	—
5 řepařské II.	40,0	—	—	60,0	20,0
26 bramborářské	76,9	11,5	11,5	84,6	3,8
5 bramborářské I.	80,0	—	—	100,0	—
5 bramborářské II.	40,0	20,0	20,0	100,0	—
C e l k e m	76,5	9,8	23,5	84,3	5,9

Vodovod je zaveden do všech stájí, v některých však nejsou zavedeny napaječky, takže napouštějí vodu přímo do žlabů.

K mechanisaci stájové dopravy byla zavedena visutá drážka pouze ve 12 JZD, z toho ve 4 jen v jedné stáji, kolejová jen v 5 družstvech.

Strojní dojení nebylo zavedeno v 5 družstvech, ve 3 se dokončuje instalace, avšak ne všude kde je mají, je používáno.

Tab. 75.

Druh stroje:	Řepa- ři	I.	II.	Bram- borá- ři	I.	II.	Cel- kem
Řezačky výfukové	0,60	0,74	0,62	0,60	0,80	0,44	0,60
Řezačky ostatní	0,20	0,30	0,16	0,50	—	0,48	0,40
Šrotovníky	0,57	0,44	0,35	0,61	0,47	0,38	0,59
Pařáky	1,46	1,63	1,08	1,21	1,70	0,87	1,33
Mačkadla na brambory	0,14	0,20	0,10	0,14	0,12	—	0,14
Ostatní stroje na přípravu krmiv	0,43	0,56	0,46	0,12	—	0,04	0,27
Celkem	3,40	3,87	2,77	3,18	3,09	2,21	3,33

Celkový počet strojů odpovídá také intenzitě hospodaření družstev. I v JZD I., kde je počet strojů vyšší, je nedostatečný, uvážíme-li, že na př. na 1 výfukovou řezačku připadá 166 ha zemědělské půdy, a řezačky jsou převážně staré a nevykonné, přejaté od členů a je třeba je nahradit.

Lépe jsou družstva vybavena šrotovníky, které mají všechna JZD až na Dubany a Chocerady, která šrotují v místních mlýnech a šrot rozvázejí přímo do stájí. Mačkadla na brambory jsou pouze v 15 JZD (necelých 30 %), ač by měla být ke všem pařákům.

Vliv mechanisace stájových prací na živočišnou výrobu může osvětlit tento přehled:

Tab. 76.

Skupina JZD, kde je zavedena	Počet JZD	Výroba na 1 ha			Počet DJ na 1 praceschopného družstevníka v ŽV
		mléka l	hovězího masa kg	vepřové- ho masa kg	
Visutá doprava	10	521,7	48,9	67,4	15,83
Kolejová doprava	5	517,4	57,4	49,0	15,35
Bez dopravy	28	437,5	—	—	15,09
Bez dopravy a strojního dojení	8	362,4	45,2	52,0	14,41

Mechanisace se projevila příznivě na růstu živočišné výroby, i když spolupůsobily ostatní vlivy, neboť ošetřovatelé mají více času na krmení a ošetřování dobytka, je-li odstraněna aspoň část velmi namáhavé práce; lze snadněji získat pracovníky do živočišné výroby a při vyšší mechanisaci může jedna pracovní síla obsluhovat i větší počet kusů, aniž je to na úkor péče o ně.

Předpokladem pro zlepšení mechanisace živočišné výroby je vybudování společných stájí, v nichž lze zařídit mechanisaci přípravy a rozvozu krmiv, steliv a chlévské mrvy a pod.

V rostlinné výrobě jsou některé pracovní procesy, které lze vesměs provést stroji. V živočišné výrobě, přestože se pracovní procesy opakuji denně, jsou mechanisovány pouze některé. Je proto třeba zaměřit výzkum i výrobu plně na mechanisaci dalších prací v živočišné výrobě, která stále spočívá převážně na ruční práci.

d) Krmivová základna

Aby si JZD zajistila dostatečnou krmivovou základnu, je třeba dosahovat plánovaných hektarových výnosů. Uvádíme nejdříve příklad výnosů rozhodujících krmných plodin v q a plnění plánu v procentech z 51 sledovaných JZD:

Tab. 77.

Ukazatel:	J Z D v o b l a s t i :					
	řepařské	I.	II.	brambo- rářské	I.	II.
Brambory:						
plán	158,00	170,00	121,40	155,60	160,40	143,00
skutečnost	139,60	172,98	105,44	132,40	162,25	88,60
% plnění	88,4	101,8	65,3	85,1	101,2	62,0
Krmná řepa:						
plán	424,40	465,00	498,40	374,40	362,50	300,00
skutečnost	324,80	365,29	309,11	275,50	257,40	193,92
% plnění	76,5	78,6	62,0	73,6	71,0	64,6
Cukrovka:						
plán	302,87	315,40	300,0	274,16	285,0	255,00
skutečnost	241,80	285,25	215,51	239,63	215,00	225,54
% plnění	79,8	90,8	71,8	87,4	75,4	88,4
Seno luční:						
plán	36,10	38,75	47,50	33,70	35,00	32,00
skutečnost	29,60	38,28	26,78	27,10	28,46	33,09
% plnění	82,0	98,8	56,4	80,4	81,3	103,4
Jetelotravní směsky:						
plán	40,0	45,0	30,00	41,20	54,50	41,25
skutečnost	35,70	40,00	28,71	34,50	45,39	30,0
% plnění	89,3	88,9	95,7	83,70	83,3	72,7
Vojtěškotravní směsky:						
plán	55,70	66,00	57,40	60,40	60,00	70,00
skutečnost	46,54	59,87	41,25	50,10	50,90	55,86
% plnění	83,6	90,7	71,9	82,9	84,8	79,8

U hlavních krmných plodin byly plánované hektarové výnosy splněny v průměru jen na 86,4 % u brambor, 75,1 u krmné řepy, 82,2 % u cukrovky, 81 % u sena, 85,1 % u jetelovin a 83,4 % u vojtěškotravních směsek.

Tím, že nebylo dosaženo předpokládaných hektarových výnosů, musela JZD ve zvýšené míře nakupovat krmiva, což ovšem zvyšovalo materiálové náklady na výrobu. Rozsah nakupovaných krmiv ukazuje tento přehled:

Tab. 78. Materiálové náklady na přikoupená krmiva na 1 ha zemědělské půdy v KČs.

JZD v oblasti:	V roce 1953	Podíl nákladů na krmiva z celkových materiálových nákladů v %	V roce 1952
Řepařské	260,83	11,3	313
Řepařské I.	460,88	14,0	—
Řepařské II.	225,30	11,1	—
Bramborářské	289,01	16,1	346
Bramborářské I.	310,42	14,3	—
Bramborářské II.	187,14	14,2	—
Celkem	275,19	13,5	330

Vidíme, že jsou vyšší v bramborářské oblasti než v řepařské o 10 % a v družstvech I. téměř dvojnásobné než náklady v družstvech II. Proti roku 1952 se však snížily v průměru o 20 % (po přepočtu 5 : 1), avšak snížila se i hodnota hrubé produkce živočišné výroby o 11,6 %.

Podíly polních píceň krmné řepy a cukrovky z orné půdy, luk a pastvin ze zemědělské půdy v procentech ukazuje tento přehled:

Tab. 79.

JZD oblasti:	Cukrovka	Krmná řepa	Píceň	Celkem	Luk a pastvin
Řepařské	14,9	2,0	20,6	37,5	5,2
Řepařské I.	15,9	1,3	18,8	36,0	4,4
Řepařské II.	13,4	2,2	20,4	36,0	4,1
Bramborářské	1,2	1,9	24,5	27,6	27,7
Bramborářské I.	0,7	2,2	21,3	41,9	17,7
Bramborářské II.	1,6	1,3	22,5	25,4	30,3
Celkem	9,5	2,0	22,2	33,7	15,7

Bereme-li v úvahu jen hlavní krmné plodiny na orné půdě, pak je věnováno těmto plodinám o 18,9 % více v oblasti řepařské než v bramborářské vlivem cukrovky, která podstatně zvyšuje krmnou základnu. Hektarové výnosy jsou o něco vyšší v řepařské oblasti, avšak hlavní rozdíl způsobuje vojtěška poměrně více pěstovaná v této oblasti, zatím co jetelotravní směsky jsou hlavní pícninou v bramborářské oblasti. V průměru jsou pak hektarové výnosy vojtěšky o 34,9 % vyšší než u jetelotravních směsek.

V JZD bramborářské oblasti je daleko větší podíl luk a pastvin. Hektarové výnosy jsou v obou oblastech velmi nízké. V řepařské oblasti jsou luka většinou na pozemku méně vhodném pro plné zúrodnění, jako na svazích, mokřinách a pod. V bramborářské se pak věnuje lukám velmi malá péče, takže výnosy v průměru činí 28 q/ha.

V jednotlivých JZD se jeví velké rozdíly v plochách, věnovaných krmným plodinám. Na příkl. JZD Mašovice, kde při 28,8 % pícnin na orné půdě je ještě 19,5 % zemědělské půdy, luk a pastvin, proti JZD Slavětice, kde je jen 19,2 % pícnin a 5,9 % luk a pastvin, stejně jako v JZD Dlouhá Ves s 28,2 % pícnin a 49 % luk proti JZD Pyšely s 18 % pícnin a 8,7 % luk. Ukazuje se, že plochy věnované pícninám, jsou v JZD různé a tím i poměr mezi RV a ŽV značně kolísá.

Tab. 80.

JZD v oblasti:	JZD, která strniskové směsky						Strniskové směsky se podílely na orné půdě v %	
	plánovala		sklízela		za- orala	do- sáhla		
	počet	%	počet	%	počet	ha výnos	1953	1952
Řepařské	10	40,0	10	40,0	1	104	1,3	2,0
Bramborářské	6	23,1	9	34,6	2	56	1,8	1,3
Celkem	16	31,4	19	37,3	—	85	1,5	1,6

Z přehledu je zjevná nedůvěra družstevníků k strniskovým směskám. Byla zaviněna také tím, že nebyly splněny základní předpoklady, jako podmítka za kosou a současné seti, použití vhodných plodin (odrůd) a potřebného výsevného množství klíčivých a mořených osiv a pod., takže hektarové výnosy byly nízké. Na příklad JZD Byškovice sklídilo jen 25 q/ha proti JZD Velehrad, Nejde s 200 q po 1 ha.

Podobně není v našich JZD plně pochopen význam plynulých pásů zeleného krmení, kterých použila v různém rozsahu jen třetina družstev. Ještě menší pozornost věnovala družstva krmivářským a pícninářským osevním postupům, které vytvořilo pouze 7,8 % družstev.

Je proto třeba rázně přejít od popisné propagace k příkladům všemožného praktického rozšiřování krmivové základny na objektech výzkumných ústavů, škol, státních statků, na rozšířených pracovištích JZD a pod., kde by měla družstva možnost poznání různých způsobů vhodných krmivářských osevních postupů, mezplodin, agrotechniky i sklizně a zejména výsledků ve vyšší produkci krmiv a vyšší užitkovosti dobytka.

Vliv zvýšení spotřeby krmiv na vyšší výrobu může osvětlit tento přehled:

Tab. 81.

JZD podle hodnoty hrubé produkce ŽV na 1 DJ	Počet JZD	Výroba vepřového masa na 1 DJ		Výroba hovězího masa na 1 DJ		Index spotřeby na 1 DJ	
		kg	index	kg	index	strav. bílkoviny	škrob. jednotky
Řepaři:							
Do 6.000 Kčs	8	64,4	100	45,4	100	100	100
6.000 — 7.500 Kčs	12	71,4	111	64,3	141	108	118
nad 7.500 Kčs	5	103,8	161	82,7	182	123	135
Řepaři celkem	25	74,9	—	61,3	—	—	—
Bramboráři:							
Do 6.000 Kčs	12	48,0	100	50,8	100	100	100
6.000 — 7.500 Kčs	9	75,0	156	64,7	127	108	107
Nad 7.500 Kčs	5	97,5	203	102,8	202	135	124
Brambor. celkem	26	67,0	—	65,4	—	—	—
Celkem	51	71,0	—	63,3	—	—	—

Vyšší spotřeba krmiv přináší družstvům vyšší výrobu živočišných produktů, při čemž výroba vepřového i hovězího masa stoupá rychleji než spotřeba krmiv. Rovněž je zjevné, že stoupající výrobou klesá spotřeba krmiv na jednotku výrobku.

Lze proto říci toto:

1. Družstva s vyšší hodnotou hrubé produkce živočišné výroby spotřebovala sice více krmiv, avšak výroba stoupala rychleji než spotřeba krmiv, takže na jednotku výrobku se spotřebovalo méně krmiv než u družstev s nižší dosaženou hodnotou živočišné výroby.

2. Vyšší intenzita krmení přináší prudký vzestup výroby, rychlejší než vzestup spotřeby krmiv, a proto i hospodárnější využití krmiv a možné užítkovosti dobytka.

Pro hrubou představu o tom, jak by bylo třeba zvýšit výrobu píce ke zvýšení užítkovosti, na př. dojivosti, uvádíme v následujícím srovnání spotřebu stravitelných bílkovin a škrobových jednotek na 1 DJ při průměrném dosažení dojivosti 1.670 litrů a potřebu stravitelných bílkovin a škrobových jednotek, — o které by se musela zvětšit výroba krmiv, aby-
chom při stejném počtu DJ zvýšili dojivost na 2.300 litrů.

Tab. 82.

JZD oblasti:	Potřeba ha na 1 DJ		Zvýšená potřeba na 1 DJ		o/ % zvýšení	
	strav. bílkov.	škrob. jednotky	strav. bílkov.	škrob. jednotky	strav. bílkov.	škrob. jednotky
Řepařské	198,63	1383,74	241,13	1596,74	21,5	15,4
Bramborářské	207,36	1444,30	249,86	1657,30	20,5	14,7
Průměr	203,08	1414,62	245,58	1627,61	20,9	15,0

Tento příklad ukazuje, že ke zvýšení dojivosti o 37,7 % by bylo třeba zvýšit výrobu stravitelných bílkovin v průměru o 20,9 %; kdybychom to převedli na příklad na výrobu sena, znamenalo by to zvýšit hektarový výnos sena o 21,4 %, z průměru 28 q na 34 q/ha, aby se výroba stravitelných bílkovin zvětšila o 20,9 %.

Na základě průzkumů a dotazů lze říci, že při řešení krmivové základny není správné hledat chyby jen v malých plochách krmných plodin, ve špatném rozpisu ploch, neboť naprosto nedostačující jsou hektarové výnosy dosažené na těchto plochách.

Na zlepšení situace v krmivech může působit jen tvořivé uplatnění zásad směrnic X. sjezdu pro rychlý vzestup zemědělské výroby.

Z á v ě r

Rozsah Sborníku umožnil uvést pouze výtah úseku rozboru výsledků hospodaření 51 zkoumaných JZD za rok 1953, a to jen výrobních výsledků. Zájemce o úplný rozbor odkazujeme proto na závěrečnou zprávu „Výzkum a rozbor výsledků hospodaření JZD za rok 1953“ a na velké přehledné tabulky, jichž je 64 a tvoří nedílnou součást rozboru.

Průzkum výrobních a finančních výsledků 51 JZD vyšších typů v českých krajích za rok 1953 ukázal, že sledovaný soubor družstev projevil jak

svou životaschopnost a přednosti družstevní velkovýroby, tak i své současné nedostatky.

Přednosti i nedostatky různých skupin JZD jsou uvedeny v jednotlivých statích spolu s návrhy na řešení. Proto je pro jejich rozsah již nedůležité opakovat.

Výsledky hospodaření se vcelku proti předchozímu roku poněkud zhoršily; zjevně se zlepšily ve výrobě rostlinné vlivem vyšších hektarových výnosů, avšak zhoršily se v živočišné výrobě poklesem stavů i nižší užitkovostí dobytka, zejména v oblasti bramborářské.

Proti roku 1952 stoupla hodnota rostlinné produkce ve stálých srovnatelných cenách o 6,8 %, živočišná produkce však poklesla o 13,6 %, takže hodnota hrubé zemědělské produkce ve stálých cenách se proti roku 1952 snížila vcelku o 1,4 %.

Rovněž poklesla hodnota základních výrobních prostředků o 1,3 % a oběžných výrobních prostředků o 4,1 %, opět zejména v bramborářské oblasti.

Vzrůst hodnoty hrubé produkce rostlinné výroby, zejména v řepářské oblasti, byl způsoben mírným růstem hektarových výnosů, vzrůstem podílů tržních plodin na úkor krmných, a vyšší pomocí STS, která přes časté nedostatky vede JZD k velkovýrobním formám organizace práce i výroby.

Naopak v poklesu živočišné produkce se projevuje jak minimální pomoc STS, roztržitost výroby i organizace práce, tak nedostatečná produkce krmiv.

Obecně se projeví důsledky jednotlivých nedostatků v tom, že při plánování výrobních úkolů byl vážně porušen soulad výroby rostlinné a živočišné, zejména nedostatkem plánované produkce potřebných krmiv pro plánované stavy a užitkovost a také rozpisem plánu většinou málo přihlížejícím na místní přírodní a ekonomické podmínky, v němž se stále ještě neplánují k výrobním úkolům i potřebné výrobní prostředky a pracovní síly.

V rozboru se jednoznačně projevilo, že lepších výsledků dosahují ta JZD, která rozšiřují své základní a oběžné výrobní prostředky; která zvyšují intenzitu výroby vkládáním více práce na každý hektar zemědělské půdy a na kus dobytka, vkládáním hodnotnějších osiv a více hnojiv, vyšší spotřebou služeb STS, vyšší spotřebou krmiv a která všestranně rozvíjejí svou zemědělskou výrobu.

Při stoupající intenzitě výroby i rozvoji odvětví se zvyšuje jak hrubá produkce, tak i důchody družstevníků, neboť klesá podíl materiálových i pracovních nákladů na jednotku výrobku, takže se projevuje vyšší intenzita jako hospodárnější.

Lze proto navrhnout a doporučit tato opatření:

a) Vše možně zvyšovat dobře volené a uvážené investice a jimi rozšiřovat materiální základnu JZD; zvyšovat péči o investiční údržbu, aby se investice, i když starší, zbytečně neznechodily, jakož i zvýšit péči o produkční věk základního stáda.

b) Zvyšovat spotřebu oběžných výrobních prostředků a zrychlovat jejich oběh vyšší intenzitou (ovšem hospodárnou) spotřebou; podporovat růst zásob oběžných výrobních prostředků v družstvech vyrobených (mladý dobytek, krmiva, chlévská mrva a pod.), avšak omezovat skladování průmyslem vyrobených prostředků (hnojiva, pohonné látky, krmné směsi, provozní hmoty a pod.). Za tím účelem udržovat v SZD jejich pohotovostní zásoby a dodávat je v hojném množství včas před spotřebou.

c) Всemožně zvyšovat intenzitu práce, a to jak růstem počtu pracovních sil fyzicky a odborně zdatných a jejich plnou pracovní účastí v JZD, tak zejména růstem služeb STS, a to nejen pro plní výrobu, ale i pro živočišnou a pomocnou výrobu.

d) Všestranně rozvíjet všechna odvětví, ovšem i s ohledem na přírodní i ekonomické podmínky.

e) Zvýšit hmotnou zainteresovanost družstevníků na zvýšení výroby nejvážnějších nedostatkových produktů nejen podle vyrobeného množství, ale zejména podle kvality, hlavně u mláďat a chovného dobytka zaváděním doplňkových odměn a zaváděním odměňování podle výnosů.

f) Zvýšit pracovní i odbornou pomoc cestou STS, a to nejen při výrobě, ale rovněž i při řízení družstev, organizaci práce, evidenci, sledování hospodárnosti a pod., přidělit do STS odborně zdatné inženýry a techniky, kteří dovedou ekonomicky myslet a jednat, event. přidělit i schopné ekonomy.

V tomto stručném výpočtu navrhovaných opatření nejsou opakována opatření, obsažená ve statích rozboru, ani ta, která jsou předmětem pravidelné propagace v odborném a denním tisku.

Результаты экономического научного исследования хозяйствования в ЕСХК

Обследование производственных и финансовых результатов в 51 ЕСХК вышших типов в чешских областях за 1953 год показало, что изучаемые кооперативы обнаружили как свою жизнеспособность и преимущества кооперативного крупного производства, так и свои недостатки на теперешнем этапе своего развития.

Преимущества и недостатки различных групп ЕСХК и правильных и неправильных мероприятий приводятся во всех отдельных частях сообщения наряду с предложениями о решении вопроса, поскольку мы оказываемся в состоянии разработать такое решение и его внести. Поэтому не будем здесь, по недостатку места, повторяться.

Результаты хозяйствования, в общем, по сравнению с предшествовавшим годом, несколько ухудшились. Правда, явно улучшилось положение в растениеводстве благодаря более высоким погодарным урожаям; однако, оно значительно ухудшилось в животноводстве, из-за сокращения поголовья и снижения продуктивности скота, прежде всего в картофелеводческих областях.

По сравнению с 1952 г., возросла стоимость растениеводческой продукции в установленных сравнимых ценах на 6,8%; продукция животноводства снизилась на 13,6%, и таким образом, стоимость валовой сельскохозяйственной продукции в постоянных ценах, по сравнению с 1952 годом, снизилась, в общем, на 1,4%.

Снизилась также стоимость основных средств производства на 1,3% и оборотных средств производства на 4,1%, опять же в первую очередь в картофелеводческих областях.

Увеличение стоимости валовой продукции растениеводства, особенно в свекловичных областях, было вызвано небольшим подъемом погодарных урожаев, увеличением доли товарных культур за счет кормовых и более высокой помощью МТС, которые, несмотря на многие недостатки, ведут ЕСХК к крупнотоварным формам организации труда и производства.

Наоборот, в снижении животноводческого производства проявляется как минимальная помощь МТС, разбросанность производства и неудовлетворительность организации труда, так и недостаточная продукция кормов.

В общем, последствия отдельных недостатков проявились в том, что при планировании производственных заданий было серьезно нарушено нужное соответствие между растениеводством и животноводством. Это произошло, главным образом, благодаря недостаточности запланированной продукции необходимых кормов для запланированного поголовья и его продуктивности, а также благодаря такой разверстке плана, которая по большей части мало учитывает местные естественные и экономические условия, причем в плане все еще производственные задания не обеспечиваются соответствующими запланированными средствами производства и рабочей силой.

В приводимом анализе с полной ясностью установлено, что лучших результатов достигают те ЕСХК, которые расширяют свои основные и оборотные средства, которые увеличивают интенсивность производства вложением большего количества труда на каждый гектар сельскохозяйственной земли и на голову скота, применением лучшего посевного материала и большего количества удобрений, большим использованием помощи МТС, большим потреблением кормов и которые, наконец, вообще всесторонне развивают свое сельскохозяйственное производство.

При увеличивающейся интенсивности производства и развития отдельных отраслей увеличивается как валовая продукция, так и доходы членов кооператива, потому что снижается доля материальных и трудовых издержек на единицу продукта и таким образом большая интенсивность производства оказывается более экономичной.

Поэтому можно предложить и рекомендовать следующие мероприятия:

а) Всемерно увеличивать правильно избранные и продуманные капиталовложения и расширять при их помощи материальную базу ЕСХК; увеличить заботы о капитальном ремонте с тем, чтобы капиталовложения, хотя бы и более старые, напрасно не обесценивались, равно как и увеличить заботу о продуктивном возрасте основного стада.

б) Увеличивать расходование оборотных производственных средств и ускорять их оборот большей интенсивностью (однако, экономичной) потребления; поддерживать рост запасов оборотных средств производства, произведенных в кооперативах (молодняк, корма, навоз и т. д.); при этом, однако, ограничивать складирование средств, произведенных промышленностью (удобрения, горючее, кормовые смеси и т. д.). С этой целью поддерживать в складах сельскохозяйственных продуктов их дежурные запасы и поставлять их в большом количестве и своевременно перед потреблением.

в) Всемерно увеличивать интенсивность труда как путем увеличения числа рабочей силы, физически и в деловом отношении стоящей на высоком уровне, и ее полным трудовым использованием в ЕСХК, так, в частности, и путем увеличения обслуживания со стороны МТС; при этом имеется в виду не только полеводство, но и животноводство, а также подсобные производственные отрасли.

г) Всесторонне развивать все отрасли, учитывая при этом, конечно, природные и экономические условия.

д) Увеличивать материальную заинтересованность членов кооператива в подъеме производства важнейших недостающих продуктов, имея в виду не только производимое количество, но также обязательно и качество; у молодняка и племенного скота прежде всего делать это путем введения дополнительной оплаты в передовых ЕСХК и внедрения принципа оплаты, обусловленной высотой урожая.

е) Увеличить трудовую помощь и помощь специалистов, оказываемые через МТС, при этом не только в производстве, но в равной степени в деле руководства кооперативами, в организации труда и учета, соблюдения принципа экономичности и т. д.; снабжать МТС хорошо в деловом отношении подготовленными инженерами и техниками, которые умеют экономически мыслить и действовать; в известных случаях посылать в МТС на работу также способных экономистов.

В этом кратком перечислении предлагаемых мероприятий не упоминаются мероприятия, указанные в отдельных частях нашего разбора, а также те, которые являются предметом систематической пропаганды специальной и ежедневной печати.

Results of Economic Research in Agricultural Cooperatives Management

Research in production and financial results of 51 agricultural cooperatives of the higher type in the Bohemian regions for 1953 showed that the group of cooperatives studied revealed, not only their vitality and superiority in cooperative large scale production, but also their shortcomings.

The superiority and shortcomings of various groups of agricultural cooperatives, as well as suitable and non-suitable measures, are listed in all individual articles, together with proposed solutions, insofar as we were able to find them and make our suggestions. Therefore, we will not repeat them because of their length.

Results in managing as a whole, compared to the preceding year, were somewhat worse; improvement was evident in the production of plants by the influence

of higher hectare yields, however markedly worse in livestock production was the decline in head of cattle production, especially in the potato growing region.

The value of plant production in real comparative prices rose by 6.8 % against the year 1952; livestock production, however, seriously fell by 13.6 %, so that the value of gross agricultural production in real prices was lowered as a whole by 1.4 %, compared to 1952.

At the same time, the value of basic production means fell by 1.3 % and current means of production by 4.1 %, again particularly in the potato growing region.

The growth in value of gross crop production, particularly in the sugar beet region, was caused by a moderate growth per hectare yield, by the growth in shares in market produce at the expense of fodder produce, and by the increased assistance of the Machine and Tractor Stations, which in spite of frequent failings are leading the agricultural cooperatives to large scale production forms in the organisation of work and production.

In the decline of livestock production, there can be seen not only minimum use of the Machine and Tractor Stations, the dislocation in production and organisation of work, but also insufficient production of fodder.

The results of individual shortcomings arose generally in consequence of planning production tasks, where harmony of production of crops and livestock was seriously impaired, especially by insufficiently planned production of necessary fodders for the projected head of cattle production and also by the draft plans, most of which paid little attention to local natural and economic conditions, and which still do not plan the necessary production means and labor force for production tasks.

The analysis clearly revealed that better results are achieved by those agricultural cooperatives, which expand their basic and current production means; which increase intensity of production by investing more work in each hectare of agricultural soil and head of cattle, by allotting the best quality seeds and more fertilizers, by higher use of Machine and Tractor Stations' services, by higher consumption of fodder and which develop their agricultural production from all aspects.

As intensity of means, production and development of branches increase, gross production increases, plus the income of the cooperative farmer, for the share of material and working expenses per unit of production drops, so that an increased intensity is more economical.

It is possible to suggest and recommend the following measures:

a) To extend in all ways suitably chosen and considered investments and expand in this way the material basis of the agricultural cooperatives; to increase attention to investment maintenance, so that the investment, even when old, does not depreciate, as well as increasing the care given to the production age of the basic herd.

b) To expand the use of current production means and speed up its circulation by higher intensity (economical, of course) of consumption; strengthen the growth of supplies of current production means in the producing cooperatives (young cattle, fodder, barnyard manure, etc.), limiting, however, the stocking up of industrial manufactured means (fertilizers, fuels, mixed fodders, operative materials, etc.). To maintain for this purpose emergency supplies in the Agricultural Warehouses, in abundant quantities ready for delivery promptly before time of consumption.

c) To increase in all ways intensity of work, both by increasing the number in labor force of physically and technically efficient workers and their complete participation in the work of the agricultural cooperatives, as well as by fully expanding the services of the Machine and Tractor Stations, not only for field production, but also for livestock and auxiliary production.

d) To develop in every way all branches, with a view, of course, to the natural and economic factors involved.

e) To increase the material interests of cooperative farmers, not only in quantity but also quality, especially of young animals and breeding cattle, by introducing supplementary remunerations and bonuses for yields in the leading agricultural cooperatives.

f) To increase the working and technical assistance through the Machine and Tractor Stations, not only during production but also in equipping cooperatives, in organising work, accounting, following economical measures, etc., to assign the Machine and Tractor Stations with efficient engineer and technician specialists, who know how to think and act economically, and to assign efficient managers.

In this brief enumeration of proposed measures, there are not repeated those measures which are contained in the analysis articles, not even those which are the subjects of regular propaganda in the specialised and daily press.

Die an 51 JZD höherer Typen in den böhmischen Ländern vorgenommene Untersuchung der Produktions- und finanziellen Ergebnisse des Wirtschaftsjahres 1953 hat sowohl die Lebensfähigkeit des untersuchten Genossenschaftskomplexes und die Vorzüge der genossenschaftlichen Großraumwirtschaft bewiesen, als auch die gegenwärtig bestehenden Mängel zutage gebracht.

Die Vorzüge und Mängel der verschiedenen JZD-Gruppen, als auch die geeigneten und ungeeigneten Maßnahmen sind in allen einzelnen Abhandlungen angeführt, ebenso die Mittel und Wege zur Beseitigung der Unzulänglichkeiten vorgeschlagen, soweit wir befähigt sind, sie aufzudecken. In Anbetracht des Umfangs dieser Probleme werden wir sie hier nicht wiederholen.

Die Ergebnisse der Wirtschaftsführung haben sich im allgemeinen im Vergleich mit dem Vorjahr (1952) verschlechtert; sie verbesserten sich in der pflanzlichen Produktion infolge der höheren Hektarerträge, verschlechterten sich hingegen bedeutend in der tierischen Produktion infolge eines Abfalls der Viehbestände und der Produktivität der landwirtschaftlichen Nutztiere, insbesondere im Kartoffelanbaubereich.

Gegenüber dem Jahre 1952 erhöhte sich der Wert der pflanzlichen Produktion in ständigen, vergleichbaren Preisen um 6,8 Prozent, derjenige der tierischen Produktion verringerte sich bedeutend — um 13,6 Prozent und infolgedessen verringerte sich auch der Wert des landwirtschaftlichen Rohprodukts in ständigen Preisen gegenüber dem Jahre 1952 insgesamt um 1,4 Prozent.

Es erfolgte ebenfalls ein Absinken des Wertes der Grundproduktionsmittel, um 1,3 Prozent und der Umlaufproduktionsmittel um 4,1 Prozent, neuerlich insbesondere im Kartoffelanbaubereich.

Die wertmäßige Erhöhung des Rohproduktes aus der pflanzlichen Produktion wurde, insbesondere im Zuckerrübenanbaubereich, durch eine mäßige Steigerung der Hektarerträge verursacht, ferner durch das Anwachsen des Anteils von für den Markt bestimmten Produkten, zum Nachteil der Futterpflanzen und schließlich infolge der größeren Hilfeleistung von seiten der STS (MTS), die, trotz häufiger Mängel, die JZD zu den Formen der großraumwirtschaftlichen Arbeitsorganisation und Produktion überleitet.

Im Absinken der tierischen Produktion macht sich sowohl die minimale, von der STS geleistete Hilfe, die Zersplitterung der Produktion und Arbeitsorganisation, als auch die ungenügende Erzeugung von Futtermitteln bemerkbar.

Allgemein fanden die Folgen der einzelnen Mängel und Unzulänglichkeiten ihren Ausdruck in dem Umstand, dass bei der Planung der Produktionsauflagen der Einklang zwischen pflanzlicher und tierischer Produktion ernstlich beeinträchtigt wurde, insbesondere durch die mangelhafte Planung der Produktion der für die geplanten Viehbestände und die Produktivität der landwirtschaftlichen Nutztiere erforderlichen Futtermittel und auch durch die Planaufschlüsselung, die in den meisten Fällen die örtlichen natürlichen und ökonomischen Verhältnisse ungenügend berücksichtigte und die immer noch zu den Produktionsauflagen nicht auch die erforderlichen Produktionsmittel und Arbeitskräfte in den Plan einbezieht.

Die Untersuchung hat eindeutig erwiesen, dass jene JZD, die ihre Grund- und Umlaufproduktionsmittel erweitern, auch die besseren Ergebnisse erzielen; daß es jene Genossenschaften sind, die ihre Produktion durch einen gesteigerten Arbeitsaufwand je Flächen- und Vieheinheit intensivieren, die hochwertigeres Saatgut und mehr Dünger aufwenden, die Hilfeleistung der STS in höherem Maße in Anspruch nehmen, mehr Futtermittel verfüttern und ihre landwirtschaftliche Produktion allseitig entfalten.

Mit der gesteigerten Intensität der Betriebsmittel, der Produktion und mit der Entfaltung der Betriebszweige steigert sich auch das Rohprodukt und die Einkünfte der Genossenschaftsbauern, denn der Anteil des Aufwandes für Material und Arbeit je Produkteneinheit verringert sich und infolgedessen erweist sich die höhere Intensität der Wirtschaftsführung als wirtschaftlicher.

Zusammenfassend können folgende Maßnahmen vorgeschlagen und empfohlen werden:

a) Richtig gewählte und gut erwogene Kapitalanlagen sind nach Möglichkeit zu erhöhen und die materielle Grundlage der JZD auf diese Weise zu erweitern; der Instandhaltung der Investitionen ist eine gesteigerte Sorgfalt zu widmen, damit diese, auch wenn sie älter sind, nicht überflüssigerweise entwertet werden; auch der Leistungsdauer der Stammherde ist mehr Beachtung zu schenken.

*) Landwirtschaftliche Einheits-Genossenschaften.

b) Die Konsumtion der Umlaufproduktionsmittel ist zu vergrößern und deren Umlauf durch eine gesteigerte Intensität der Konsumtion zu beschleunigen (allerdings unter Wahrung des Sparsamkeitsprinzips); das Anwachsen der Vorräte an von den Genossenschaften produzierten Umlaufproduktionsmitteln (Jungvieh, Futtermittel, Stallung usw.) ist zu unterstützen; die Lagerhaltung von industriell erzeugten Betriebsmittel (Düngemittel, Treibstoff, Futtermischungen, Betriebsstoffe usw.) ist hingegen zu beschränken; zu diesem Zweck sind in den zentralen Lagerräumen verfügbare Vorräte dieser Betriebsmittel zu unterhalten und diese sollen rechtzeitig vor ihrem Verbrauch in reichlicher Menge angeliefert werden.

c) Die Arbeitsintensität ist möglichst zu steigern und zwar sowohl durch die Erhöhung der Anzahl von physisch und fachlich befähigten Arbeitskräften und durch ihre volle Beteiligung an der Arbeit in den JZD, als auch insbesondere durch die Verstärkung der Hilfeleistung von seiten der STS und zwar nicht nur bei den Feldarbeiten, sondern auch in der Viehwirtschaft und in den Nebenproduktionszweigen.

d) Alle Betriebszweige sind allseitig zu entfalten, allerdings unter Berücksichtigung der natürlichen und ökonomischen Verhältnisse.

e) Die materielle Interessiertheit der Genossenschaftsbauern an der Steigerung ihrer Produktion von Produkten, an denen der größte Mangel besteht, ist zu steigern und zwar nicht nur in bezug auf die produzierte Menge, sondern insbesondere auch in bezug auf die Qualität, hauptsächlich bei Jung- und Zuchtvieh durch die Einführung von zusätzlichen Prämien und der Entlohnung nach dem Leistungsprinzip in den führenden JZD.

f) Die von der STS erwiesene Hilfe bei der Arbeit und auch in fachlicher Hinsicht ist zu verstärken und zwar nicht nur in der Produktion, sondern auch bei der Leitung der Genossenschaften, bei der Arbeitsorganisation, Rechnungsführung, bei der Wahrung des Sparsamkeitsprinzips usw. Den STS sind fachlich befähigte Ingenieure und Techniker zuzuweisen, die betriebswirtschaftlich zu denken und zu handeln verstehen, allenfalls auch fähige Betriebswirte.

In dieser kurz gefassten Aufzählung der vorgeschlagenen Maßnahmen wurden jene Maßnahmen, die in den Abhandlungen der Analyse enthalten sind, nicht wiederholt und auch jene nicht, die den Gegenstand einer regelmäßigen Propaganda in der Fach- und Tagespresse bilden.

(Uebers. Rf.)

Výroba v osobních doplňkových hospodářstvích členů JZD

Производство в единоличных подсобных хозяйствах членов ЕСХК

Production in Private Supplementary Farming of Members of Agricultural Cooperatives

Die Produktion der Mitglieder der JZD in ihren persönlichen Nebenbetrieben

R. ČERNÍN — K. SVOBODA

Došlo 1. VI. 1955.

Úvod

Výroba v osobních doplňkových hospodářstvích, která slouží členům JZD jako doplňující zdroj jejich důchodů, má některé zvláštnosti proti výrobě v jiných zemědělských závodech. Jde převážně o jednostranné zaměření výroby. Během tříletého průzkumu, který provádí Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky v Praze, bylo zjištěno, že největší podíl z celkové výroby v osobních doplňkových hospodářstvích připadá na výrobu živočišnou a že rostlinná výroba je zaměřena převážně na pěstování krmných plodin. Toto jednostranné výrobní zaměření výroby na záhumenkových hospodářstvích vyplývá především z toho, že družstevníci za svou práci v JZD dostávají za odpracované pracovní jednotky kromě peněžní odměny naturálie, a to především produkty rostlinné výroby. Tyto slouží jednak k výživě rodiny a v mnohých případech také jako krmivo pro vlastní dobytek chovaný na záhumenku. Právě tato skutečnost vede členy JZD, aby výrobu na svých osobních doplňkových hospodářstvích zaměřovali na výrobu živočišnou, již také proto, že přebytky živočišné produkce jsou snadnější a lépe realizovatelné na družstevním zemědělském trhu za výhodné ceny než přebytky z rostlinné produkce. Je však třeba mít neustále na zřeteli, že rozsah výroby a pracovní účast družstevníka a jeho rodiny na doplňkovém hospodářství musí být vždy v souladu s družstevní výrobou a potřebami společného hospodaření. V tomto článku se proto pokusíme ukázat na strukturu i rozsah výroby v osobních doplňkových hospodářstvích a na různé vlivy, jež vedou k růstu doplňkových hospodářství, ke změnám jejich struktury a pod.

1. Výměra a složení zemědělské půdy osobního doplňkového hospodářství

Výměra doplňkového hospodářství nemá podle Vzorových stanov JZD zpravidla přesáhnout 0,50 ha zemědělské půdy na jednu rodinu, mimo výjimky uvedené ve VS. Při zpracování materiálu, získaného průzkumem prováděným VÚZE, nebylo možno tyto výjimky zvlášť zpracovávat a proto

zde uváděné výměry jsou těmito výjimkami částečně ovlivněny. V počátcích zakládání JZD, t. zn. zejména v roce 1950 a 1951, byly výměry záhumenek stanoveny většinou vysoké. Do výměry záhumenek se často nepočítaly ovocné sady a zahrady, jejichž výměra sama mnohdy činila více než později doporučená (usnesením strany a vlády z května a června 1952) a I. sjezdem JZD z února 1953 schválená hranice. To vedlo v mnohých JZD k tomu, že hospodaření JZD nebyla věnována potřebná péče, zatím co na doplňkových hospodářstvích výroba neúměrně vzrůstala. Ke snížení výměry záhumenek dochází již v r. 1952 po uvedeném usnesení strany a vlády a zvláště pak v r. 1953 po schválení Vzorových stanov JZD. O tom svědčí následující údaje:

Výměra záhumenek v českých krajích:

Ukazatelé	Zemědělská půda			Z toho orná půda		
	1953	1952	1951	1953	1952	1951
Průměr celkem	0,66	0,81	0,87	0,43	0,56	0,61
u řepařů	0,60	0,78	0,89	0,48	0,64	0,72
u neřepařů	0,69	0,83	0,86	0,41	0,52	0,55

Z přehledu je zřejmé, že znatelný pokles výměry zemědělské půdy se projevuje v celkovém průměru nejvíce v roce 1953. U řepařů činí tento pokles proti r. 1952 0,18 ha a u neřepařů 0,14 ha.

Výměra záhumenek na Slovensku je vcelku vyšší než v českých krajích a zaznamenala proti r. 1952 také jistý pokles. Průměrná výměra záhumenek činila zde v r. 1952 0,84 ha a v r. 1953 již 0,72 ha zemědělské půdy.

Zmenšení výměry záhumenku jak v zemědělské, tak i orné půdě způsobilo i změny v poměrném zastoupení jednotlivých skupin záhumenek, třídných podle výměry zemědělské půdy, jak ukazuje tento přehled.

Skupiny doplňkových hospodářství (z. půda).

	Rok 1953 %	Rok 1952 %	Rok 1951 %
do 0,50 ha	47,3	26,6	19,3
od 0,51 — 0,75 ha	26,4	16,4	16,3
od 0,76 — 1,00 ha	15,1	33,2	35,5
přes 1,00 ha	11,2	23,2	28,9

Zcela správně je nejvíce zastoupena skupina do 0,50 ha, v níž je 47,3 % sledovaných záhumenek, a početní zvýšení v této skupině proti roku 1952 činí 20,7 %.

Nejméně jsou zastoupena doplňková hospodářství s výměrou přes 1 ha, která tvoří jen 11,2 % celkového počtu. I přes poměrně nepatrný podíl těchto záhumenek je třeba vidět jeho škodlivost, neboť nadměrná výměra záhumenek snižuje pracovní účast družstevníků na společné práci v JZD.

Při průzkumu osobních doplňkových hospodářství byla brána v úvahu jen skutečně obhospodařovaná půda. V některých družstvech po vymezení honů a záhumenek zůstávaly ještě nevelké plochy zemědělské půdy, většinou méně hodnotné louky a pastviny, oddělené od komplexu družstevních

ploch přirozenou překážkou (hluboký příkop a pod.). Tyto plochy jsou také jednou z příčin velkých záhumenek v poslední skupině.

Důchod rodiny z vlastního hospodářství v českých krajích sice stoupá s velikostí záhumenky, zejména při výměře nad 1 ha, avšak za cenu nižší pracovní účasti na společném hospodářství JZD, což je zřejmě nesprávné.

O tom, že s rostoucí výměrou záhumenku roste pracovní účast v osobním doplňkovém hospodářství, avšak klesá pracovní účast na společné práci v JZD, svědčí tabulka č. 1, v níž zkoumaná doplňková hospodářství jsou tříděna podle své výměry do skupin. Ostatní údaje v této tabulce současně ukazují vliv velikosti záhumenku na důchod rodiny člena JZD jak z doplňkového hospodářství, tak z JZD.

Tab. 1. Třídění doplňkových hospodářství podle výměry zemědělské půdy.

Ukazatelé	Doplňkové hospodářství s výměrou zemědělské půdy v ha:		
	do 0,50	0,50—1,00	nad 1,00
Důchod rodiny z doplňkového hospodářství*)	100	103	114
Důchod z JZD*)	100	94	90
Důchod celkem*)	100	96	96
Hodnota hrubé produkce doplňkového hospodářství*)	100	110	120
Počet odpracovaných hodin v doplňkovém hospodářství	1307	1399	1675
Počet odpracovaných pracovních jednotek v JZD rodinou družstevníka	831	756	774

*) doplňková hospodářství do 0,50 = 100.

Tato skutečnost ovšem neznamená, že také roste celkový důchod rodiny družstevníka, v němž je důchod z osobního doplňkového hospodářství pouze doplňkovým zdrojem. To ukazují data o důchodu z JZD a o důchodu celkem, které, jak je patrné, klesají s rostoucí výměrou záhumenek.

Zvýšená pracovní účast družstevníkovy rodiny ve společném hospodářství při správně stanovené výměře záhumenku se projevuje vyšší společnou družstevní výrobou a v důsledku toho většími důchody členů JZD jak v naturáliích, tak v penězích. To je pak doprovázeno větší výrobou ve vlastním doplňkovém hospodářství a lepším zpeněžením vlastních výrobků.

2. Struktura osevních ploch

Struktura osevních ploch na doplňkových hospodářstvích je odlišná od struktury osevních ploch v JZD a je zcela podřízena výrobnímu zaměření na živočišnou výrobu (viz tab. č. 2).

Jak je zřejmé ze všech sledovaných let a z průměru všech zkoumaných záhumenek, největší podíl na osevních plochách připadá na obiloviny a luštěniny, z nichž opět největší podíl připadá na krmné obiloviny. Z celkové plochy obilovin a luštěnin činí v r. 1953 v průměru plocha ječmene 46 % a plocha ovsa včetně krmných směsí 31 %, celkem 77 % všech obilovin. Podobně je tomu jak v řepařských, tak neřepařských doplňkových hospodářstvích a v minulých letech. Druhou plodinou, zaujímající ve struktuře

Tab. 2. Struktura osevních ploch na záhumenkách

	Řepaři	Neřepaři	Průměr		
	1953	1953	1953	1952	1951
Obiloviny a luštěniny	43,8	40,1	41,6	42,9	43,7
Okopaniny	41,5	42,5	42,1	37,1	32,2
Olejniny	0,4	1,2	0,9	0,6	0,3
Zelenina	0,2	0,7	0,5	0,6	0,9
Polní pícniny	14,1	15,3	14,8	18,5	22,0
Ostatní plodiny a úhor	—	0,2	0,1	0,3	1,2

osevních ploch značný podíl, jsou brambory určené převážně pro živočišnou výrobu a dále krmná řepa. Konečně třetí složkou ve struktuře osevních ploch jsou polní pícniny. Jejich podíl je vzhledem ke stavu skotu na záhumence poměrně nízký. I když bereme v úvahu sklizeň sena ze zahrad, případně vlastních luk a pastvin, je stále ještě nedostatečný, zejména pro zvýšení užitkovosti krav. Stálo by proto za úvahu zvýšit podíl pícnin na orné půdě na úkor obilovin nebo okopanin, jež lze získat snáze jako naturální část odměny za odpracované pracovní jednotky.

K největším změnám ve struktuře osevních ploch došlo v roce 1952. V roce 1953 se snížila výměra obilovin a luštěnin o 1,3 % a zvýšila se výměra okopanin o 5,0 % na úkor pícnin, kde nastalo snížení proti roku 1952 o 3,7 %; u ostatních plodin a zeleniny nejsou rozdíly velké.

Poněkud odlišná byla situace v pohraničí a pro porovnání s vnitrozemskými poměry uvádíme následující přehled:

	Vnitrozemí	Pohraničí v %
Obiloviny a luštěniny	43,8	38,4
Okopaniny	43,0	40,8
Olejniny	0,4	1,4
Zelenina	0,5	0,7
Polní pícniny	12,1	18,7
Ostatní plodiny a úhor	0,2	—

Nižší procento pícnin a vyšší procento obilovin a okopanin ve vnitrozemí je ovlivněno větší potřebou krmiv pro prasata a drůbež, neboť v těchto hospodářstvích je stav prasat a drůbeže vyšší.

Obiloviny pěstované na záhumencích byly v jednotlivých výrobních oblastech zastoupeny takto:

	1953 %	1952 %	1951 %
Krmné obilí celkem :	31,9	29,4	32,6
u řepařů	34,9	34,8	36,6
u neřepařů	29,9	26,1	30,0
Chlebové obilí celkem :	9,7	13,4	10,7
u řepařů	8,9	11,6	12,2
u neřepařů	10,2	14,6	9,7

Z chlebového obilí se v průměru českých krajů pěstovala pšenice na 8,0 % a žito jen na 1,7 % z celkové osevní plochy.

U krmného obilí a okopanin vypadal stav takto:

	1953 %	1952 %	1951 %
u řepařů: ječmen	26,7	21,6	23,1
oves a směsky	8,2	13,2	13,5
u neřepařů: ječmen	14,2	6,6	11,1
oves a směsky	15,7	19,5	18,9
brambory: u řepařů	30,5	26,1	24,6
u neřepařů	36,7	34,2	29,6
krmná řepa: u řepařů	11,0	7,4	7,2
u neřepařů	5,8	5,1	2,8

Osevní plochy v doplňkových hospodářstvích na Slovensku mají strukturu osevních ploch poněkud odlišnou od českých krajů. Na hlavní plodiny připadal tento podíl:

Hlavní plodiny na záhumencích na Slovensku v %:

	Průměr		Řepaři		Neřepaři	
	1953	1952	1953	1952	1953	1952
krmné obiloviny	50,0	64,9	66,9	74,0	32,1	39,9
chleboviny	5,9	5,1	3,6	2,3	8,2	12,9
okopaniny	34,6	20,7	21,5	16,1	48,7	32,9
pícniny	4,2	2,6	2,5	1,7	6,1	4,9

Doplňková hospodářství na Slovensku pěstovala krmné obilí na 50,0 % z celkové osevní plochy; pak následují okopaniny, kde nastalo zvýšení proti roku 1952 o 13,9 %. U řepařů, kde na kukuřici připadá 58,5 %, je podíl krmného obilí největší. Uvedené výměry nasvědčují tomu, že na Slovensku byla intenzivnější rostlinná výroba než v českých krajích. Okopaniny jsou nejvíce zastoupeny u neřepařů a připadá na ně největší podíl — 48,7 %. Poměrně málo jsou zastoupeny pícniny, což se dá vysvětlit tím, že na Slovensku se často používá obecních pastvin k výpasu soukromého dobytka družstevníků.

3. Hektarové výnosy

Zvyšování hektarových výnosů je rozhodujícím činitelem při zvyšování hodnoty hrubé produkce v rostlinné výrobě a má rozhodující vliv na vytváření vlastní dostačující krmivové základny. Jakých výnosů bylo dosaženo ukazuje tab. č. 3.

V roce 1953 došlo téměř u všech sledovaných plodin ke zvýšení hektarových výnosů, jen u pšenice, ovsa a máku nastalo částečné snížení. Nejlepších výsledků bylo dosaženo u brambor, hlavně pak u krmné řepy, kde hektarový výnos v celkovém průměru činí 321,18 q, u řepařů 360,69 q.

Tab. 3. Hektarové výnosy některých plodin na záhumencích

Plodina	Průměr v q:				
	Řepaři	Neřepaři	Průměr		
	1953	1953	1953	1952	1951
pšenice	21,63	19,50	20,32	20,52	19,30
žito	18,40	20,42	19,79	18,68	18,19
ječmen	24,30	19,58	21,29	20,09	20,28
oves	20,99	21,44	21,28	22,25	18,65
obilní směsky	26,26	22,61	23,91	22,74	17,14
brambory	157,47	148,02	151,39	121,06	114,62
krmná řepa	360,69	304,84	321,18	281,36	285,85
mák	4,42	4,79	4,66	6,89	4,45
seno	41,44	53,94	49,49	40,39	47,78

Z tabulky je současně patrný vliv přírodních podmínek v řepařské i neřepařské oblasti na hektarové výnosy plodin, které jsou v dané výrobní oblasti vhodnější.

Porovnání hektarových výnosů na záhumencích v českých krajích a na Slovensku:

	Průměr v q:	
	České kraje	Slovensko
	1953	1953
pšenice	20,32	22,91
žito	19,79	19,74
ječmen	21,29	20,64
oves	21,28	13,83
obilní směsky	23,91	—
brambory	151,39	125,87
krmná řepa	321,18	253,62
mák	4,66	6,20

Z uvedeného přehledu vyplývá, že rozdíly v hektarových výnosech obilovin na Slovensku v porovnání s českými kraji nejsou podstatné, jen u ovsa je na Slovensku poměrně nízký výnos. Poměrně větší rozdíly jsou u brambor a krmné řepy.

4. Rozsah chovu dobytka v doplňkových hospodářstvích

Hlavním odvětvím výroby v doplňkových hospodářstvích je chov dobytka, který také ponejvíce doplňuje zásobování družstevníkovy rodiny a je hlavním zdrojem peněžních důchodů z doplňkových hospodářství. V tabulce č. 4 uvádíme stavy dobytka, připadající v průměru na doplňkové hospodářství v obou hlavních výrobních oblastech. Pro porovnání současně uvádíme průměrné stavy hospodářského zvířectva v r. 1953 na Slovensku.

Tab. 4. Stavy dobytka v kusech připadající na 1 doplňkové hospodářství v českých krajích a na Slovensku.

	Řepaři	Neřepaři	Průměr			Slovensko
	1953	1953	1953	1952	1951	1953
Skot	0,79	1,10	0,99	1,02	1,24	1,08
z toho krávy	0,68	0,94	0,85	0,83	0,89	0,74
Prasata	1,91	1,80	1,71	2,04	2,73	2,18
z toho prasnice	0,10	0,02	0,05	0,11	0,21	0,09
Kozy a ovce	1,19	1,30	1,26	1,38	1,30	0,99
Drůbež	23,41	23,91	23,73	23,00	24,85	18,54
Králíci	6,38	3,32	4,41	4,13	3,71	1,58
Včelstva	0,87	0,37	0,55	0,26	0,23	0,81

Největší průměrné stavy dobytka na doplňkových hospodářstvích byly v roce 1951, a to jednak proto, že v tomto roce měli členové JZD ještě značné zásoby objemných i jadrných krmiv z dob soukromého hospodaření, a také proto, že v mnoha případech byl svod dobytka do společných stájí proveden až v zimních měsících r. 1951. V roce 1952 se projevuje již pokles stavů dobytka, který v roce 1953 ještě pokračoval. Příčinou je především dokončení společného ustájení a také snížení výměry doplňkových hospodářství. Doplňková hospodářství byla v těchto letech již převážně odkázána na výrobu krmiv z vlastního doplňkového hospodářství. Pokles dobytka se týkal především těch druhů hospodářského zvířectva, jež se nejdříve společně ustájovala, t. j. skotu a prasat, při čemž stavy krav zůstávají téměř na stejné výši.

V řepařské oblasti jsou vyšší stavy prasat, zatím co u neřepařů pozorujeme vyšší stavy skotu, ovcí a koz, což vyplývá i z daných přírodních podmínek. Slovenská doplňková hospodářství chovala více skotu a prasat, méně drůbeže a králíků.

V porovnání s průměrnými stavy hospodářských zvířat v socialistickém sektoru i v sektoru soukromém, jsou i v roce 1953 stavy zvířat na jednotku plochy v doplňkových hospodářstvích mnohem větší. Proto je třeba mít neustále na zřeteli, že doplňková hospodářství musí tvořit s JZD organický celek, a to i s hlediska zabezpečení vlastní krmivové základny.

Stavy dobytka k 31. XII. 1953 na 1 ha produkční plochy jsou tyto:*)

Stavy dobytka k 31. XII. 1953 na 1 ha produkční plochy v doplňkových hosp. v ks:

	Doplňková hospodářství		
	1953	1952	1951
Skot celkem	1,50	1,26	1,42
Krávy	1,29	1,02	1,01
Prasata celkem	3,98	3,64	4,48
Drůbež celkem	55,19	32,75	32,69

*) u skotu produkční plocha = zemědělské půdě,
u prasat a drůbeže = orné půdě.

Jak již bylo uvedeno, stavy hospodářského zvířectva na 1 doplňkové hospodářství v roce 1953 proti předcházejícím letům poklesly. Poněvadž se však zároveň snížila výměra záhumenek, jsou v přepočtu na jednotku

produkční plochy stavy hospodářského zvířectva v doplňkových hospodářstvích v roce 1953 vyšší proti roku 1952 a 1951, s výjimkou stavu prasat v roce 1951. Tím více proto vystupuje do popředí otázka zabezpečení krmivové základny všeho hospodářského zvířectva chovaného jak v JZD, tak i na záhumencích.

Počet chovaných zvířat v jednotlivých doplňkových hospodářstvích je velmi rozdílný. Roztřídíme-li doplňková hospodářství podle počtu a druhu chovaných zvířat, vidíme, že z celkového počtu šetřených případů připadá v českých krajích:

Na doplňková hospodářství	P r ů m ě r		
	1953 %	1952 %	1951 %
S více než 1 kusem dobytka, prasaty a drůbeží	13,7	20,5	27,7
S krávou, prasaty a drůbeží	69,8	59,8	54,2
Jen s prasaty a drůbeží	15,1	16,8	17,5
Pouze s drůbeží	1,4	2,9	0,6
Celkem	100,0	100,0	100,0

Nejvíce jsou zastoupena doplňková hospodářství, která chovala krávu, prasata a drůbež. I když nastalo u této skupiny zvýšení proti roku 1952 o 10,0 %, zbývá v roce 1953 ještě 16,5 % hospodářství, která chovala jen prasata a drůbež, zatím co jejich podíl v roce 1952 činil 19,7 %.

Na Slovensku je zastoupení jednotlivých skupin odlišné od českých krajů, neboť na hospodářství, která chovala krávu, připadně ještě další kus mladého skotu, připadalo 70,2 %, na hospodářství, která chovala jen prasata a drůbež 21,1 % a na hospodářství pouze s drůbeží 1,7 %.

To znamená, že ještě značná část doplňkových hospodářství nechovala v roce 1953 krávu (v českých krajích 16,5 % a na Slovensku 22,8 %). Tento zjev není nikterak v současném období výstavby JZD příznivý a je třeba, aby byla dána družstevníkům možnost chovat v doplňkovém hospodářství krávu, tak jak je tomu v SSSR. Výroba mléka je totiž u nás nedostačující, nehledě k tomu, že družstevníci, kteří nemají vlastní krávu, odčerpávají pro svou potřebu mléko vyrobené v JZD, zatím co by mohli svou potřebu krýt sami, přebytky ještě dodat pro veřejné zásobování, a tak zvýšit své důchody.

O tom, jakou produkci v živočišné výrobě měla v roce 1953 doplňková hospodářství a jak přispívala veřejnému zásobování prodejem živočišných výrobků, svědčí tyto údaje (na 1 doplňkové hospodářství):

		Výroba	Prodej
Skotu	kg	69	64
Mléka	litrů	1472	308
Másla	kg	—	1,36
Prasat	kg	203	52
Ovcí a koz	kg	16	8,97
Drůbeže	kg	53,8	5,28
Vajec	ks	1493	793

Z předcházejících údajů vyplývá, že doplňková hospodářství se značně podílí na zásobování našich pracujících a že jsou důležitým zdrojem zásobování členů JZD produkty živočišné výroby.

Povšimněme si ještě, jak stavy dobytka a hlavně pak jednotlivě jeho druhy přispívají ke zvyšování důchodů rodiny člena JZD z doplňkového hospodářství a jak ovlivňují jeho pracovní účast v JZD.

Tab. 5. Třídění doplňkových hospodářství podle druhu chovaného dobytka.

Ukazatele	Druh chovaného dobytka		
	Kráva, prasata a drůbež	Prasata a drůbež	Pouze drůbež
Počet případů v %	83,4	15,1	1,5
Důchod rodiny z doplňkového hospodářství*)	100	73	14
Podíl tržeb z volného trhu na tržbě za živočišné výrobky v %	51,8	47,9	—
Výměra zemědělské půdy doplňkového hospodářství v ha	0,68	0,57	0,11
Počet odpracovaných hodin v doplňkovém hospodářství	1472	1074	561
Počet odpracovaných pracovních jednotek	825	659	339

*) Doplňková hospodářství chovající krávu, prasata a drůbež = 100.

Z dat uvedených v předcházející tabulce vyplývá, že chov hospodářského zvířectva v rámci hranic stanovených Vzorovými stanovami má pronikavý vliv na důchod z doplňkového hospodářství. Chová-li družstevníková rodina všechno hospodářské zvířectvo povolené Vzorovými stanovami, roste jednak důchod rodiny družstevníka, jednak se rodina převážně sama zásobuje živočišnými výrobky z vlastní produkce. Současně pak přebytky této produkce jdou ve prospěch zásobování ostatního obyvatelstva. První skupina doplňkových hospodářství, t. j. ta, která chovala krávu, prasata a drůbež, měla v průměru o 37,9 % vyšší důchod z doplňkového hospodářství než skupina druhá. Skupina záhumenkářů pouze s chovem drůbeže tvořila ve sledovaném roce jen 1,5 % šetřeného souboru a její důchod (na 1 doplňkové hospodářství) byl nejnižší. Také průměrná velikost záhumenku v této skupině je pouze 0,11 ha.

Vyšší peněžní důchody ze živočišné výroby na doplňkovém hospodářství jsou způsobeny v první i druhé skupině především rozsahem prodeje přebytků živočišné produkce na volném trhu (státní nákup, decentralizovaný výkup a družstevní trh). Podíl tržeb z prodeje živočišných výrobků na volném trhu z celkových tržeb za živočišné výrobky celkem rok od roku stoupá, jak ukazuje tento přehled:

Podíl tržeb za prodej živočišných výrobků na volném trhu z celkových tržeb za živočišné výrobky.

	U první skupiny	U druhé skupiny
V roce 1953	51,6 %	47,9 %
V roce 1952	44,2 %	35,6 %
V roce 1951	35,5 %	24,9 %

Velmi důležitým a závažným zjevem je, že rodiny družstevníků první skupiny nejen nesnižovaly svou pracovní účast na společné práci v JZD, nýbrž naopak se společně družstevní výroby zúčastnily nejvíce. Družstevníková rodina v první skupině odpracovala značně vyšší počet pracovních jednotek proti skupině druhé (bez chovu krávy) a zejména proti skupině třetí, jež chovala pouze drůbež. Tato skutečnost je způsobena především tím, že se členové JZD a příslušníci jejich rodin v první skupině snaží získat zvýšeným pracovním úsilím i větší odměnu v naturáliích na PJ k použití ve vlastní živočišné výrobě.

5. Krmivová základna

Není třeba zdůrazňovat, že vpředu uvedené vysoké stavy hospodářského zvířectva, chované na záhumencích, kladou velké nároky na krmivovou základnu. Krmivová základna pro dobytek na záhumencích se tvoří z těchto základních zdrojů:

1. z krmiv z vlastního záhumenku,
2. z naturálií za odpracované jednotky,
3. z přikoupených krmiv.

O tom, jak si doplňková hospodářství zabezpečovala krmiva z těchto zdrojů, svědčí nejlépe následující data, jež vyjadřují množství stravitelných bílkovin a škrobových jednotek ze všech tří zdrojů dohromady v přepočtu na 1 doplňkové hospodářství (v kg).

	U řepařů	U neřepařů	V průměru
Stravitelných bílkovin	257,30	257,87	257,70
Škrobových jednotek	2470,33	2469,35	2469,70
Počet dobytčích jednotek	1,3	1,5	1,4

Mezi řepaři a neřepaři není téměř žádný rozdíl jak v množství stravitelných bílkovin, tak i škrobových jednotek, připadajících na 1 doplňkové hospodářství. Poněvadž však počet dobytčích jednotek je u řepařů nižší, připadá tedy v důsledku rozdílného stavu zvířectva v obou těchto skupinách na 1 dobytčí jednotku u řepařů více krmiv než u neřepařů.

Vyjádríme-li podíl živin v těchto krmivech z jednotlivých zdrojů v procentech, pak připadá na krmiva

	U řepařů		U neřepařů		V průměru	
	Stravit. bílkovin	škrobov. jednotek	stravit. bílkovin	škrobov. jednotek	stravit. bílkovin	škrobov. jednotek
Z doplňkových hospodářství	58,8	62,3	58,1	54,2	58,4	57,1
Z JZD na PJ	34,0	31,5	37,0	42,5	35,9	38,6
Koupené	7,2	6,2	4,9	3,3	6,7	4,3
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Je vidět, že v průměru se vlastní výroba krmiv na doplňkových hospodářstvích podílela na celé krmivové základně nejvíce, neboť téměř $\frac{3}{5}$ stravitelných bílkovin a přibližně stejné množství škrobových jednotek bylo získáno vlastní produkcí na záhumencích.

Více než $\frac{1}{3}$ stravitelných bílkovin a škrobových jednotek byla získána jako odměna za práci v JZD a koupí byla kryta jen asi $\frac{1}{20}$ stravitelných bílkovin i škrobových jednotek.

Abychom si učinili lepší představu o zabezpečení hospodářského zvířectva na záhumencích potřebnými krmivy, uvádíme celkové množství živin, připadající na 1 dobytčí jednotku v denní krmné dávce:

	Řepaři	Neřepaři	Průměr
Stravitelné bílkoviny	0,54	0,47	0,50
Škrobové jednotky	5,20	4,51	4,33

V průměru nejsou tedy doplňková hospodářství dostatečně zabezpečena krmivy, poněvadž množství živin, připadajících na 1 dobytčí jednotku včetně ovcí, koz, králíků a drůbeže, nedosahuje ani množství obsažené v základní dávce pro dojnice o váze 500 kg a denní dojivosti 6 kg mléka. Mezi oběma skupinami dochází k rozdílu v neprospěch neřepařů, u kterých denní dávky zvláště stravitelných bílkovin klesají pod minimální dávku.

Proto také na příklad dosažená denní dojivost 1 dojnice v roce 1953 byla nízká a činila:

u řepařů	4,1 kg mléka
u neřepařů	4,4 kg mléka
v průměru	4,3 kg mléka

Možnosti zvýšení užitečnosti nejen u dojníc, ale i u ostatních druhů hospodářských zvířat, chovaných na záhumencích, spočívají především v jejich zabezpečení dostatkem krmiv a ve správné krmné technice. Je však třeba poznamenat, že krmivová základna ve společném hospodářství JZD i na záhumencích namnoze stále ještě není chápána jako jediný — organický celek a zabezpečení krmiv se často ponechává pouze na družstevnících samotných, kteří pak mnohdy získávají krmiva i odcizováním z družstevních zásob krmiv. Proto vedle odhalování a využívání vlastních rezerv na záhumencích i mimo ně, na př. získávání sena z lesních pasek, břehů a pod., je nezbytné třeba současně zajistit i růst celkové krmivové základny v JZD.

6. Hodnota hrubé produkce ve srovnatelných cenách

K dokonalejšímu posouzení výroby v doplňkových hospodářstvích používáme ukazatele hodnoty hrubé produkce, která představuje hodnotu všech vyrobených produktů z rostlinné a živočišné výroby vyjádřenou v tak zvaných stálých (srovnatelných) cenách. Stálých cen se používá jednak pro možnost sledování vývoje produkce v jednotlivých letech a jednak proto, že se vylučuje zejména vliv cen na volném trhu.

Tab. 6. Hodnota hrubé produkce ve stálých (srovnatelných) cenách na 1 doplňkové hospodářství (v Kčs).

	P r ů m ě r				Řepaři		Neřepaři	
	1953	%	1952	%	1953	1952	1953	1952
1. Výroba rostlinná:								
obiloviny a luštěniny	285	4,3	347	5,4	356	421	247	301
okopaniny	545	8,2	400	6,3	654	415	485	391
zelenina	58	0,9	41	0,6	70	59	52	32
okopaniny a ostatní obchodní plodiny	16	0,2	22	0,4	8	31	19	16
ovoce a hrozny	397	5,9	150	2,3	481	294	350	65
pícniny, chrást, sláma	626	9,4	402	6,3	536	332	676	444
Celkem rostlinná produkce	1927	28,9	1362	21,3	2105	1552	1829	1249
2. Výroba živočišná:								
skot	278	4,2	332	5,2	190	215	322	401
prasata včetně selat	1478	22,1	1870	29,2	1709	1670	1350	1987
ovce, kozy, vlna	75	1,1	86	1,3	80	94	72	81
mléko	1553	23,2	1238	19,4	1254	815	1718	1489
vejce	744	11,2	754	11,8	711	641	762	820
drůbež, králíci, peří	591	8,8	747	11,7	728	827	516	702
včely, med, vosk	32	0,5	6	0,1	63	—	15	9
Celkem živočišná produkce	4751	71,1	5033	78,7	4744	4262	4755	5489
Hodnota hrubé produkce zemědělské	6678	100	6395	100	6849	5814	6584	6739

V roce 1953 byla hodnota hrubé produkce o 4,4 % vyšší než v roce 1952. U řepařů byla dokonce vyšší o 17,8 %, u neřepařů pak nižší o 2,3 %.

Vlivy, které způsobily tyto změny, projeví se v jednotlivých odvětvích výroby vyššími nebo nižšími výnosy a užitkovostí. Jde především o výrobu rostlinnou, kde byly větší hektarové výnosy okopanin a také větší sklizeň ovoce, což mělo přímý vliv na zvýšení hodnoty hrubé produkce rostlinné výroby. V živočišné výrobě je hodnota hrubé produkce nižší zejména proto, že nebylo dosaženo takové užitkovosti u prasat a drůbeže jako v roce 1952.

Z tabulky je dále patrné, že podíl rostlinné výroby na celkové produkci činil v roce 1953 v průměru 28,9 %, zatím co podíl živočišné výroby činil 71,1 %. V roce 1952 byl podíl rostlinné výroby 21,3 % a podíl živočišné výroby 78,7 %. V rámci jednotlivých výrobních oblastí je patrný poněkud větší podíl rostlinné výroby na celkové produkci u řepařů a naopak větší podíl živočišné výroby na celkové produkci u neřepařů.

Jak již bylo řečeno, byla rostlinná výroba v roce 1953 přizpůsobena nejvíce potřebám živočišné výroby, jak také znovu potvrzují následující data.

Z hodnoty hrubé produkce rostlinné výroby připadá na:

	1953 %	1952 %
Krmné obiloviny, směsky, okopaniny, pícniny	70,5	74,7
Chlebové obilí, luštěniny, ostatní plodiny a ovoce	29,5	25,3

Svým významem pro hrubou produkci ze záhumenku je nejdůležitější živočišná výroba. Na celkové produkci ze živočišné výroby se nejvíce podílí produkce mléka, a to 32,7 % a produkce prasat 31,1 %. Dále následuje produkce vajec a drůbeže, která v roce 1953 činila 25,2 % z celkové živočišné produkce. Na ostatní produkci (produkce hovězího masa, skopového masa, králíků a pod.) připadá poměrně nepatrná část, a to 11,0 %.

Změny v roce 1953, které jsou patrné ze srovnání jednotlivých živočišných produktů vyrobených v roce 1952 a v roce 1953, se projevují zvýšením výroby mléka, zatím co u ostatních výrobků (počítáno stále na 1 doplňkové hospodářství) nastal určitý pokles, především v důsledku snížení výměry záhumenku.

Proti českým krajům byl na Slovensku podíl rostlinné výroby na hrubé produkci jak v roce 1952, tak v roce 1953 vyšší. Přitom hodnota celkové produkce na 1 doplňkové hospodářství byla v obou srovnávaných letech zhruba o 3 % na Slovensku vyšší než v českých krajích. O tom svědčí tyto údaje o hodnotě hrubé produkce na 1 doplňkové hospodářství a o podílech rostlinné a živočišné výroby na ní:

	Průměr			
	1953		1952	
	Kčs	%	Kčs	%
Výroba rostlinná	2.494	36,4	1.879	28,7
Výroba živočišná	4.364	63,6	4.673	71,3
Úhrnem	6.858	100,0	6.552	100,0

Ukazatel hodnoty hrubé produkce na 1 doplňkové hospodářství je ukazatelem sice velmi důležitým pro posouzení vlastního hospodaření na záhumencích, avšak je jen pomocným ukazatelem při zkoumání růstu životní úrovně družstevníků a jejich rodin. Základem pro zvyšování životní úrovně družstevníků nemůže a nesmí proto být pouze zvyšování hrubé, případně tržní produkce z osobního doplňkového hospodářství, nýbrž především zvyšování hrubé i tržní produkce JZD při co nejmenším vynaložení práce i materiálových nákladů. Jedině tehdy, bude-li rychle růst množství v JZD vyrobených a prodaných zemědělských produktů na každý hektar půdy při současném poklesu vynaložené práce i nákladů, porostou rychle i důchody družstevníků z JZD jako hlavní zdroj jejich celkových důchodů. To ovšem nikterak nemůže a nesmí znamenat, že by nebylo možno a nutno zvyšovat i hrubou a tržní produkci z osobního doplňkového hospodářství. Bylo již zdůrazněno, že v osobních doplňkových hospodářstvích jsou ještě rezervy ve zvyšování hrubé i tržní produkce, jichž je možno využít, aniž by došlo k poklesu v pracovní účasti na společném hospodaření v JZD.

Z á v ě r

Výroba v osobních doplňkových hospodářstvích členů JZD je těsně spjata s výrobní činností družstev a s pracovní účastí družstevníků na společném hospodaření. Členové družstva dostávají jako odměnu za odpraco-

vané pracovní jednotky nejen peníze, ale i naturálie, které slouží jednak k výživě rodiny, jednak jako krmivo pro hospodářské zvířectvo, chované v doplňkových hospodářstvích. Z dosažené produkce na záhumencích kryjí členové JZD především potřebu své rodiny a přebytky prodávají jednak státu, jednak spotřebním družstvům i na družstevním trhu pro zásobování ostatního obyvatelstva.

V našich doplňkových hospodářstvích je výroba jednostranně zaměřena na výrobu živočišnou a výroba rostlinná je také tomuto výrobnímu zaměření téměř zcela podřízena. Ve vývoji hospodaření osobních doplňkových hospodářství za poslední léta lze spatřovat tyto základní výsledky:

1. V roce 1953 se snížila průměrná plocha záhumenek sledovaných Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky proti letům minulým na 0,66 ha a blíží se tak výměře stanovené Vzorovými stanovami. Větší výměra záhumenku působí sice na zvýšení důchodu z vlastního hospodářství, avšak na úkor práce na společném hospodářství v JZD. V důsledku toho klesá důchod za práci v JZD, který je hlavním zdrojem celkového důchodu člena JZD a jeho rodiny.

2. Na záhumence se stále více projevuje pěstování krmného obilí a okopanin, tedy plodin, které slouží k rozšíření krmivové základny z vlastního doplňkového hospodářství pro rozvoj vlastní živočišné výroby. Při tom je pěstování chlebového obilí zatlačováno do pozadí.

3. Snížení výměry zemědělské i orné půdy osobního doplňkového hospodářství mělo příznivý vliv na zvýšení hektarových výnosů, které stouply proti letům minulým téměř u všech sledovaných plodin, zejména pak u plodin krmných, zvláště u brambor a krmné řepy.

4. V roce 1953 poklesly stavy dobytka a tím i rozsah živočišné výroby na jedno doplňkové hospodářství. V důsledku vyššího podílu osevních ploch krmných plodin, dále větším množstvím krmiv získaných za odpracované pracovní jednotky došlo v doplňkových hospodářstvích sice k rozšíření krmivové základny, ale poněvadž stavy dobytka nepoklesly úměrně snížení výměry záhumenku, je proto hustota dobytka na záhumencích vyšší v porovnání ke stavům a výměře v letech minulých. Krmivová základna i přes její rozšíření v roce 1953 neodpovídá stále ještě vysokému stavu dobytka v doplňkových hospodářstvích.

5. Po provedeném třídění doplňkových hospodářství podle druhu chovaného dobytka bylo zjištěno, že rodiny družstevníků, jež chovaly všechny druhy hospodářského zvířectva v mezích dovolených Vzorovými stanovami JZD, zúčastnily se také nejvíce společné družstevní výroby a dosáhly nejvyšších důchodů.

6. Hodnota hrubé produkce z doplňkových hospodářství ve stálých cenách byla proti roku 1952 vyšší. Toto zvýšení ovlivnila hlavně rostlinná výroba, neboť bylo dosaženo vyšších hektarových výnosů, hlavně okopanin a také větší sklizně ovoce. V živočišné výrobě je hodnota hrubé produkce poněkud nižší v důsledku nepatrného poklesu produkce skotu, prasat a drůbeže. Produkce mléka však byla v roce 1953 vyšší.

Z předcházející studie o doplňkových hospodářstvích členů JZD vyplývá, že tato hospodářství se stále více konsolidují ve smyslu ustanovení Vzorových stanov JZD a stávají se hlavním činitelem nutného souladu osobních zájmů členů JZD se zájmy družstva jako celku, nezbytné to podmínky pro nepřetržitý rozvoj družstevní socialistické zemědělské velkovýroby.

Производство в единоличных подсобных хозяйствах членов ЕСХК тесно связано с производственной деятельностью кооперативов и с трудовым участием членов кооперативов в общественном хозяйствовании. Члены кооператива в качестве оплаты за отработанные трудодни получают не только деньги, но и натуроплату, которая служит, во-первых, для питания семьи, и во-вторых, для кормления сельскохозяйственных животных, разводимых в подсобных хозяйствах. Продукцией, полученной на приусадебных участках, члены ЕСХК прежде всего покрывают потребности своей семьи, а остатки продают государству или потребительским кооперативам, а также на кооперативном рынке для снабжения пищевыми продуктами населения.

В наших подсобных хозяйствах производство односторонне нацелено на животноводство, растениеводство же почти полностью подчинено этому основному направлению. В развитии хозяйствования единоличных подсобных хозяйств за последние годы можно установить следующие основные результаты:

1. В 1953 году снизилась средняя площадь приусадебных участков, обследованных Научно-исследовательским институтом сельскохозяйственной экономики, по сравнению с прошлыми годами на 0,66 га, и она приближается, таким образом, к размерам площади, установленной Примерным уставом. Большая площадь приусадебных участков ведет, правда, к увеличению доходов с собственного хозяйства, однако это происходит за счет работы в общественном хозяйстве ЕСХК. В результате этого снижаются доходы за работу в ЕСХК, которые являются главным источником всего дохода члена кооператива и его семьи.

2. На приусадебном участке все более наблюдается выращивание кормовых зерновых и пропашных, т. е. культур, которые служат расширению кормовой базы единоличного подсобного хозяйства, служат развитию единоличного животноводства. При этом выращивание хлебных зерновых отходит на задний план.

3. Снижение площади сельскохозяйственной и пахотной земли единоличного подсобного хозяйства оказало благоприятное влияние на повышение погектарных урожаев, которые увеличились по сравнению с истекшими годами почти по всем обследуемым культурам, в частности, кормовым культурам и, в первую очередь, по картофелю и кормовой свекле.

4. В 1953 г. снизилось поголовье скота, а тем и объем животноводства, приходящийся на одно подсобное хозяйство. В результате более высокой доли посевных площадей кормовых культур, далее, большего количества кормов, полученных за насчитанные трудодни, в подсобных хозяйствах, хотя и произошло расширение кормовой базы, но ввиду того, что поголовье скота не уменьшилось соответственно уменьшению размеров приусадебных участков, густота скота на приусадебных участках оказалась выше, чем в предыдущие годы. Кормовая база, несмотря на ее расширение в 1953 г., все еще не соответствовала высокому поголовью скота в подсобных хозяйствах.

5. После классификации подсобных хозяйств в соответствии с видом разводимого скота было установлено, что семьи членов кооператива, которые разводят все виды сельскохозяйственных животных в границах, разрешенных Примерным уставом ЕСХК, приняли также наибольшее участие в общественном производстве кооперативов и получили максимальные доходы.

6. Стоимость валовой продукции подсобных хозяйств, выраженная в постоянных ценах, была по сравнению с 1952 г. более высокой. На это повышение оказало влияние, главным образом, растениеводство, так как были достигнуты более высокие погектарные урожаи, прежде всего по пропашным культурам, а также были получены более высокие урожаи фруктов. В животноводстве стоимость валовой продукции оказалось несколько более низкой в результате небольшого снижения

продукции крупного рогатого скота, свиней и птицы. Производство молока было, однако, в 1953 г. более высоким.

Из предыдущих работ о подсобных хозяйствах членов ЕСХК вытекает, что эти хозяйства все более консолидируются в смысле постановлений Примерного устава ЕСХК и становятся главным фактором необходимого соответствия между личными интересами членов ЕСХК и интересами кооператива как целого, что является обязательным условием для постоянного развития кооперативного социалистического сельскохозяйственного крупного производства.

ОБСАН — СОДЕРЖАНИЕ

B. Šedivý: Výsledky ekonomického výzkumu hospodaření JZD	371
Результаты экономического научного исследования хозяйствования в ЕСХК	430
Results of Economic Research in Agricultural Cooperatives Management .	431
Ergebnisse einer ökonomischen Untersuchung der Wirtschaftsführung der JZD	433
 R. Černín, K. Svoboda: Výroba v osobních doplňkových hospodářstvích členů JZD	 435
Производство в единичных подсобных хозяйствах членов ЕСХК . .	449

Socialistická věda pomáhá socialistické praxi

**Čtenářům a odběratelům časopisů
Československé akademie zemědělských věd**

děkujeme za přátelskou pozornost, kterou věnovali našim časopisům, a těšíme se,
že jim v příštím roce budou ještě více pomáhat v jejich práci.

Přejeme všem hodně úspěchů.

*

Přehled československé zemědělské a lesnické literatury
Sborník ČSAZV - Mechanisace a elektrifikace zemědělství
Sborník ČSAZV - Živočišná výroba a veterinární medicína
Přehled zahraniční zemědělské a lesnické literatury
Za socialističeskuju selakochozjajstvennuju nauku
Sborník ČSAZV - Zemědělská ekonomika
Nové knihy zemědělských knihoven
Sborník ČSAZV - Rostlinná výroba
Za socialistické zemědělství
Sborník ČSAZV - Lesnictví
Sovětské zemědělství
Sovětské lesnictví
Věstník ČSAZV

*

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

administrace časopisů
PRAHA XII, SLEZSKÁ 7